

מנהלים
מנהלים
מנהלים

תאריך - תאריך

מנהלים
מנהלים
מנהלים

תאריך

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԿՐԹԱԿԱՆ
ԻՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԻՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ԵՂՄՈՒՄԻ

ՏՐԱԿՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԿՐԹԱԿԱՆ

ԿԵՆՏՐՈՆ

ՏՐԱԿՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԻՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ԵՂՄՈՒՄԻ

www.kirakn.am 0102

לוֹכֵד עוֹלָם יְהִי צְדִיק

לְיִלְדֵינוּ

בְּיָמֵינוּ

יֵרֵד הַמַּלְאָכִים לְבַדְּכֵם וְיִשְׁמְרוּ

בְּכֵן יִשְׁמְרוּ וְיִשְׁמְרוּ

וְיִשְׁמְרוּ וְיִשְׁמְרוּ וְיִשְׁמְרוּ

וְיִשְׁמְרוּ וְיִשְׁמְרוּ וְיִשְׁמְרוּ

וְיִשְׁמְרוּ וְיִשְׁמְרוּ וְיִשְׁמְרוּ

עֲשֵׂה לְךָ

מִצְוָה

וְיִשְׁמְרוּ וְיִשְׁמְרוּ וְיִשְׁמְרוּ

וְיִשְׁמְרוּ

אשת חיל מי ימצא

לחיה עמה
כבוד
כל ימי חייה
תפארת וקבודת
בכל ימי

מי שחפץ חיל

שכבודו

בן חוה ימי

אשר יבחרו להחיותם

אשר

ספרי פסח עכשיו על המדף

מדף
המנוח

מדף
המנוח

מדף
המנוח

הפצה ראשית

מכלול - המנוח של ספרי מיישיבה

המנוח הראשון - המנוח השני - המנוח השלישי - המנוח הרביעי

רחוב שילה 4 ירושלים 📍 02-644-33-00

עֵסֶת הָאֵילָנוֹת

הזמן בחינם

לכנסת האילנות ברוב עם

יד עם הקיבוצים והראשון

במד ברוב וזמן הקיבוצי החדש

רובי בידו שמואל'י סילבא

הוא רובי דודקה ביום האמון - בן יצחק

הזמן מסוים להחלפת מספר

במד : 02-624-9000

ברוכים הבאים

בית המדרש של בני ברק

בשעה 10:00 בבוקר יום שבת

הזמן (החלפת מספר)

במד

בריאות טובה היא למעשה את בריאות הילדים והבית

הכל במחיר הנמוך - 1000 ש"ח

הכל במחיר הנמוך - 500 ש"ח

הכל במחיר הנמוך - 200 ש"ח

הכל במחיר הנמוך - 100 ש"ח

חייבו עכשיו: 02-6249000

בדאנת תשע"ב

בדאנת תשע"ב
בדאנת תשע"ב
בדאנת תשע"ב
בדאנת תשע"ב

בדאנת תשע"ב
בדאנת תשע"ב
בדאנת תשע"ב

בדאנת תשע"ב

בדאנת תשע"ב
בדאנת תשע"ב
בדאנת תשע"ב

תורת מורד פולין

קוד הנהגה ל קוד קוד

אחד מהמאפיינים המרכזיים של התורה היא שהיא נכתבה
בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.

היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.
היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.

היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.
היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.

היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.
היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.

היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.
היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.

היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.
היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.

היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.
היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.

היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.
היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.

היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.
היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.

היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.
היא נכתבה בשפת האדם, והיא נכתבה בשפת האדם.

משרד הבריאות
 מנהל המזון והתזונה
 רמת השרון, תל אביב
 טל: 03-5254000

המזון והתזונה הם שני היבטים חשובים במניעת מחלות ומשמשים כגורמי הגנה מפנין. תזונה נכונה ומגוונת, יחד עם פעילות גופנית, יכולים להקטין את הסיכון למחלות כרוניות, כגון מחלות לב, סוכרת, יתר לחץ דם, סרטן, מחלות מערכת העיכול ומחלות עצבים. תזונה נכונה יכולה גם לשפר את המצב הרוחני ולהקטין את הסיכון לדיכאון. תזונה נכונה היא חלק בלתי נפרד מבריאות כללית.

המזון והתזונה הם שני היבטים חשובים במניעת מחלות ומשמשים כגורמי הגנה מפנין. תזונה נכונה ומגוונת, יחד עם פעילות גופנית, יכולים להקטין את הסיכון למחלות כרוניות, כגון מחלות לב, סוכרת, יתר לחץ דם, סרטן, מחלות מערכת העיכול ומחלות עצבים. תזונה נכונה יכולה גם לשפר את המצב הרוחני ולהקטין את הסיכון לדיכאון. תזונה נכונה היא חלק בלתי נפרד מבריאות כללית.

משרד הבריאות
 מנהל המזון והתזונה
 רמת השרון, תל אביב
 טל: 03-5254000

משנה את שלרונ

מטעם
 'קבוצת דבש' - בני שלום

- 1. מנהל המזון והתזונה, משרד הבריאות
- 2. מנהל המזון והתזונה, משרד הבריאות
- 3. מנהל המזון והתזונה, משרד הבריאות
- 4. מנהל המזון והתזונה, משרד הבריאות
- 5. מנהל המזון והתזונה, משרד הבריאות

אם אתה משנה את שלי אני

למרות המרחק אנו מבינים את צרכיך

מבצע מיוחד
למנוחה

מבצע מיוחד
למנוחה

מבצע מיוחד
למנוחה

מבצע מיוחד
למנוחה

מבצע מיוחד
למנוחה

מבצע מיוחד
למנוחה

מבצע מיוחד
למנוחה

מבצע מיוחד
למנוחה

מבצע מיוחד
למנוחה

מבצע מיוחד
למנוחה

מבצע מיוחד
למנוחה

מבצע מיוחד
למנוחה

לשמחת חג המסכה?

הנה כמה דוגמאות למוצרים שיש להם מחיר מיוחד

10 שקלים
למוצר

10 שקלים
למוצר

10 שקלים
למוצר

10 שקלים
למוצר

10 שקלים
למוצר

10 שקלים
למוצר

10 שקלים
למוצר

10 שקלים
למוצר

10 שקלים
למוצר

10 שקלים
למוצר

10 שקלים
למוצר

10 שקלים
למוצר

10 שקלים
למוצר

10 שקלים
למוצר

10 שקלים
למוצר

מה אתה נותן לכל משפחה

אנחנו קיימת לייקנות את...

חודש ניסן

הלכות פרשת החודש

- א.** בשבת שלפני ראש חודש ניסן, מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים בפרשת השבוע, ובשני פרשת "החודש הזה לכם ראש חדשים", ומפטירין ב"כה אמר ה' בראשון באחד לחודש" (יחזקאל מה, יח) ולעולם אין להפסיק בין פרשת פרה לפרשת החודש^א.
- ב.** אם ראש חודש ניסן חל בשבת, מוציאים שלשה ספרים בראשון קוראים ששה בפרשת השבוע, והשביעי משלים חובת היום בספר השני של ר"ח, ומתחיל "וביום השבת שני כבשים" ואומר קדיש, ואחר כך עולה המפטיר וקורא בספר השלישי בפרשת "החדש הזה לכם ראש חדשים" ואומר קדיש. ומנהג הספרדים לקרות אחר ההפטרה פסוק ראשון ואחרון של השמים כסאי^ב.

הלכות חודש ניסן

- א.** שואלים בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום, והיינו מיום מורים עצמו, לפי שהוא שלושים יום קודם החג^ג.

עיונים והארות

- א. מגילה (כט.), רמב"ם (פ') יג מהלכות תפילה הלכה כ(, טור שו"ע (סי' תרפה סעי' ד). ורש"י בגמרא שם כתב וז"ל: ששם פרשת הפסח, ובש"ס ירושלמי גרסין א"ר חמא בדין הוא שיקדים החודש לפרשת פרה, שהרי באחד בניסן הוקם המשכן, ושני לו נשרפה הפרה ומפני מה הקדימוה שהיא טהרתן של ישראל. עכ"ל.**
- ב. כף החיים סופר (סי' תרפה אות כה), ומו"ר בחזון עובדיה (הלכה ה).**
- ג. גמ' בפסחים (ו.). ונפסק בשו"ע (סי' תכט סעי' א) שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום. ע"כ. וכתב המ"ב (ס"ק ב) ומתחילין מיום הפורים עצמו.**
- וב"ב מו"ר מופת הדור בחזו"ע (פסח הלכות**

ב. שבת מברכים דחודש ניסן חשובה וקדושה מאד כי יש בה את השורש והכח של כל החודש ומתברך כל אותו החודש מקדושת השבת, ולכן ידקדק בה מאד וישתדל ללמוד בה פנימיות התורה כי חודש ניסן הוא שורש ואב לכל חודשי השנה ז.

עיונים והארזות

ד. עבודת חודש ניסן

כתוב "ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם" (שמות יב, כד-כה) הנה "זאת" היא השכינה הקדושה, וכל עבודת החודש צריכה להיות לאקמא שכינתא מעפרא, כי המלכות השכינה נקראת זאת, וזה שאמור החודש הזה "לכם", אותיות מלך.

ראש חדשים וכו'. רא"ש ר"ת רצון אבינו שבשמים, שרצונו יתברך לאקמא שכינתא מעפרא, ולבנות בית לשכינה, כמו שכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, (שמואל כה, ח) ושכנתי - פי' ושכינתי תהיה שם עמכם.

ובמו שדרש מו"ר המקובל האלהי כמוהו"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל במסיבה שהיתה בבהכנ"ס אהובי ציון בהשתתפות פאר הדור והדרו מו"ר רבי עובדיה יוסף זצוק"ל בשנת התשכ"ד, ואמר כי בפסוק הזה גילה הקב"ה אהבה גדולה מאד מאד לעם ישראל, שבמקום שיעשה בית המקדש למעלה בעליונים, כפי הראוי לכבודו, מאהבתו הגדולה אלינו אמר, הדירה שלי, הבית שלי - אצלכם, שם אני דר, שם שכינתי, וכמו שאין לבורא יתברך סוף, כך לאהבתו אותנו אין לה סוף, ששכינתי נמצאת עם ישראל בני אהובי, והוא המקום הטוב ביותר ע"כ.

א"כ בחודש הזה נגאלנו, וגם אנו עתידים להגאל בעזרת האל, ובזמן שאנו עובדים את הקב"ה בכל לבנו, והמטרה שלנו לפדות את השכינה הקדושה, מיד תבוא הגאולה, והזמן

חודש ניסן הלכה א' וז"ל: שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום, (מפורים ואילן). אולם אין זה חיוב גמור, ומותר לכל תלמיד חכם להמשיך בלימודו במקום שלבו חפץ, ואין דין זה אלא להחשב "שואל כענין", וכמו שאמרו בתוספתא (סנהדרין פרק ז). ומכל מקום המורים הוראות לרבים או הנותנים שיעורים ומרביצים תורה לקהל ה', צריכים ללמוד ולחזור על הלכות אלו להיות בקיאים בהלכות אלו להשיב לשואלם דבר ה' זו הלכה. ולהודיע לעם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, בדיני הגעלה ואפיית המצות וביעור חמוץ וכו'. וכמו שכתבו האחרונים ז"ל שזהו העיקר מה שצריכים לדרוש לעם ה'. ולכל הדברות בימי החגים עצמם צריך ללמוד ולדרוש בהלכות פסח בפסח והלכות חג בחג, וכתקנת משה רבנו (מגילה לב.). שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל (ויקרא כג, מד). ודבר בעתו מה טוב.

ועי' במרן החיד"א בספרו לב דוד (פרק ל) שכתב, ומן הראוי לשים נגד עיניו מש"כ מו"ז החסד לאברהם זצ"ל שכל ל' יום קודם הפסח הקב"ה עושה לישראל משוא פנים ברוב חסדיו, ומתחיל להוציא נפשותם מהיכלות הטומאה מעט מעט, שיעור חלק אחד משלשים בכל לילה וכו', עד שבליל פסח כל פושעי ישראל יוצאין מכל היכלות הטומאה ואינן נכנסין בהם כלל, וכולם פטורים ובני חורין. וגזירת חכמתו יתברך להיות חירות נפשותם ל' יום מעט מעט, שלא ירגיש הסט"א כ"כ צער ולא יקטרג.

עיונים והארות

המתאים לזה הוא החודש הזה, חודש ניסן, שבו נעשו נסים גדולים לעם ישראל.

ואם אנחנו רוצים באמת לבטל מאתנו את היצה"ר ולאקמא שכינתא מעפרא, צריכים להשתדל ולהרבות לעסוק בתורה הקדושה ובפרט בחודש זה, כי אין לנו דבר אחר חוץ מהתורה כדי לגרש היצה"ר ולקרב הגאולה ולאקמא שכינתא מעפרא. חושך לא מגרשים במקלות, חושך מגרשים רק באור התורה. וכל שעבוד מצרים ואח"כ גאולת מצרים היה אך ורק במטרה אחת - "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", הרכוש הרוחני - קבלת התורה הקדושה.

א"כ חג הפסח תכליתו הוא כדי שנזכה לתורה, וזה שאומר התנא במסכת אבות (פרק ג משנה יז), אם אין קמח אין תורה, פירוש-פס"ח גי' 148 כמספר קמ"ח, אם אין קמח אין תורה, אם אין עבודת הפסח, לא זוכים לתורה, לא היינו מקבלים וראויים לקבל את התורה, אבל עתה שיש פסח יש תורה.

וזהו שכתוב "אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתים" (שמות יב, טו), וכתב בעל הטורים א"ך גי' חוב"ה, פי' חובה ביום הראשון להשבית את היצה"ר שנקרא "שאור" - מהגוף הנקרא "בתיכם" בית של הנשמה.

ואיך נוכל לעשות זאת, ע"י האור הגדול שאנחנו מדליקים באור ל"ד, אור ל"ד מבטל את השאור, פי' ש'אור ש' אור, ש' גימ' יצ"ר, איך הוא מתבטל ע"י ה-אור שהוא התורה הקדושה. כמ"ש "כי נר מצוה ותורה אור".

וכתב הרב "אבני נזר" ששעה אחת של לימוד בחודש ניסן הוא שוה כמו יום שלם בחודש אחר, אי"כ צריך להקפיד מאד לנצל את הזמן עתה. וזה שאמרו חמץ בפסח במשהו, פי'

חמץ הוא יצה"ר, ואיך הוא כובש את האדם בפסח בדברים בטלים וכו', ואפי' אם רק דבור קטן-משהו, כבר הוא סוחב את האדם לדברים חמורים יותר, וצריך לבטל היצה"ר שהוא חמץ ע"י פ"ה ס"ח, בדברי תורה, ואז יתבטל.

כל העבודה שלנו בחודש הזה היא לרומם את השכינה הקדושה, לפדות אותה מאחיזת החיצונים, ולאקמא מעפרא. ובפרט בימי הפסח הקדושים, שכידוע יש בהם גילוי אורות עצומים, ויורדים מוחין גדולים מאוד, בסוד "ותרבי ותגדלי ותבואי" וכו' "ואת ערום ועריה" שעם ישראל באו בעדי עדיים של אורות ומוחין גבוהים מאוד מאוד, וזכו להגיע בלילה הקדוש הזה לאור של יום ממש, אפילו שהיו ערום ועריה מן המצוות ומעשים טובים, כי הגאולה הייתה מחמת החסד הגדול שעשה עמנו הי"ת, והביא בתחילה את האורות העליונים-הקומות הגבוהות, ואח"כ בנה את הקומות התחתונות של הפרצופים הקדושים.

ובן בתחילה מתקנים בפנימיות בתפילה ואח"כ בחיצוניות בסדר ההגדה. כמ"ש "ובמורא גדול" זה גילוי שכינה, שהמורא הגדול נובע מחמת שלא היו הכלים מוכנים לקבל את האור הגדול של הלילה הקדוש הזה. וכלשון המקובלים תיקון הגדלות לפני הקטנות. וזה שכתוב "ופסח השם על הפתח" כי הקב"ה דיגל ופסח והעביר על מדותיו ולא הסתכל על הפשעים של עם ישראל ועל הריקנות שהיתה בהם.

ובידוע שכל האורות הגדולים הללו התגלו עוד לפני חג הפסח, כי יום זה של ליל הסדר הוא מוכן ומזומן מששת ימי בראשית, וכבר אבותינו הקדושים הרגישו בו, והאיר עליהם הארה גדולה של הלילה הקדוש הזה, כמ"ש על הפסוק "ויהי כי זקן יצחק וכו', ויקרא לעשו

עיונים והארות

הלילה היחיד כמו יום הכפורים.

שמור את חודש האביב

רבותינו אמרו שחודש זה הוא אב לכל החדשים, וזה שאמר האבי"ב אב-י"ב אב לכל י"ב חדשי השנה. וידוע שכל יום משנים עשר ימים ראשונים של החודש, בו הצדיקים יודעים ורואים מה יהיה בכל החדשים כולם, למשל יום א' דר"ח מה יהיה בחודש ניסן, יום ב' חודש אייר וכו'.

ומסופר על החוזה מלובלין שבכל יום מחודש ניסן היה אומר מה יהיה בחודש הבא והיה בא אצלו הרה"ק מרופשיץ לשמוע מה אומר ובשנה שנפטר החוזה מלובלין אמר רק עד ה' ניסן שהוא כנגד חודש אב ואז אמר הרב מרופשיץ שזה סימן שייפטר החוזה מלובלין בחודש אב ומהר השתיקו אותו, אבל באמת באותה שנה נפטר החוזה מלובלין בט' באב.

בימים אלו יוצאים מן הטומאה ומיצה"ר, עד שמגיעים לערב פסח ואז שורפים את החמץ. וכמו שכתב רבינו אברהם אזולאי זצ"ל, כי שלושים יום קודם הפסח מתחילים לצאת מטומאת מצרים בכל יום עוד ועוד עד שבערב פסח כבר שורפים את החמץ ומבטלים את היצה"ר.

וצריך לבער את החמץ שהוא יצה"ר ולהגביר כח המצה. וההבדל ביניהם הוא שלש, כי מצה"ה עולה בגימ' 135 וחמץ"ץ עולה בגימ' 138, ולכן בודקים את החמץ בחורים ובסדקים, וצריך לעשות סדק באות ח' כדי שיהיה ה', ויהיה אותיות מצה - יצה"ט, ויזכה למחוק את שלשת המדות רעות שהם הקנאה השנאה והתאוה.

ויאמר צא השדה וצודה לי ציד וכו' ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי". שאמר שם התרגום יונתן בן עוזיאל שקרא לו יצחק ביום י"ד בניסן, ואמר לו בני הלילה הזאת העליונים משבחים לרבנו של עולם, ואוצרי טללי ברכה נפתחים וכו'.

ועוד כאשר הגיע ליל יו"ט הראשון של חג הפסח אמר אדה"ר לבניו בליל זה עתידין בני היקרים הנבחרים עם ישראל להקריב קרבן פסח ולכן גם אתם תקריבו היום קרבן לה'.

ובן ראינו במדרש "ויבא הפליט" אמר ריש לקיש בשם בר קפרא, הוא עוג הוא הפליט, ולמה נקרא שמו עוג, שבא ומצא את אברהם אבינו ע"ה יושב ועוסק במצוות ועוגות, שהיה ערב פסח ועשה אברהם עוגות מצות.

ובן באותה הלילה רדף אחרי המלכים וכו'.

ובן בט"ו בניסן באו המלאכים לבשר על יצחק.

ובן בט"ו בניסן נולד יצחק.

ובן בט"ו בניסן נגזרה גזירת ברית בין הבתרים, וא"כ אנחנו רואים איזה אוצר של ברכה יש בימים הללו כי יש בו השראת אורות "שמבראשית".

וכתב החיד"א שבתפילת ערבית של ליל פסח יכוין בה מאוד, כי רבו מאוד רזין עלאין וסודות ואורות גדולים בשמים, ולגמור ההלל בבית הכנסת סודו רם ונשא.

והלילה הזה מאיר כשמש בצהרים בתוקף האורות העליונים, וע"כ היצר הרע מחפש עילה להכנס, והחכם עיניו בראשו מוציא מצ'א ומריבא, ומכניס אהבה. וכתב עוד שזה

ג. ישתדל מאד להתענות בערב ראש חודש ניסן ולומר סליחות ותחנונים וגם מי שאינו מקפיד בשאר ערבי ראש חודש, ישתדל בערב ר"ח זה^ה, וגם למקפידים שלא להתענות אחר המולד, מ"מ בערב ר"ח ניסן שרי לפי שר"ח ניסן עצמו, יום תענית הוא דבו ביום מתו נדב ואביהוא^א.

ד. מנהג ירושלים לעלות לקברי הקרובים בערב ראש חודש ניסן^ב.

ה. צריך ליתן מעות חיטין לצורך העניים, ובזוה"ק החמיר מאד במי שאינו נותן לעניים במועדים^ה. ומי שאינו משמח לב העניים והאומללים אין זו שמחת החג אלא

עיונים והארות

ועוד ראה לשונותיו הטהורים (בצפורן שמיר סי' יא אותיות קצו-ג): "אשריו מי שיוכל להתענות על חטאתיו ורבו סגולות התענית כי הס"ט"א אין בה כח לידבק במי ששרוי בתענית. על ידי התענית יבוא לידי ענוה, כי יכיר מה הוא האדם, דבמניעת מעט פת יותש כוחו. השרוי בתענית אינו בא לידי נסיון כי השי"ת רואה שהוא מנסה עצמו בתענית. נקרא גבור הכובש את יצרו וראוי שתשרה עליו שכינה. אין לו מקטרג ותפילתו נשמעת. אם חייב יסורין הוא מראה שמקבלם באהבה. יש מלאכים שאינם יכולים לעלות אלא בכח תעניות בנ"א. והוא סוד הקרבן, וחלבו ודמו החלו עולים לריח ניחוח, כמו שהאריכו בזוה"ק פ' שמות. ע"כ.

ו. שו"ע (סי' תקפ סעי' ב). ועי' רמ"א (סי' תקעג סעי' א) וכה"ח (ס"ק יד).

ז. נתיבי עם (או"ח רכד).

ח. שמות (פח:): וז"ל הזוה"ק ותא חזי, בכלהו שאר זמנין וחגיין, בעי בר נש לחדי ולמחדי למסכני, ואי איהו חדי בלחודוי ולא יהיב למסכני, עונשה סגי, דהא בלחודוי חדי ולא יהיב חדו לאחרא. עלה כתיב: וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם. רמ"א (סי' תכט סעי' א).

ה. מורנו הרי"ח הטוב בפתחה לספרו משמרת החודש (אות ו). וידוע מעלת החזרה בתשובה ואמירת סליחות ותחנונים בכל ערב ר"ח והוא כתב הפר"ח ז"ל (או"ח סי' תיז) בשם הר"י בואינו ז"ל וז"ל: נהגו פה ירושלים תובב"א שביום ער"ח מאריכין בתפילות ובתחנונים על אורך גלותינו ואח"כ מתקבצים יחידי סגולה בבתי הכנסיות ובבתי מדרשות וקורין קודם חצות פרשת ויקרא כולה ופרשת צו את אהרן עד להקריב את קרבניהם במדבר סיני, וישעיהו וכו', ואח"כ לומדים מסכת אבות ומסכת מידות ומסכת תמיד וסימנך אמ"ת. ואחר חצות קורין כל ספר תהילים ובין ספר וספר מאריכין בתחנונים, ואח"כ לומדים ספר ראשית חכמה עד שיתקבצו הקהל להתפלל מנחה, עכ"ל. והובאו דבריו בכף החיים סופר (שם ס"ק יג).

ג. מרן החיד"א זלה"ה כתב בספרו הקדוש מורה באצבע (סי' ו אות קעד) כמורה ובא לרבים, וזה לשונו, מי שיכול להתענות כל משמרת החדש הוא דבר גדול, ועיקר התענית הוא לפשפש ולחקור היטב הדק מה שחטא בכל החדש ולחזור בתשובה, כי התענית הוא הכנה להכניע גופו לשוב וכו', עכ"ל.

שמחת כריסו^ט. ומעיקר הדין יכולין לכפות על זה^א.

- ו. אין נופלים על פניהם ואין אומרים וידוי ותחנונים בכל חודש ניסן^א, היות וכל החודש הוא ימי שמחה לישראל, לפי שבאחד בניסן הוקם המשכן ושנים עשר נשיאים הקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח במשך שנים עשר יום, יום אחד לכל שבט ושבט וכל אחד היה עושה יום טוב ביומו, ולמחרת שהוא יום י"ג בניסן היה אסרו חג שלהם, ויום י"ד בניסן הוא ערב פסח, ולאחר מכן שבעת ימי הפסח, ויום כ"ב הוא אסרו חג של פסח, ובנין בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו יהיה ביום טוב של פסח וחנוכת בית המקדש שתהיה נמשכת שבעת ימים תתקיים לאחר הפסח, מפני שאין מערבים שמחה בשמחה^ב.
- ז. מנהג טוב ויפה לקרות בכל יום החל מראש חודש ניסן פרשת הנשיאים של אותו יום, כי כל נשיא ונשיא היו לו סודות גדולים אשר המשיכו שפע הרוחניות כל אחד לשבטו, ובקריאת הפרשה הוא מעורר קדושת היום, וביום י"ג בניסן קורין פרשת בהעלותך עד כן עשה את המנורה^ב.

עיונים והארות

מנהג חסידי ק"ק בית אל תכב"ץ שבימי חודש ניסן אומר השליח ציבור אחר תפילת שחרית פרשת הנשיאים דבר יום ביומו בקול רם (וכל הקהל עמו בלחש) ואח"כ התפילה של יהי רצון מעליית הנשמות (דברי שלום אות מ"ט).

על זה אמרו רבותינו במדרש (תנחומא ויקהל ב) שבזכות הנשיאים מתקיימים שמים וארץ, כמו שכתוב "אלה תולדות השמים והארץ" בזכות מי מתקיימים השמים והארץ וכל תולדותם, בזכות אלה שמות בני ישראל, שהם י"ב נשיאים שהקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח.

ובזוה"ק תחילת פרשת נשא כתב במעלת קרבנות הנשיאים, וזה לשונו: "אמר ר' שמעון אלמלא לא אקריבו אלין תריסר נשיאין לא יכיל עלמא למיקם קמי תריסר נשיאי ישמעאל, דכתיב שנים עשר נשיאים לאומותם, מדאקריבו אלין דישראל נסיבו שולטנותא

ט. רמב"ם (פו מהלכות שבייתת יו"ט הי"ח).

י. עי' במ"ב (סי' תכט ס"ק ג') אול"צ (ח"ג פ"ה אות א בביאורים).

יא. כ"ב הטור. רוקח (סימן רמה). שו"ע (סי' תכט סעי' ב).

יב. כף החיים (שם ס"ק כא) בשם ספר מעשה רוקח על המשניות ריש מסכת פסחים. מיהו הב"י כתב כיון שיצא רובו בקדושה לכן אין להתענות בו כלל, וכ"כ במנהגים, ועיין חזון עובדיה (הלכות חודש ניסן הלכה ב).

יג. של"ה (דף ק"מ ע"ב), אורח חיים להרי"ח טוב (דף א'). כף החיים (שם ס"ק כב). ואמרו רבותינו כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם. ויש נוהגים לקרוא פסוקים אלו מתוך ספר תורה.

ענין מעלת קרבנות הנשיאים

עיונים והארות

דכלהו. בגין כך נשיא אחד ליום. וכל מה דאקריבו כגוונא דלעילא אקריבו בגין דיתברכון כלהון".

והנה עתה שאנחנו בגלות, ע"י שאנו מקיימים ונשלמה פרים שפתינו, תועיל אמירת הקרבנות הללו לבטל ולהשמיד י"ב נשיאי ישמעאל בכח סגולת אמירת הקרבנות של נשיאי ישראל, לעקר ולשבר ולהכניע קליפתם בעליונים ובתחתונים, כמש"כ (ישעיהו כד. כא): "יפקד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה באדמה", וכל הקמים עלינו הקב"ה ישמיד אותם ויעביר אותם מן העולם והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי ולקרב הגאולה.

והנה הלימוד הנ"ל מתחיל מיום א' ניסן, ויום זה ידוע בגודל מעלתו עד מאוד כמבואר בגמרא (שבת פז ע"ב) על הפסוק "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן", תנא אותו יום נטל עשר עטרות: (א) ראשון למעשה בראשית. (ב) ראשון לנשיאים. (ג) ראשון לכהונה. (ד) ראשון לעבודה. (ה) ראשון לירידת האש. (ו) ראשון לאכילת קדשים. (ז) ראשון להשכנת שכינה. (ח) ראשון לברך את ישראל. (ט) ראשון לאיסור הבמות. (י) ראשון לחדשים.

עוד יש דבר גדול שצריך להתעסק ביום זה והוא לימוד מעשה המשכן, כיון דביום זה הקים משה רבינו את המשכן, ואף שמלאכת המשכן נגמרה כבר בכ"ה כסלו, עמד המשכן מקופל עד ליום חנוכת המזבח בר"ח ניסן, ולא שרתה עליו שכינה אלא עד ר"ח ניסן [אף שהקימו משה קודם לכן בשבעת ימי המילואים], וכמבואר במדרש (רבה פרשת נשא יג ב), היה רבי יוסי אומר אימתי התחילו מלואים, בכ"ג באדר, ובא' בניסן שלמו ימי המלואים. וכל שבעת ימי המלואים היה משה מעמיד את המשכן, וכל

בוקר ובוקר מקריב קרבנותיו עליו, ופירקו. בשמיני העמידו ולא פירקו, שנאמר "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית בא' לחדש הוקם המשכן", ואותו יום שמיני א' בשבת היה, וראש חדש של ניסן היה, בו ביום עמד אהרן ובניו ורחצו ידיהם ורגליהם מן הכיור, עבדו את עבודתם וסדרום על הסדר, בו ביום הקריבו ישראל תמידים נדרים ונדבות הטאות ואשמות בכורות ומעשרות, על אותו היום הוא אומר עורי צפון ובואי תימן וגו', "עורי צפון" זו עולה שנשחטת בצפון, "ובואי תימן" אלו שלמים שנשחטים בדרום, "הפיחי גני" זה אהל מועד, "יזלו בשמי" זה קטרת הסמים, "יבא דודי לגנו" זה השכינה, "ויאכל פרי מגדיו" אלו הקרבנות, "באתי לגני אחותי כלה" זה יום שמיני, "אריתי מורי עם בשמי" זה לבנות הקטרת ולבנות המנחה, "אכלתי יערי עם דבשי" זה אברי העולה ואמורי קדשי קדשים, "שתיתי ייני עם חלבי" אלו הנסכים ואמורי קדשים קלים, "אכלו רעים" זה משה ואהרן, "שתו ושכרו דודים" זה כנסת ישראל. דבר אחר "אכלו רעים" אלו הנשיאים, א"ר שמעון בן יוסינה, למה קרא לנשיאים רעים, שמכיון שהיה אחד מהם מקריב קרבן וקרבנו מתקבל היה עושה יום טוב לאוהביו לרעיו ולקרוביו. "שתו ושכרו דודים" אלו הנשיאים, למה קרי להו דודים, שהיו דודים אלו לאלו, לזה אמר להם אכלו רעים שתו ושכרו דודים.

ובשעמד המשכן היו ישראל אומרים יבא דודי לגנו לפי שמלאכת המשכן נגמרה בכ"ה בכסלו ועמד המשכן מקופל עד ר"ח ניסן והיו ישראל אומרים הרי עשינו המשכן מתי תבוא השכינה ותשרה בתוך מעשה ידינו, כשהגיע ר"ח ניסן וצוה הקב"ה להקים את המשכן שלח להם ע"י משה, מה אתם יראים כבר

ח. טוב ליתן מראש חודש ניסן לאחר קריאת פרשת הנשיא, שלשה פרוטות לצדקה, בעד מנוחת אביו או אמו או שאר קרוביו, ולומר הבקשה לעילוי הנשמות י' ותחת יום שבת יפריש ביום ראשון, ובשנים עשר יום יהיה כחשבון 36 פרוטות כמנין פעמיים ח"י, וביום י"ג יפריש שלשה ויהיה כחשבון ט"ל כי ט"ל אורות טליך, ואם יוסיף ביום י"ד יהיו כחשבון מ"ב כנגד שם מ"ב של "אנא בכח" וכו' ויאחז המעות בידיו ויקרא "אנא בכח" וכו', ואח"כ יאמר "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון" וכו' ומזמור "הללויה הללו את ה' מן השמים" ואחר כך יתן המעות לעניים טו.

עיונים והארות

ולבן מנהג טוב הוא שביום ר"ח ניסן יקרא בחשק גדול פרשת המשכן, ואח"כ ג"כ פרשת הנשיאים, וימשיך בפרשת הנשיאים בכל יום ויום, וביום י"ג ניסן יקרא מפרשת בהעלותך עד "כן עשה את המנורה". ויש חסידים שנוהגים לקרות פסוקים אלו מתוך הספר תורה. וכתב מו"ר הגאון חיד"א שכאשר הנשיאים הקריבו את קרבנם בודאי שנמשך שפע גדול ואור גדול לכל עם ישראל וכן גם בקריאתנו בזמן הזה מתקיים בנו "ונשלמה פרים שפתינו" ועל ידי קריאתנו נמשך שפע וברכה לעם ישראל.

יד. והטעם משום שמצינו בזה"ק (פר' בלק דף קצו ע"ב) שיש שלש שורות של נשמות העומדות על חומת גן עדן ומצפצפות כצפרים ומשבחים להשי"ת ומתפללים על חיי בני אדם שבעוה"ז, [ואמרו עוד בזה"ק (שמות דף טז ע"ב) שאם לא בקשת המתים ותפלתם עבור החיים, לא היו מתקיימים אפילו חצי יום], וכיון שבימי ניסן ותשרי כל ישראל עסוקים במצוות, על כן הם בשמחה. וזה הזמן לבקש עליהם רחמים, כיון שלא זכו ליכנס לגן עדן, ורק בחודשים אלו הם עומדים על החומה, ע"ש.

טו. הרי"ח (שם). מועד לכל חי (סי' א אות ה), כף החיים (שם ס"ק כג) וכתב שם שצדקה

באתי לגני אחותי כלה, א"ר ישמעאל ב"ר יוסי באתי לגן אין כתיב כאן, אלא באתי לגני, לגנוני, למקום שהוא עיקרי מתחלה, לגן המיוחד שלי שהוא המקום שעם ישראל נמצאים שם.

והנה כיון שביום זה הוקם המשכן והשרה בו הקב"ה שכנינו, ובאו הנשיאים להקריב הקרבנות. ולמ"ד בניסן נברא העולם גם ביום זה הוא יום בריאת העולם, והמשכן הרי הוא עיקר העולם ונשמת העולם, ולכן ראוי מאד לקרוא בו גם את מעשה המשכן והקמתו, כי אמרו רבותינו שהלימוד בענין המקדש וצורתו ותכונותו מעלה עליו כאילו ממש בונים את המקדש, ככתוב בילקוט שמעוני (יחזקאל רמז שפב): אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית, בשעה שנגלה הקב"ה והראה ליחזקאל צורת הבית ותכונותו ומוצאיו, אמר הקב"ה הגד את בית ישראל את הבית. א"ל יחזקאל מרי, וכי עכשיו הם בונים שאמרת, וישמרו את כל צורתו וגו' ועשו אותם, א"ל לאו, אע"פ שאינם עושים אותו עכשיו יהו קוראים בצורת הבית ואני מעלה עליהם כאלו בבנינו הם עסוקים. שמזאל אמר ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית, וכי יש צורת הבית, אלא אמר הקב"ה הואיל ואתם מתעסקים בו כאלו אתם בונים בו.

- ט. אין גוזרים תענית ציבור בכל ימי חודש ניסן, אמנם תענית יחיד מותר להתענות, כגון ביום הפקודה של אביו או אמו, חוץ מיום ראש חודש ניסן ושבעת ימי חג הפסח ויום אסרו חג^{טו}.
- י. מנהג הספרדים שלא לומר מזמור "יענך ה' ביום צרה" בתפילת שחרית בכל חודש ניסן וכן מזמור "תפלה לדוד הטה ה' אזנך ענני", שנאמר בו "ביום צרתי אקראך" משום שאין להזכיר יום צרה בכל חודש ניסן שהם ימי גאולה ושמחה לישראל^{יז}. ונהגים שלא לומר צדקתך בתפילת מנחה של שבת בכל חודש ניסן^{יח}.
- יא. ראש חודש ניסן שחל בשבת מוציאים שלשה ספרי תורה, ומנהג ק"ק בית אל לומר פסוקים מי לא יראך וכו' ואומרים קדיש לאחר ס"ת שני וכן לאחר השלישי, אמנם אם היה צורך להעלות עולים נוספים יותר מחובת היום צריכים לומר קדיש גם לאחר ספר תורה ראשון וא"כ סה"כ יש ג' קידישים^{יט}.
- יב. מי שצריך לסייד את ביתו, ראוי לעשות כן קודם הפסח^כ.
- יג. אע"פ שמין הדין אין איסור באכילת מצה אלא בערב פסח, מכל מקום יש נוהגים

עיונים והארות

מנהג ק"ק חסידים בית אל, וסיים ולא ידענו טעם למזמור תפילה לדוד ואומרים שכך הוא קבלה מהראשונים ע"כ. ומסתבר שהטעם הוא משום שנאמר בו, ביום צרתי אקראך.

יה. מרן השו"ע (שם).

יט. מו"ר מופת הדור בשו"ת יביע אומר (ח"ד או"ח סי' כב) ובחזו"ע (שם הלכה ו) וז"ל: ראש חודש ניסן שחל בשבת, שמוציאים שלשה ספרי תורה, והיה צורך להעלות עולים נוספים על חובת היום, צריכים לומר קדיש גם אחר קריאת ספר תורה הראשון, כיון שהיו עולים נוספים ונשלמה חובת היום, ובסך הכל יאמרו שלשה קדישים.

כ. והוא כדמיון מה שעשו בבית המקדש, שלבנוהו וסיידוהו אחת בשנה לפני הפסח. (עי' במשנה מידות פ"ד מ"ד, ובתורה לשמה סי' תקט)

זו כנגד נר"ן שלהם. וזוכה להעלות אפ"י לעומדים בגלגול בהמה או בעופות או בעשב השדה.

טז. כתב מרן בשולחנו הטהור (שם) ואין מתענים בו להזכיר בציבור, ע"כ. משמע שסובר בתענית יחיד שרי וכמ"ש בבי"י. וברמ"א כתב שאין מתענים בו כלל (מג"א ס"ק ד), ועיין כף החיים (שם ס"ק ז). ודעת מו"ר מופת הדור (שם הלכה ד) דתענית יחיד מותר להתענות בחודש ניסן, חוץ מיום ר"ח ניסן, ושבעת ימי הפסח, וטוב להחמיר שלא להתענות גם ביום אסרו חג, שהוא למחרת הפסח. ובהגדה אורח חיים להרי"ח הטוב כתב שאם אין מנהג ידוע על זה לא יתענו על אב ואם בחודש ניסן.

יז. עיין כף החיים (סי' קלא ס"ק לז). וכ"כ בבא"ח (ש"א פרשת כי תשא אות יז) שהמנהג פשוט שבכל יום שאין אומרים בו וידוי אין אומרים יענך ולא מזמור תפילה לדוד ושכן

שלא לאוכלה מר"ח ניסן כ^א, ויש נוהגים שלשים יום קודם הפסח כ^ב.

הלכות ברכת האילנות

- א.** מברכים ברכת האילנות בחודש ניסן כדאיתא בגמרא כ^א: היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאים פרחים, מברך: "ברוך אתה ה'... שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם", ופירוש הדברים שהקב"ה ברא בעולמו כל מה שנצרך. ולא חסר מאומה בעולם.
- ב.** מברכין בשמחה ובמתנות ובכוונת הלב. ואינו מברך אלא פעם אחת בשנה ולא יותר כ^ב. וגם הנשים יברכו ברכת האילנות בחודש ניסן כ^ב.

עיונים והארות

ועיין עוד למו"ר (שם) שכתב שגם בלילה לאור החשמל מברך והוא פשוט וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יב).

ודע כי ברכת האילנות היא ברכה יקרה וחביבה שמברכין אותה רק פעם אחת בשנה. והיא ברכת ההודאה ומדינא דגמרא (ברכות מג:). ומחנכין גם את הקטנים לברכה, כדי להרגילם להודות להשי"ת על חסדיו בחידוש האילנות ופריחתם הנותן לחם לכל בשר ומחייה פני תבל ברוב חסדיו.

ויתעצם מאד בכוונה ראויה בברכה זו, שיש בזה סודות נוראים, ובפרט כשיוצא חוץ לעיר, ועל ידו נתקנות הנשמות המגולגלות באותו הזמן בעצי השדה ובעשבים, ויבקש עליהם רחמים, והשי"ת ברוב חסדיו מזמין להם אדם כשר שיברך כראוי ויציל אותם שיבואו לידי תיקונם. ויש לאדם להתבונן שאפשר שהם מקרוביו, ונדח'ה קרו להו, ובנקל יכול להושיעם אם יברך בכוונה הראויה, ואיך יאטום ליבו ולא

כא. רמ"א (סי' תעא סעי' ב) מ"ב (שם ס"ק יב) **כב. ובשו"ת** אגרות משה (או"ח ח"א סי' קנה) כתב שיש סמך למנהג הזה, שלפי מ"ד שאסור כל יום י"ד, היה שייך בעצם לאסור עוד משלשים יום קודם לרבנן וב' שבתות לרשב"ג, אך לא רצו חכמים להטריח כ"כ על הציבור, ולכן שייך שיחידים יחמירו על עצמם גם ל' יום קודם לרבנן וב' שבתות לרשב"ג, אך כיון שאינו מדינא החמירו רק ב' שבתות כרשב"ג, ויש גם יחידים שמחמירין גם בזה לנהוג איסור במצה כל ל' יום קודם כרבנן.

כג. גמ' ברכות (דף מג:): אמר רב יהודה האי מאן דנפיק ביומי ניסן (מי שיוצא בימי ניסן) וחזי אילני דקא מלבלבי (ורואה עצי פרי שמוציאים פלח) אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות (ליהנות) בהן בני אדם. ע"כ.

כד. הרמב"ם (פרק י' מהלכות ברכות), טוש"ע (סי' רכו סעי' א), חזון עובדיה (הלכות ברכת האילנות הלכה א).

- ג. זריזין מקדימים למצוות לברך בהקדם כל מה שאפשר, והטוב ביותר ביום ראש חודש ניסן. ועל כל פנים יכול לברך ברכת האילנות במשך כל החודש. אמנם אם עבר חודש ניסן ולא בירך, יברך בלי שם ומלכות יי.
- ד. טוב לצאת מחוץ לעיר ולברך ברכת האילנות אמנם מי שהוא אנוס או שאין בו כח יכול לברך ברכת האילנות גם על האילנות שבתוך העיר. וכן טוב לשאול רשות

עיונים והארות

כה. בן פסק מו"ר מופה"ד (שם) שנשים חייבות בברכת האילנות, וכן פסק מהרצ"פ פרנק בהר צבי או"ח, והוא על פי מה שכתב הטורי אבן (מגילה ב) שלא נקרא מצות עשה שהזמן גרמא אלא מצוה שאינה נוהגת בכל זמן מצד עצם המצוה, אבל ביכורים שמחנוכה ואילך אינו זמן הבאה מפני שאינם מצויים על פני השדה ואילו היו מצויים על פני השדה היו בני הבאת ביכורים, לא חשיב מצות עשה שהזמן גרמא עיי"ש, והכי נמי בנדון דידן, ודמי לברכת שהחיינו על פרי חדש שבאה מזמן לזמן.

כו. ברכ"י (אות ב) דברכה זו על דרך האמת שיכת דוקא לימי חודש ניסן עכ"ל, וכ"כ בספר מועד לכל חי (סי' א אות ט), וכן במורה באצבע (אות קצח) דהמדקקים נוהגים שיהא בניסן דוקא, ועיין כף החיים (שם), וחזו"ע (שם). וכן כתב מו"ר הרי"ה ההטוב בלשון חכמים, וכן כתב השדי חמד במערכת ברכות (רס ע"ב) דספק ברכות להקל. ודעת מו"ר מופת הדור בחזו"ע (הלכות ברכת האילנות הלכה ז) דאף אם יצא ניסן רשאי לברך ברכת האילנות בחודש אייר ולא יאבד ברכה יקרה זו מידו. והביא דברי ספר האשכול שלאו דוקא ביומי ניסן אלא בזמן שרואה הפרח פעם ראשון בשנה, ודברי הריטב"א ועוד פוסקים שכך נקטו להלכה, ולכן יש לסמוך על דבריהם.

יחוס עליהם כשיש בכח ברכתיו ועבודתו להצילם ולהביאם למנוחתם בשלום. ואם כך הוא עושה לברך בכוונה, ודאי שהנשמות יכירו לו טובה ע"ז ויעתירו בעדו שיוכל ביתר שאת לעבוד את השי"ת כראוי.

ומרן החיד"א במו"ב (סי' ז), ועי' בית הבחירה (אות ד) וז"ל: ישתדל האדם למהר לקיים מצוה זו בימי ניסן ביתר שאת ולברך ברכה זו בכוונה עצומה לתקן הנשמות המגולגלות בעצי השדה שיזכו לעלות בהר ה' ומצאן מנוחה ויעלה בדעתו שאפשר יש בהם נשמות קרוביו המיחלים לחסדו שיתקנם בברכתו ותפילתו, וליבו יחיל בקרבו להתעורר לשוב בתשובה שלימה, כדי שלא יגרמו לו עוונותיו להתגלגל נשמתו בדצ"ח, ואם באולי יתחייב להתגלגל ח"ו, מדה כנגד מדה לא בטלה, שכשם שהוא משתדל ומכוין לתקן נשמות אחרים, כך מן השמים ימציאו לו מי שיתקן נשמתו, ולכן לא יתעצל במצוה זו הקלה בעיני ההמון כי לא ידעו מה טיבה ולא ידעו ולא יבינו כי רבה. והנה רבינו הגר"ח זיע"א (בדרוש לברכת האילנות) דקדק, שלשון הברכה "בריות טובות ואילנות טובות", ולכאורה בריות טובות מאן דכר שמייהו, אלא פירש דקאי על הנשמות שמתדבקין באילנות, שיברכו עליהם בני אדם ומתקנים אותם. ובזוה"ק פ' בלק הפליג על הנשמות המשוטטות, ע"ש. ועיין עוד מש"כ לקמן בזה.

מבעל האילנות גם אם רואה את האילנות מבחוץ מפני היזק ראייה^{כז}.

ה. טוב שיצטרפו עשרה בכנסיה לשם שמים לצאת ולברך ברכת האילנות בכוונה גדולה, ויעשו כסדר זה: קודם שיתחילו לברך יטלו ידיהם ויאמרו "מזמור לדוד הבו לה' בני אלים", ואחר כך "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון", "הללויה הללו את ה' מן השמים", ואח"כ לשם יחוד וכו' המודפס בס' לשון חכמים להרי"ח, ויהי נועם וכו', ואחד יברך הברכה בקול רם והשאר יאמרו עמו בלחש, ואחר הברכה יאמרו הבקשה מלשון חכמים, וגם יאמרו הבקשה של עילוי נשמות, פתח אליהו הנביא ז"ל, ושיר המעלות שמחתי וכו' וקדיש על ישראל, ויפרישו צדקה לעילוי נשמות ישראל^{כח}.

ו. אין לברך ברכת האילנות אלא על אילנות של מאכל, וצריך שיהיו שני אילנות ואפילו שהם מין אחד, ויש מדקדקים שיהיו שני מינים ותבא עליהם ברכה. והמברך על מיני אילנות הרבה הרי זה משובח^{כט}.

עיונים והארות

הדור בחזו"ע (שם הלכה ג). אולם הדר תבר לגזיזיה בחזו"ע ט"ו בשבט (דיני ברכת האילנות במקורות להלכה ב) העלה שאם אינו מוצא אלא אילן אחד יכול לברך עליו בשם ומלכות.

וראה מה שכתב מו"ר הרי"ח הטוב בהגדה של פסח "אורח חיים" ז"ל: ולכן ברכת האילנות היא בחודש ניסן דוקא כדי לסייע בביורורים של הצומח המתחיל בחודש זה, שעל ידי הברכה הזאת וסודה יצליחו המברכים להעלות את נשמות המגולגלים בצומח שתי מדרגות בפעם אחת, דהיינו שיעלו מן הצומח אל האדם בלתי שיצטרכו להתגלגל בבעל חי, ועל ידי התורה שילמדו בעת הברכה יזכו להעלותם עוד למעלה להתקן, ולכן חסידים ואנשי מעשה משתדלים לברך ברכה זו בצירוף עשרה, כדי שאחר הברכה יאמרו פסוקי תורה ויאמרו קדיש והכל כדי להיות להם לימוד התורה והקדיש עזר אל בירור ועליית הנשמות אשר בצומח, עכ"ל.

כז. אורח חיים להרי"ח טוב, ועיין עוד בשו"ת רב פעלים (ח"ג או"ח סי' ט). ובענין היזק ראייה כן העיר לנו הגאון ר' מרדכי עבאדי שליט"א.

כח. מורה באצבע (אות קצט) כתב ז"ל, מאוד יתעצם בכוונתו בברכה זו שהיא לתיקון הנשמות שהם הנשמות המגולגלים בעצי השדה ועשבים בזמן הזה ויבקש עליהם רחמים עכ"ל. וקודם שיתן הצדקה יאמר לשם יחוד והכוונה של הצדקה כמו שנכתוב בספרנו (הגדה של פסח), ועיין כף החיים (סי' רכו ס"ק ח), לשון חכמים (ח"א סי' מב).

כט. אורח חיים להרי"ח טוב (דף ז), וכמשמעות הגמרא ברכות (דף מ"ג): "וחזי אילני דקא מבלבלי" ומיעוט רבים שניים. מיהו לכתחילה טוב לחזור על מקום שיש בו ריבוי אילנות ועשבים ולברך שם כדי להעלות ע"י ברכתו נצוצי הקדושה מכל מה שיש שם. וכ"כ מו"ר מופת

עיונים והארות

ק) הביא את דברי האר"י ז"ל בשער הגלגולים שם, והאריך לדחות את דברי מו"ר הגאון הרי"ח הטוב שע"י ברכת האילנות יכולים לתקן נשמות המגולגלים ולהעלותם ממדרגה למדרגה, וסובר שלא כן הדברים לפי רבינו האר"י ז"ל אלא בירורי הנשמות לא יעשו אלא ע"י אכילה, והאריך שם להביא דברי רבינו האר"י בפרשת עקב בשער המצוות בכוונות האכילה, וסיכם שם וז"ל: באופן כי המתבאר מדברי רבינו האר"י כי בין ניצוצי הקדושה המעורבים במאכל שנפלו ע"י חטא אדה"ר בין מה שהיו מעורבים מתחילת בריאתם, בין ענין תיקון נשמות המגולגלות בהם "אינם נתקנים רק ע"י אכילה ממש".

ואפי' ישב אדם כל היום וכל הלילה בפרדס או בגינה אשר נמצאות שם נשמות מגולגלות ויעסוק כל היום וכל הלילה בתורה ובתפילה ובמצוות, אינו מועיל לתקן את הנשמות אשר בצומח ובדומם שנמצאות שם, ושגו בזה מקצת מן הלומדים האומרים שצריך האדם לצאת בחודש ניסן לברך על האילנות המוציאים פרח כדי שע"ז יתקנו הנשמות המגולגלות אשר שם, ובמחילה מכבודם שגגו בזה כי אינם נתקנים כי אם ע"י האכילה והברכה אשר עליה, ועוד מה ענין בפרח, הרי אפי' בעלים עצמם יש נשמות מגולגלים כמבואר בשער הליקוטים בירמיה על פסוק "אסוף אסיפם" יעו"ש. ועוד למה לא נברך גם על הצמחים, ועיין עליו עוד שהאריך בדברים רבים.

ואפשר לומר כי מה שכתב רבינו האר"י ז"ל שהבירור הוא ע"י אכילה ואז מעלים הנשמות וכו' ומבררים ניצוצי הקדושה עם הכוונות הנוראות שסידר, אמת הדברים כאשר כבר אנחנו הורדנו הפירות מן העצים וקצרנו החטים מן השדות וכו' ואח"כ נטפל בהם ונכין

והוא כמו שכתב רבינו האר"י ז"ל (בשער הגלגולים הקדמה כ"ב דף כ"ב) שזמן עלייתם מן הצומח אל החי הוא בארבעת החדשים הראשונים ניסן אייר סיון תמוז עיי"ש, אם כן כל ד' חדשים של ניסן אייר סיון תמוז ראויים הם לעליית הנשמות מן הצומח לבעל חי ולא רק בניסן. אלא כנראה שיש חילוק בין בירורי הרפ"ח ניצוצות לעליה של הנשמות, כי עיקר בירורי רפ"ח ניצוצים מן הצומח הוא רק בתחילת פריחתם בפריחה שהיא אותיות רפ"ח, אבל אחר חודש ניסן שנגמר זמן הפריחה אז יש רק עליית נשמות אבל לא בירור רפ"ח, ואז בזמן זה שיש בירור רפ"ח, יכולות הנשמות לעלות ולדלג ב' מדרגות יחד מן הצומח אל המדבר, אבל לא כן בשאר החדשים שיש להם רק עליה רגילה מן הצומח למדרגת החי. והטעם כי בחודש ניסן שבו חג הפסח שפירושו-דילוג שהקב"ה פסח ודילג והעלה אותנו והאיר לנו אור גדול של מדרגות גדולות מאד בפעם אחת שלא כדרך הטבע, כן גם ברכת האילנות ברוב עם פועלת ומעלה הניצוצות הקדושות בפעם אחת מצומח למדבר, וזה נעשה על ידי שנתאסף יחד ברוב עם הדרת מלך, ונקרא המזמורים המסוגלים לזה לפני הברכה ואחר הברכה ונתינת צדקה, וכן אמירת הקדיש כל זה יחד יעזור לנשמות המגולגלות בצומח. ואפשר שיעזור לא רק במקום שאנחנו עומדים בו, אלא סדנא דארעא חד הוא, ויעזור לכל הנשמות שבעצים שבכל מקום ומקום, כי היציאה מחוץ לעיר וכל הקהל וכו' עושה רושם גדול בעולמות העליונים, ומתבררים בירורים ועולות הנשמות, ויש להם גאולה גדולה לנשמתם שעולות לנוח במקום המתוקן להם.

והנה הגאון המקובל מו"ר ח"ר יהודה פתיא בספרו "מנחת יהודה" (פרשת עקב עמוד

- ז. אילן המורכב באיסור אין לברך עליו, הואיל וקיומו נגד רצון הבורא יתברך ולעקירה עומד, אמנם אילן של ערלה מותר לברך עליו הואיל ולא נעשה באיסור ל.
- ח. אין לברך לכתחילה ברכת האילנות בשבת ויום טוב, ואם יש חשש שיפסיד הברכה מותר לברך בשבת ויום טוב לא.

עיונים והארות

ועוד יש ליישב בס"ד שאה"נ אחר גמר ברכת האילנות יביאו פירות ומיני מגדים ויברכו עליהם ויכונוו לתקן כל הניצוצות הנמצאים במאכלים וכמו שהיה נוהג מו"ר הרב יהודה צדקה ע"ה ראש ישיבת פורת יוסף שהיינו הולכים ומברכים ברכת האילנות באיזה מושב ואח"כ בעה"ב היו מביאים פירות ומיני מגדים ומברכים עליהם וא"כ ממ"נ נעשה התיקון הן ע"י ברכת האילנות והן ע"י האכילה והברכות עליה.

ותהלות לאל עליון גם אנחנו בישראלנו ביום ר"ח ניסן יוצאים לאחר הלימוד בבוקר כל הקהל ברוב עם ויוצאים מחוץ לעיר ועושים ברכת האילנות בחשק והתפילות ובאים קהל גדול מאד ואח"כ הולכים לאיזה אולם קרוב למקום הברכה ועושים סעודה גדולה ברוב פאר ועושים סיום מסכת וכן עושים בסעודה מגבית לקמחא דפסחא לע"נ הנשמות והולכים לבית בשמחה. והיע"א.

ל. **רב** פעלים (אור"ח ח"ב ס' לו), חזון עובדיה (שם הלכה ד). והטעם הוא כיון שברכת האילנות היא ברכת השבח והודאה על הבריאה, אין ראוי לברך ברכת האילנות על אילנות המורכבים, דדמי לברכת שהחיינו.

לא. **עיינ** בכף החיים (ס"ק ד) שכתב בשם מועד לכל חי שאין לברך בשבת שמא יקח בידו הפרחים להריח בהם או שמא יתלוש, ועוד כתב (בסי' א אות ו) שיש בו עילוי גדול לנשמות שנתגלגלו בדומם וצומח, והוא מהזוה"ק (ח"ג דף

אותם לאכילה הבירור שלהם הוא ע"י הברכה והאכילה שעליהם, ובדרך כלל כן הדברים, אמנם כאשר אנחנו הולכים לשדות והעצים בפריחתם שאז זמן הפריחה, וכן בחודש ניסן שהוא התחלת זמן, בודאי שאפשר לתקן את אותם הנשמות על הברכה שתיקנו רבותינו ולא צריך שם אכילה, וכי למה תיקנו את אותה הברכה אם לא בשביל לתקן הנשמות וניצוצי הקדושה אשר שם. ועוד שהרי הרב כתב בשער הגלגולים שזמן העליה מן הצומח הוא מחודש ניסן אין זה בסתם כי גם בעולמות העליונים יש עתה פריחה, וכאשר כאן למטה אנחנו יוצאים לשדות בחודש ניסן בפריחה ע"ז מבררים הרפ"ח ניצוצים ומעלים אותם.

ועוד ששמענו כבר מעשים, שע"י לימוד תורה שלומדים באיזה מקום שיש שם נשמות מגולגלות בדומם כגון באבנים, מתקנים את אותם הנשמות שנמצאות שם, וממש באותו מקום לאחר אותו תיקון התמוטט אותו הבית והאבנים נפלו ונהרס אותו מקום. וכמו שהביא המעשה רבינו יוסף חיים בספרו עוד יוסף חי.

ובן המעשה שספר מו"ר פוסק דורינו כבוד רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל שהיה בחלב עם אותו גוי בעל קרקע שהיתה לו גינה יפה והיו החכמים נכנסים שם לברך, ובשנה אחרת לא נתן להם רשות כי אמר איך שיצאתם התחילו האילנות להתייבש, והיה להם הפסדים מרובים וכו', ועוד מעשיות לרוב שפועלת הפעולה הזאת לברר הבירורים גם בלא אכילה.

- ט.** אין לברך ברכת האילנות אלא על אילנות שרואה אותם עם פרחיהם, ואם לא בירך עד שגדלו הפירות אינו יכול לברך ל^ב. ומכל מקום אילן שהתחיל לגדול בו חלק מפירותיו אם יש עדיין פרחים ונצנים מברך עליו ברכת האילנות.
- י.** סומא לא יברך ברכת האילנות, שברכה זו תלויה בראיה והוא אינו רואה, וטוב שישמע מאדם אחר ויצא י"ח לכל הדעות ל^ג.
- יא.** הרואה את האילנות מחלון הרכב, רשאי לברך, ואין הזכוכית נחשבת להפסק ל^ד.
- יב.** אין לברך ברכת האילנות על ענף שנעקר מן האילן, אף על פי שיש כעליו פרחים, שהרי אין עתידים לצאת פירות מאותם פרחים ל^ה.
- יג.** אין לברך ברכת האילנות על מיני ירקות וזרעים, אע"פ שהם מוציאים פרחים קודם שמוציאים פירות ל^ו.
- יד.** אילנות הגדלים בעציץ נקוב וגם בשאינו נקוב והם מלבלבים ומוציאים פירות כשאר אילנות אפשר לברך עליהם ברכת האילנות מכיון שלענין ברכת הנהנין אם הם פירות העץ מברכים עליהם בורא פרי העץ, וכן שהחיינו הוא הדין שמברכים עליהם ברכת האילנות, אבל אילנות הגדלים על מים אע"פ שמוציאים פירות כיון שלענין ברכת הנהנין מברכים עליהם שהכל אין לברך עליהם ברכת האילנות ל^ז.

עיונים והארות

- קצו). ואע"פ שהרח"פ חזר בו בספרו לב חיים והעלה להתיר, מכיון שלפי המקובלים אין לברך וכן נהגו, לכן לא יברך בשבת וכן פסק הר"ח טוב בספרו פרוש על ההגדה אורח חיים (דף ז). וכן העלה בספר ידי חיים להרי"ח הטוב (עמוד ז) שאפילו שהבירור בשבת הוא אוכל מתוך אוכל, ע"י ברכה זו נעשה בירור אוכל מתוך פסולת ולכן אין מקומה בשבת ויו"ט, וכן פסק בשו"ת ישכיל עבדי (חלק ח עמוד קפו) וכן פסק מו"ר האור לציון (ח"ג פ"א תשובה ה). אמנם מו"ר מופה"ד (שם הלכה ה) כתב שיכול לברך בשבת גם לפי סודן של דברים, ורק לכתחילה מהיות טוב יש לברך בימות החול כשיודע שלא יפסיד הברכה,
- ועיין שם וירוח לך.
- לב.** אורח חיים להרי"ח, חזו"ע (שם הלכה ו)
- לג.** חזו"ע (שם הלכה ט).
- לד.** כ"פ מו"ר האור לציון (ח"ג פ"ו תשובה א).
- לה.** שו"ת מאור החיים (ח"א סי' ד). שו"ת להורות נתן (ח"ה סי' יא). הלכה ברורה (סי' רכו הלכה יא)
- לו.** ערוך השולחן (סי' רכו סעי' א). הלכה ברורה (שם הלכה יב).
- לז.** פסקי תשובות (סי' רכו ס"ק ה). הלכה ברורה (שם הלכה י).

מאמרי הזוה"ק

פרשת החודש

ח"ב ל"ט ע"ב

אמר רבי יצחק, לא אצטרף אורייתא למכתב אלא
 מהחדש הזה לכם ראש חדשים [א] לא היתה צריכה התורה

להתחיל ולכתוב מבראשית אלא מהמצוה הראשונה שהיא מצות קידוש החודש. מאי
 טעמא מה הטעם. משום דשירותא דסיהרא הוי מפני שהתחלת

התחדשות הלבנה היתה ביציאת מצרים היא התחלת תיקון השכינה, כי ע"י החטא של אדה"ר,
 נפגמה נשמתו ונפגמו כל הנשמות שהיו כלולות בו, וזמן תיקונן היה בדור המבול ובדור הפלגה

ובדור סדום וסימנם אמס"ה ר"ת אנוש מבול סדום הפלגה, עד שבדור מצרים התחילה להראות
 בחינת הזבח שבהם, ואז ביציאת מצרים נתקנו אלו הנשמות והיו ראויות לקבלת התורה והיה

העולם מתוקן והשכינה ראויה ליחוד. ועל דא, אורייתא הוה אצטרף
 למכתב מהכא דהא בקודשא בריך הוא אתקשר מלה ועל

זה התורה הייתה צריכה להתחיל ולהכתב מכאן כלומר מהחודש הזה, שהרי מצוה זו של

עיונים והארות

א. רא"ש חדשי"ם גימ' 863 כמס' "גלגלת נוקבא רחל", כי עתה בחודש זה מתקנים הגולגולת של נוק'
 רחל כנודע.

קידוש החודש בקב"ה שהוא ז"א נקשרת המלכות שנקראת [ב] ובדבר זה המלכות נתקנת

ומזומנת לזווג.

וְלֹא קִשְׁיָא דְלֹא פְתִיב זֹאת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְלֹא קִשָּׁה מֵה שְׁלֹא כְּתוּב שֶׁהִיא

המלכות, כלומר שמורה על המלכות שעתה מתחדשת ונתקנת ומזומנת ליחוד, בכל זאת

כתוב "הזה", **דִּהָא זֶה וְזֹאת פְּחַד מִתְקַשְׁרִין** שהרי זה שהוא ז"א וזאת שהיא

המלכות כאחד מתקשרים בסוד היחוד. **וּבְאֲתֵר דְּאִית פִּיה דְּכָר וְנוֹקְבָא**

פְּחָדָא ובמקום שיש בו יחוד וקשר של זכר ונקבה כאחד, **לִית שְׂבָחָא אֱלָא**

לְדַבְרָא אין השבח ראוי להינתן אלא לזכר, ולכן כתוב החודש הזה שהוא ז"א להורות שעיקר

התיקון הוא ע"י ז"א שהוא הזכר. **וְעַל דָּא** ועל זה כתוב **רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם**

לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה כי ז"א נקרא ראשון שיחודו עם הנוק' שנקראת חודשי השנה, כי החודשים

בנוק' הוא "לכם" לעם ישראל לתועלת והשפעה והארה שלכם. **לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה וְדָאִי**

שהיא השכינה בחי' המלכות ודאי והיא משפיעה עלינו. **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לְכֶם תִּרְי**

וּמְנֵי לְפָנָה שאל רבי יהודה את רבי יצחק שתי פעמים מדוע? שהרי כתוב החדש הזה "לכם"

עיונים והארות

הקדושה, כן אחרי גלות בבל תתחדשו בחידוש נפלא היא תורה שבע"פ תלמוד בבלי וירושלמי. ואחרי גלות יון התגלו סתרי תורה. ובגלות הזאת האחרונה ג"כ עם ישראל יתחדש בחודש ניסן, כמש"כ, בניסן נגאלו ובניסן עתידים להגאל, והיא גאולת עולמים, והיא התגלות של מלך המשיח שיגלה את שער החמישים שהוא פנימיות תורת הקבלה כמרומו: משי"ח ר"ת 'משיח' גלה 'שער' חמישים, וכן משיח אותיות יש-מת.

ב. ביציאת מצרים נעשו ישראל חדשים כברייה חדשה, משום שקבלו על עצמם עול תורה ומצוות, וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. וז"ש התחדשות זו שקבלתם עתה ביציאת מצרים היא שלכם בלבד, כי החידוש של בריאת העולם הוא לכל הברואים, אבל חידוש זה הוא רק שלכם, והוא העיקרי, והוא "לכם", בידכם לעד, כי כמו שעתה אתם נגאלים מהגלות הראשונה גלות מצרים ומתחדשים התחדשות נפלאה, כי מקבלים עתה את התורה

ואח"כ ראשון הוא "לכם". אָמַר רַבִּי יִצְחָק מִנְיָיְהוּ, אֲשַׁתְּמַע יְתִיר לרבי יהודה, מהם מב' פעמים לכם נשמע ונלמד יותר שהיחוד של ז'ו"ן הוא לטובת ישראל. בְּמָה דְבַתִּיב, בִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ אֶתְקַשְׁרוּתָא דָּא לָכֶם כמו שכתוב (דברים לב) כי כל ישראל הם בבחי' וכל אומות העולם חשובים כבהמות ולא כבני אדם. ולכן, ההתקשרות הזאת של יחוד ז'ו"ן הנעשה ע"י מצות החודש היא לכם לתועלת שלכם, וְלֹא לְשֵׁאר עַמִּין ולא לשאר אומות העולם, כי השכינה מקבלת השפע ואנחנו בניה והיא משפיעה לנו.

ח"ב ט"ז ע"א

תָּא חַוִּי בֵּא וְרֵא, בְּנֵי יַעֲקֹב בְּלָהוּ תוֹו מִתִּין בְּתֵהוּא זְמָנָא וְנַחְתוּ אֵלִין וְאֵלִין בני יעקב כולם כבר היו מתים באותו זמן וירדו אלו שהם נשמות השבטים ואלו השכינה הקדושה עם המלאכים בגלות [ג].

רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמְרוּ, הָאִי פְּרִשְׁתָּא מְלִין עֶלְאִין אִית בְּהָ זו הפרשה דברים עליונים יש בה, דְּתַנֵּן בְּשַׁעְתָּא דְּנַחְתוּ אֵלִין דְּתִיבִין וּמִשְׁרִיין קְדִישִׁין שלמדנו, בשעה שירדו אלו המרכבות והמחנות הקדושות של השכינה, דְּיוֹקְנֵיהוֹן דְּשִׁבְטֵין דְּגְלִיפִין לְעֵילָא בְּלָהוּ עֶאָלָן לְמִידָר

עיונים והארות

וג"כ י' ימים אלו הם כנגד אות י' של אדנ"י, ועד ער"פ עוד ד' ימים, מקבלים קדושה מאות ד' דשם אדנ"י, ומפסח עד שבועות כנגד אות נ' דשם אדנ"י, ומקבלים ממנו השפע, ובשבועות נתגלה הפל"א העליון שהוא כנגד אות א' דאדנ"י, וזה האות שבימים אלו חייב אדם לקבל עליו עול מלכות שמים.

ג. וידוע שמאחד בניסן עד עשרה בו הוא כנגד עשרה ספירות שמקבלים מהם שפע גדול והארה גדולה, ויום שב"ק הוא כנגד המלכות שהיא "המטה", ולכן ציוה ה"ת, בעשור לחודש, לקשור השה לכרעי המטה שהיא המלכות כדי להכניע לגמרי הע"ז שלהם.

עֲמֵהוֹן צורות נשמות של השבטים שחוקקות למעלה, כולם נכנסו לגור עמדם בגלות. **הָרָא** הוא **דְּבַתִּיב** וזה מזה שכתוב, **אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ** צורת נשמתם של השבטים ושל בני ביתם כולם באו להיות עם בניהם בגלות, **וּבְתִיב, רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לְוִי** דהיינו צורת נשמתם, אבל עיקר נשמתם הם למעלה בג"ע במקומם.

דְּבַר אַחַר, וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַפְּאִים מִצְרִימָה אֵת יַעֲקֹב וְגו'. אֶתְחַזֵּר פֶּרֶשְׁתָּא דָּא לְמָה דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה, וְכֹלָא הוּא חוזרת פרשה זו, לפי מה שאמר רבי יוסי בר' יהודה ופירש שכמו שהשבטים באו בחייהם עם יעקב, כן במיתתם באה צורת נשמתם והכל היה שהשכינה ירדה עם ישראל בגלות.

וְהָא תַּוִּי ובא וראה, **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָה, בַּד הוּא מְטִי לְהָא פְּסוּק, הוּא בְּכִי** כאשר היה מגיע לזה הפסוק ואלה שמות בני' היה בוכה, **דְּתַנִּיא** ששנינו, **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָה, בְּשַׁעֲתָא דְּאִזְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא** בשעה שהלכו ישראל בגלות מצרים, [ד] **אֶתְכַנְּשׁוּ בְּלֵהוּ נְשַׁמְתָּהוֹן**

עיונים והארות

מגדולתך אל הגלות, יש ירידה כביכול גם למעלה ח"ו. "ואנכי אעלך" בעלייתך, כמו שכל אומה עולה עם השר שלהם ומנהיגם עולה ויורד עמם. וז"ש והכריתו את שמנו מן הארץ, ומה תעשה לשמן הגדול. וכן, צור ילדך תשי. וכן, לטובה רוכב שמים בעזרך.

ד. דע לך אחי חביבי, כי כאשר היה יוסף מלך במצרים והיו שם השבטים, היה יחוד גדול עם השכינה, ולכן היו יושבים בני ישראל שם בשלוח. אבל לאחר שמת יוסף, אז עברה השליטה מן הקדושה אל החיצוניים, ואז היה בפירוד וגלות השכינה, וז"ש "אנכי ארד עמך" פי' כשתרד

דְּשִׁבְטִין לְמַעַרְתָּא דְּכַפְלָתָא התאספו כל הנשמות של השבטים, למערת

המכפלה. [ה]

צְוֹחוּ וְאָמְרוּ צַעְקוּ וְאָמְרוּ: סָבָא סָבָא, פְּאָבָא דְּכַנְיָן לָאו בְּלֵאוּתָא

דְּעֵלְמָא יֵיִן יַעֲקֹב יַעֲקֹב הַכָּאב שֶׁל הַבְּנִים אִי אִפְשֵׁר לְלֵאוּת וְלִסְבוּל בְּגִלוּת

(בְּגִלוּתָא) שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, בְּנִיךָ בְּלָהוּ מִשְׁתַּעֲבְדִין בְּקִשְׁיָו בְּנִיךְ כּוֹלֵם

מִשְׁתַּעֲבָדִים בַּעֲבוּדָה קִשְׁיָה, עִם אַחֲרָן עֲבָדִין בְּהוּ נִוְקְמִין דְּעֵלְמָא עִם אַחֵר

עושים בהם נקמות גדולות שיש בעולם.

בְּהֵיִא שְׁעָתָא, אֲתַעַר רִוְחִיהָ דְּתַהוּא סָבָא באותה השעה נתעורר רוחו

שֶׁל אוֹתוֹ יַעֲקֹב אַבִּינוּ, רְשׁוּתָא שְׂאִיל, וְנַחֲתָ בִיקֶשׁ רִשׁוּת מִדְּקַב"ה

וַיֵּרֵד לְמִצְרַיִם. קָרָא קוּדְשָׁא בְּרִידָה הוּא לְכָל רְתִיבֵי וּמְשַׁרְיֵיתִיהָ

וּמְלִכֵיהוֹן בְּרָא שִׁיתוֹן וְאוֹ קָרָא הַקַּב"ה מִרְכְּבוֹתָיו וּמַחְנוֹתָיו, וְהַמֶּלֶךְ הַקַּב"ה בְּרָאשִׁים.

וְנַחֲתוּ בְּלָהוּ עִם יַעֲקֹב וְעִם שְׁבַטוֹתָיו וַיֵּרְדוּ כּוֹלֵם עִם יַעֲקֹב אַבִּינוּ וְעִם נִשְׁמוֹת

הַשְּׁבָטִים. וְאִ"כ אֲנַחְנוּ רוֹאִים כִּי שְׁבַטֵינוּ נַחֲתוּ חַיִּין עִם אֲבוֹהֵינוּ הַשְּׁבָטִים יֵרְדוּ

עיונים והארות

רוחו של יעקב אבינו וביקש לירד עם בני למצרים.

כתב הרמ"ק, כי השבטים לא נקברו במערת המכפלה, כי המערה סודה באצילות בסוד ה"ה ושם קבורים ארבעה זוגות שהם פני אדם הראשון. פני אריה חסד אברהם, פני שור גבורה יצחק, ופני נשר יעקב תפארת, ואילו י"ב השבטים היו חוץ למערה, ועוד שהיו אז בחוץ לארץ.

ה. כי ידוע שהמדרש אמר, שעם ישראל ראו את צרתם הגדולה והכריזו יום תפילה, והתאספו כל השבטים והלכו אל הארונות של השבטים הקדושים שנקברו במצרים ובקשו מהם שיעוררו עליהם רחמים מרובים, ואמרו להם שנותנים להם עבודת פרך דברים שלא היו רגילים בהם. ואז השבטים הלכו למערת המכפלה וצעקו לאבות הקדושים, ואז נתעוררה

(שמות א') [ו] הָבָה נְתַחֲכֶמָה לוֹ. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, אֵין הָבָה אֱלֹא
 לְשׁוֹן הַזְּמָנָה, לְמַעַבְדַּ דִּינָא שִׁיזְמִינוּ אֶת עֲצָמָם לַעֲשׂוֹת דִּין בִּישְׂרָאֵל.
 בְּמָה דִּיאֵת אָמַר (בראשית י"א) הָבָה נִרְדָּה כִּמוֹ שֶׁהַפְּסוֹק אֹמֵר הִבָּה נִרְדָּה,
 וְנַעֲשֶׂה דִין בְּבִנְי דוֹר הַפְּלָגָה. וְשֹׁאֵל וַיִּהְיוּנָתָן כְּשֶׁהִפִּילוּ גּוֹרֵל אִמְרוּ (שְׁמוּאֵל א' י"ד) הָבָה
 תָּמִים שִׁיזַא גּוֹרֵל אִמְתָּ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָבָה פּוֹלָם הַמּוּבָא בְּכָל מְקוֹם
 פִּי, לְשׁוֹן הַסְּכָמָה וְהַזְּמָנָה. בְּמוֹ (בראשית י"א) הָבָה נִבְנָה לָנוּ עֵיר
 נֹסְכִים שֶׁנִּבְנָה וְנוֹמֵץ כָּל צִרְכֵי הַבְּנִין. (שׁוֹפְטִים כ') הָבּוּ לָכֶם עֲצָה הַזְּמִינוּ עֲצָמְכֶם
 וְתָנוּ וְנִסְכִּים יַחַד עֲלֵיהֶם. (תְּהִלִּים כ"ט) הָבּוּ לַה' בְּנֵי אֱלֹהִים הַסְּכִימוּ וְהַזְּמִינוּ לַהֲבִיא
 קֶרְבָּן מִבְּנֵי אֱלֹהִים.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הָבָה נְתַחֲכֶמָה לוֹ סְבָרָא אִמְצַעִית הַסְּכָמָה כַּרְ"י וְדִין כַּרְ"י,
 פִּי נִהְיִי בְּתַסְּכָמַת דִּינָא לְגַבִּיָּה נְהִיָּה בְּהַסְּכָמָה לַעֲשׂוֹת דִּין לִישְׂרָאֵל כְּתִיב הִבָּה
 נְתַחֲכֶמָה לוֹ.

עיונים והארות

רצה פרעה למנוע מהם ע"י שיחטיאם. ונראה שגם על דרך זה יובן הגזירה, "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון", ידוע הבן הוא כינוי לנשמה והבת הוא כינוי לגוף. וז"ש כל "הבן" שהיא הנשמה הקדושה של עם ישראל שהיא חלק אלוה ממעל היאורה תשליכוהו שהוא הנילוס שהוא הע"ז של מצרים שזה עולם של תענוגות והבלי העולם הזה ושם תטביעו את הנשמה. וכל הבת תחיון זה הגוף הנגוף לאכול ולשתות ולהתענג, ועי"ז ח"ו אין עם ישראל.

ו. "הבה נתחכמה לו" פירושו נתחכמה אותיות נחתוך מ"ה, מ"ה גימט' אדם כנודע שפרעה רצה לחתוך את צורת האדם. שהרי בני יעקב הם ששופריה דיעקב כעין שופריה דאדם הראשון ורצה לחתוך את אות א' מאדם המרמז לאלופו של עולם ולהשאיר דם וכיצד יעשה זאת. שרצה להחטיאם ולהורידם לחמישים שערי טומאה ומימלא הקב"ה לא יבחר בהם כעמו כי עיקר אדם הוא שרודף אחרי התורה והמצוות ועושה אותם. ור"ת אד"ם דרך מצוותיך ארוץ. ואת זה

ח"ב ל"ט ע"ב

וַיִּקְחוּ אֶל כָּל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֵשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תִּזְהוּ וַיִּקְחוּ
 לָהֶם אִישׁ שָׂה וְגו', בְּעֵשׂוֹר, אִמָּאֵי בְּעֵשׂוֹר וּשְׂוֹאֵל לְמָה צִוּוּהָ הַקַּב"ה
 לִיקַח הַשָּׂה בַעשׂוֹר לַחֹדֶשׁ? אָמַר רַבִּי אֲבָא, בְּזִמְנָא דְאַנְהִיר יוֹבְלָא
 לְסִיחְרָא בְּזִמְנָא שְׂמַאִירָה הַיּוֹבֵל שֶׁהִיא אֵימָא בִּינָה סוּד הַיּוֹבֵל הַנִּקְרָא "עֵשׂוֹר" שְׂכּוֹלֵלַת בְּתוּכָה
 עֵשֶׂר סְפִירוֹת דו"א וּמַאִירָה לְמַלְכוּת שְׁנִקְרָא יֶרַח וְנִקְרָא ג"כ חֹדֶשׁ, דְּכִתְיִב בְּיוֹבְלָא
 וְרַאִיָּה לְזוּה שְׂכָתוֹב בַּעֲנִין הַיּוֹבֵל, בְּעֵשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תִּזְהוּ יוֹם הַכְּפּוּרִים
 הוּא וְיוֹם הַכְּפּוּרִים הוּא בִּינָה עֲלִיוְנָה שְׂמַאִירָה לְמַלְכוּת.

וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שָׂה לְבֵית אָבוֹת, אִמָּאֵי מְדוּעַ דּוּקָא יִקְחוּ שָׂה? בְּגִין
 דְּבְזִמְנָא דָּא אֲצַטְרִיךְ לְמִיגַד לִיָּה לְפִי שְׂבּוּזְמָן הַזֶּה בַעשׂוֹר לַחֹדֶשׁ צִרִיךְ
 לְמִשׁוֹךְ אוֹתוֹ, כְּמִש"כ מִשְׂכּוֹ וְקָחוּ לְכֶם צֶאֱן. דְּהָא תְּנִינָן, בְּמִלְתָּא דָּא שֶׁהָרִי לְמַדְנּוּ
 בְּדַבְרֵי הַזֶּה שְׂלוֹקְחִים אֶת הַצֶּאֱן וְקוֹשְׁרִים אוֹתוֹ לְכַרְעֵי הַמֵּיטָה וְעוֹשִׂים בּוֹ שְׂפִטִים אֲתִכְרַב בְּתָרָא
 (חֲדָא) תְּתַאֲהָה נִשְׁבֵּר וְנִכְנַע הַכְּתֵר הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הַקְּלִיפָה הַנִּקְרָא צֶאֱן, דְּמִתְאַחֲדִין בֵּיהּ
 כָּל שְׂאֵר בְּתָרִין תְּתַאֲוִין שְׂנַאחֲזִים בּוֹ כָּל שְׂאֵר הַסְּפִירוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁל הַקְּלִיפּוֹת,
 וּבְאִשֶׁר הִיא נִכְנַעַת, כָּל הַסְּפִירוֹת שֶׁל הַקְּלִיפּוֹת נִכְנַעוֹת. וְעַל דָּא פְּרִישׁ מִשָּׂה וְאָמַר וְעַל
 זֶה פִּרְשׁ רַבִּינוּ וְאָמַר, מְשֻׁכּוֹ וְקָחוּ לָכֶם צֶאֱן שֶׁהוּא בְּקִלִּי, וְבוּזָה תְּכַנְיֵעוּ אֶת כָּל הַקְּלִיפּוֹת,
 כִּי הוּא הָרַאשׁ שֶׁלָּהֶם כְּנֶגֶד מִזֵּל "טֵלָה" שֶׁהוּא נִקְרָא בְּכוֹר פְּרַעָה שֶׁהִיוּ הַמְּצִרִיִּים עוֹבְדִים אוֹתוֹ,
 בְּמָה דְּכִתְיִב, צֶאֱן וְעַבְד וְשִׁפְחָה כְּמוֹ שְׂכָתוֹב שֶׁהֵם שְׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת חֲזָקוֹת מְאֹד שֶׁהֵם
 שְׂעַבְדוּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּמְצִרִים וְעַתָּה הִפִּילֵם הַקַּב"ה.

אָמַר קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא, עֲבִידוֹ אֶתוֹן עוֹבְדָא לְתַתָּא הקב"ה
 תעשו אתם מעשה למטה שתקחו השה ותקשרו אותו לכרעי המיטה להיות מוכן ליום
 י"ד בניסו, **וְאֵנָּא אֶתְבַּר תְּקַפִּיהוֹן לְעִילָא** ואני עי"ז אשבור תוקפם וחזוקם
 למעלה, **וּבְמָה דִּתְעַבְדוֹן בְּנוֹרָא אֶתוֹן** וכמו שתעשו שתשחטו אותו ותשרפו
 אותו באש אתם כאן למטה, **דְּכַתִּיב כַּמִּשׁ פִּי אִם צָלִי אֵשׁ, אֵנָּא אוֹף הָכִי**
אֶעֱבִיר אוֹתוֹ בְּאֵשׁ בְּנֶהַר דִּינְנוֹר אני ג"כ כך אעשה אעביר את קליפת הצאן
 שלהם אותו באש בנהר להורידו מגדולתו.

אִמְאִי אֶתְנַגִּיד בְּעֶשְׂרָה ומקשה מדוע היה צריך למשוך הצאן לחודש ולהשאיר שם
 עד י"ד **וְאֶתְנַכִּים בְּאַרְבַּעַה עֶשְׂר** ולשחוט אותו ביום ערב פסח **אָמַר**
רַבִּי אַבְא בְּרָא אֶתְקַשְּׁרוּ יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע מָאָה שְׁנִין הטעם הוא, כי
 בזה הקליפות האלו של הצאן נקשרו עם ישראל והיו תחת השעבוד של הקל"ה הזאת ארבע מאות
 שנים. **וְאִף עַל גַּב דְּאַרְבַּע מָאָה שְׁנִין לָא אֶשְׁתַּעֲבִידוּ בְּהוּ** ואע"פ
 שארבע מאות שנים לא השתעבדו בהם בעם ישראל אלא רק 210 שנים, **מְכַל מְקוֹם,**
הוֹאִיל וְהוּהוּ זְמִין לְאֶתְקַשְּׁרָא בְּהוּ מכל מקום הואיל והיתה אותה הקליפה
 מזומנת להתקשר ולשלוט בהם בעם ישראל ארבע מאות שנה, **אֶתְחַשִּׁיב עָלֶיהָ**
בְּאִילוֹ אֶשְׁתַּעֲבִידוּ בְּהוּ כֹל אַרְבַּע מָאָה שְׁנִין נחשב עליו על אותה
 קליפה השתעבדו בהם אותם ארבע מאות שנים. **בְּגִין לְפִי בְּדָ, מְעַכְבִּין לִיהָ**
אַרְבַּע יוֹמִין, קְטִירָא בְּרִשׁוּתֵיהוּ דִּישְׂרָאֵל כך, מעכבים את השה ארבעה
 ימים קשור ברשותם של עם ישראל, וארבעה ימים אלו הם כנגד ארבע מאות שנה. ועי"ז יכנעו

ד' מאות כוחות הטומאה ששלטו באותו זמן ארבע מאות שנה, וּלְבַתֵּר וְשִׁחֲמוּ אֹתוֹ
 בַּל קָהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרָבִים ורק אח"כ ואז נכנע אותו הסטרא אחרא
 דצאן והתבטל.

אִמָּאֵי בֵּין הָעֲרָבִים ושואל מדוע היתה השחיטה דוקא בין הערבים? ומפרש
בְּשַׁעֲתָא דְדִינָא תִּלְיָא בשעה שהדין תלוי ושולט בעולם והוא זמן שליטת
 אותה קליפה, ועי"ז מכניעים אותה. וּבְשַׁעֲתָא דְאִתְמַסֵּר (דף מ' ע"א) מְלָה דָא
 לִיהּ ובשעה שנמטר וניתן לאותה קליפה דבר זה לשלוט על עם ישראל, **עַל יְדוּי**
דְאִבְרָהֶם על ידי אברהם אבינו, **דְּבִתִּיב כַּמ"ש** (בראשית טו) וַיְהִי הַשְּׁמַיִשׁ
לְבֹא שהוא זמן בין הערבים וְתַרְדֵּמָה הרומזת על הגלות **נְפִלָה עַל אַבְרָם**
וְהָנָה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדוֹלָה נּוֹפֶלֶת עָלָיו. ומפרש **אֵימָה: בְּתָרָא**
תָּרָא היא ספירה אחת של קליפת בכור בהמה. **תְּשֻׁכָּה: בְּתָרָא אַחְרָא** ספירה
 אחרת כנגד קליפת בכור השפחה. **גְּדוֹלָה: הָאֵי דְהִיא רַבְרָבָא מְכֻלָּא** זו היא
 הגדולה שמכולם כנגד בכור פרעה שהם ג' קליפות ששעבדו את אבותינו במצרים ונפלו ע"י ג'
 אבותינו הקדושים. **וְאֵף עַל גַּב דְּאֹקִימָנָא קָרָא דָא עַל שְׂאֵר**
שְׁעִבּוּדֵיהוּ דְיִשְׂרָאֵל ואע"פ שפרשנו פסוק זה על שאר שעבודים וגלויות שהיו לעם
 ישראל כמו שמובא במדרש, אימה זו גלות בבל. חשכה גלות מדי. גדולה גלות יון, **וּכְלָא**
תְּוָה האמת שהכל היה, כל הגלויות שדברנו בהם הכל רמוז. **בְּגוֹוֹנָא דָא**, (שמות י"ז)
בִּי מַחָה אִמְחָה כעין זה היה במחייית עמלק כתוב פעמיים שפירושו, **אִתּוֹן מִתְתָּא**
וְאָנָּא מַעִילָא אתם מלמטה, ואני מלמעלה.

תָּנָא למדנו, לֹא נִפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, עַד דְּאִתְּפְרוּ כְּלָהוּ
 שְׁלִטְוֵינָן דְּלַעֲיָלָא (משלשוליהון) מִשׁוֹלְטַנְיָהוּן שְׁלֹא יֵצְאוּ עִם
 יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם עַד שֶׁנִּשְׁבְּרוּ כָּל הַשְּׁלִיטִים וְהַשְּׁרִים שֶׁל מַעֲלָה מִמִּשְׁלַחַם, וְנִפְקוּ יִשְׂרָאֵל
 מִרְשׁוּתֵיהוֹן, וְאֵעֵלוּ לְרְשׁוּתָא קְדִישָׁא עֲלָאָה בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
 וַיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִרְשׁוּתָם וַנִּכְנְסוּ לְרְשׁוּתֵי הַקְּדוּשָׁה הַעֲלִיּוֹנָה, וְאִתְּקַטְּרוּ בֵּיהּ וְנִקְשְׂרוּ וְנִתְחַבְּרוּ
 לְהַקְב"ה בְּאַהֲבָה גְּדוּלָה כְּלוֹמֵר שְׁעוֹד בְּהִיּוֹתוֹ בְּמִצְרַיִם כִּבְר נִשְׁבְּרוּ כָּל כּוֹחוֹת הַס"א וְז"ש "וְה' הִכָּה
 כָּל בְּכוֹר", הִרְאָה הוּא דְבְּתִיב זֶה מֵה שְׁכָתוֹב, (וַיִּקְרָא כֹה) כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 עֲבָדִים עֲבָדִי הֵם מִיֵּד כֹּאשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מִמִּצְרַיִם. מֵאִי טַעְמָא עֲבָדִי הֵם
 מְדוּעָה הֵם עֲבָדִי הֵיוּ. אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, כִּי דְאִתְּפְקִית
 לְהוּ מִרְשׁוּתָא אֲחֵרָא, וְעֵאלִית לֹזֵן בְּרְשׁוּתֵי שְׁהוֹצֵאתִי אוֹתָם מִרְשׁוּת
 הַסְטֵרָא אַחֲרָא וְהִכְנַסְתִּי אוֹתָם בְּרְשׁוּתֵי בְּרְשׁוּתֵי הַקְּדוּשָׁה.

וְהֵינָנוּ דְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן וְזֶה מֵה שְׁאֵמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מֵאִי דְבְּתִיב, אֲךָ
 בְּיוֹם הִרְאֵשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאוֹר מִבְּתִיכֶם. וְעוֹד כְּתוּב כִּי כָּל
 אוֹבֵל מִחֻמְצַת וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל, וְצִרִיךְ לְהַסְבִּיר מֵה הַטַּעַם לִזֶּה
 שֶׁהַתּוֹרָה אִסְרָה לֵאכּוֹל חֻמֶּץ בַּפֶּסַח. אֲלָא הָכִי אוֹקִימָנָא אֵלָּא כִּךְ הַעֲמַדְנוּ הַדְּבַר
 וּפִירְשְׁנוּ, הָאִי שְׂאוֹר, וְהָאִי מִחֻמְצַת, דְּרַגְנָא חַד אֵינּוֹן, וְכִלְהוּ חַד.
 רְשׁוּ אוֹחֲרֵי שְׂאוֹר זֶה וּמִחֻמְצַת זֶה וְכֹלָם רְשׁוּת אַחֲרַת שֶׁל אֱלֹהִים אַחֲרֵים
 שֶׁהֵם רְשׁוּת אַחַת שֶׁל עֲבוּדָה זֶרָה, אֵינּוֹן שְׁלִטְוֵינָן, דְּמִמְנָן עַל שְׂאֵר עַמִּין
 וּבְכָלֵם הֵם אוֹתָם הַשְּׁלִיטִים וְהַשְּׁרִים הַמְמוּנִים עַל שְׂאֵר הָעַמִּים, וְקַרְיָנָן לְהוּ יֵצֵר

הָרַע, רְשׁוּתָא אַחְרָא, אֵל נָכַר, אֱלֹהִים אַחֲרִים וּאִנְחָנו קוֹרְאִים אֶת
הַחֲמִץ יֵצֵר הָרַע, רְשׁוּת אַחֲרָת, אֱלֹהִים אַחֲרִים. אוֹף הָכִי, שְׂאוֹר, וּמַחְמֶצֶת,
וְחֲמִץ, וְכֹלֵא חֵד כְּמוֹ כֵּן שְׂאוֹר וּמַחְמֶצֶת וְחֲמִץ, כּוֹלָם רוֹמְזִים אֶל הַסְטְרָא אַחֲרָא
וְהַקְלִיפּוֹת וְכוֹלָם מִיָּן אַחַד. וְכֻמוֹ שְׂכַתְבַּת הַרְמ"ק, שְׂאוֹר הוּא קְלִיפַת בְּכוֹר פְּרַעָה, חֲמִץ קְלִיפַת בְּכוֹר
הַשְּׂפָחָה, מַחְמֶצֶת קְלִיפַת בְּכוֹר בַּהֲמָה. אָמַר קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא, כָּל הַיְי שְׁנֵי,
כְּיִמְתּוּ בְּרְשׁוּתָא אַחְרָא אָמַר הַקְב"ה לַעַם יִשְׂרָאֵל כֹּל אֱלֹהִים הַשְּׂנִים עִמְדָתָם בְּרְשׁוֹת
הַסְטְרָא אַחֲרָא, עֲבָדִין לְעַם אַחְרָא עֲבָדִים לַעַם אַחַר תַּחַת שְׁלִטוֹן הַקְלִיפּוֹת, מְכָאן
וְלַהֲלָאָה דְאַתּוֹן בְּנֵי חוֹרִין מְכָאן וְהַלָּאָה אַתֶּם בְּנֵי חוֹרִין, אָדָּךְ בֵּינָם
הָרָא שׁוֹן תְּשַׁבִּיתוּ שְׂאוֹר מְבַתִּיכֶם. כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ.
וְלֹא יִרְאֶה לְךָ חֲמִץ וְעַל יַדֵּי זֶה תִּבְטְלוּ אֶת הַכַּח שֶׁל ג' הַקְלִיפּוֹת שֶׁשְׁלָטוּ עֲלֵיכֶם
בַּמִּצְרַיִם.

אָמַר רַבִּי יְהוֹנָתָן, אֵי הָכִי אִם כֵּךְ שְׂטַעַם אִיסוֹר אִכִּילַת חֲמִץ כִּי הַשְּׂאוֹר וְהַחֲמִץ
וְהַמַּחְמֶצֶת הֵם ג' קְלִיפּוֹת קְשׁוֹת וְאִזּוֹ יִשְׂרָאֵל זָכוּ לַצָּאָת מֵהַקְלִיפּוֹת הַלְלוּ כָּל יְמֵי
שְׁתָּא נְמִי אִם כֵּךְ, כֹּל הַשְּׁנָה ג"כ יִהְיֶה אִיסוֹר לֹאכּוֹל חֲמִץ וְשְׂאוֹר כִּי עַל יָדָם יִכּוֹלִים לַהֲדַבֵּק
בְּקְלִיפּוֹת, אֲמַאי שְׁבַעַת יוֹמִין וּמְדוּעָ דּוּקָא שְׁבַעַת יָמִים כַּמ"ש, דְּכַתִּיב שְׁבַעַת
יָמִים שְׂאוֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבַתִּיכֶם, שְׁבַעַת יָמִים, וְלֹא יִתִּיר הָרִי
שֶׁהַתּוֹרָה אִסְרָה שְׁבַעַת יָמִים וְלֹא יוֹתֵר. בְּשִׁלְמָא אִם הַטַּעַם הוּא לְזַכֵּר הַנֶּס שְׂכַתּוּב וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק
וְכו' עוֹגוֹת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמִץ מוּבָן מְדוּעָ דּוּקָא שְׁבַעַת יָמִים, אֲבָל אִם מִטַּעַם שְׁלִיטַת הַקְלִיפּוֹת
וְהַסְטְרָא אַחֲרָא הַנִּלְאָה א"כ כֹּל הַשְּׁנָה כּוֹלָה יִאֲסֵר הַחֲמִץ. אָמַר לִיָּהּ, כָּל זְמַנָּא

דְּאֶתְחַיֵּיב בְּרֵשׁ לְאֶתְחַזְּאָה גְּרִמְיָה בֶּן חוֹרִין, הָכִי אֶצְטְרִיךְ אִמֵּר
 לוֹ רַבִּי אַבָּא לְרַבֵּי יְהוּדָה כֹּל זְמַן שְׁצַרִּיךְ לְהִרְאוֹת הָאָדָם עֲצֻמוֹ בֶּן חוֹרִין כִּי צַרִּיךְ שְׂלָא לְאַבּוּל חֲמִיץ,
 כָּל זְמַנָּא דְלֹא אֶתְחַיֵּיב לָא אֶצְטְרִיךְ וְכֹל זְמַן שְׂלָא צַרִּיךְ לְהִרְאוֹת עֲצֻמוֹ בֶּן
 חוֹרִין דְּהֵינּוּ כֹל הַשָּׁנָה כּוֹלָה לֹא צַרִּיךְ לְהַזְהִיר בְּאַכִּילַת חֲמִץ, וּפִירוּשׁ הַדְּבָר כְּתַב הַרְמִיק"א [ז].

לְמַלְכָּא דְעַבְדֵּי לְחַד בְּרֵשׁ רּוֹפִינּוּם מִשְׁל לְמַלְךְ שַׁעֲשָׂה לְאָדָם אֶחָד שֶׁר
 גָּדוֹל וּמוֹשֵׁל, כָּל אֵינּוֹן יּוֹמִין דְּסָלִיק לְהָאִי דְרַגְנָא, תִּדְי
 וְלָבִישׁ לְבֻשֵׁי יָקָר כֹּל אוֹתָם הֵימִים שַׁעֲלָה לְאוֹתָהּ מִדְּרַגָּה הִיא שְׂמַח וְלָבִשׁ מְלֻבוּשִׁים
 יָקָרִים מְלֻבוּשֵׁי כְבוֹד, לְבָתֵּר לָא אֶצְטְרִיךְ אֲבָל אַחַר עֲבוּר יְמֵי הַשְּׂמֵחָה לֹא צַרִּיךְ הוּא
 לְלָבוֹשׁ מְלֻבוּשִׁים אֱלוֹ הַמִּיּוּחָדִים וְהַמְּשׁוּבָּחִים. לְשִׁתָּא אַחְרָא נְטִיר אֵינּוֹן יּוֹמִין
 דְּסָלִיק לְיָקִירוֹ דָּא, וְלָבִישׁ אֵינּוֹן לְבֻשֵׁין לְשָׁנָה אַחְרַת שְׂמֵר וְהַמְתִּין לְאוֹתָם
 הֵימִים שַׁעֲלָה לְגִדּוּלָה וְלָבִישׁ אֶת אוֹתָם מְלֻבוּשֵׁי כְבוֹד וְגִדּוּלָה, וְכֵן כְּבָל שִׁתָּא וְשִׁתָּא
 וְכֵן עוֹשָׂה בְּכֹל שָׁנָה וּשְׁנָה בְּאוֹתוֹ תֹּארִיךְ שַׁעֲלָה לְגִדּוּלָה וְלָבִישׁ אוֹתָם מְלֻבוּשֵׁי כְבוֹד כְּהָאִי

עיונים והארות

ולכך ונכרתה וגו'. אמנם שאר ימות השנה שאין אנו צריכים להראות בזה כלל, כמשל מי שעלה לגדולה שאינו מראה זמן גדולתו בשמחה אלא מימי שנה בשנה באותם ימים אבל בשאר ימות השנה אין צריך הוראה. ואנו ג"כ אין צריכים להראות. א"כ גם כשנאכל חמץ ומחמצת לא מפני זה שולטים עלינו, שהרי אין חמץ ושאר תחת רשותם שישלטו בנו כמו ששולטים על איסורי תורה כל ימות השנה.

ז. שאין ענין חמץ ושאר כשאר איסורי תורה שנאמר שהאוכל אותם מכניס עצמו תחת רשות הקליפות. כי איסור אכילת חמץ אינו אלא הוראת ענין לבד כדי להראות שגשתחרנו מהחיצונים ומכל הכחות הטמאים, ולכן אנו פורשים עצמנו משאור וחמץ ומחמצת. ולכן האובל אותם בעת הוראה זו שהוא ז' ימים, נדבק בהם ונכנס בקליפות מפני שהורה הפך הראוי, שכולנו מראים החירות מהם (מהחיצונים) והוא מורה היותו תחת רשותם,

גְּוֹנָא יִשְׂרָאֵל כמו בן עושים עם ישראל, **בְּתִיב** כתוב, **שְׁבַעַת יָמִים שְׂאֹר**
לֹא יִמָּצֵא בבתיכם, **דְּאִינּוֹן יוֹמֵי חֲדָוּתָא**, **יוֹמִין דְּסְלִיקוּ לִיקְרָא**
דָּא, וְנִפְקוּ מִשְׁעִבּוּדָא אַחְרָא לפי שאלו הימים ימי חדוה, ימים שעלו עם ישראל
לגדולה ויצאו משעבוד הסטרא אחרא. **וְכַגֵּיז כְּדִי, נְטָרִין כְּכֹל שְׁתָּא וְשְׁתָּא,**
יוֹמִין דְּסְלִיקוּ לְהָא יְקָר ועל בן שומרים בכל שנה ושנה אלו הימים שעלו לאותה
גדולה וכבוד, **וְנִפְקוּ מִרְשׁוּתָא אַחְרָא, וְעָאֵלוּ בְּרְשׁוּתָא קְדִישָׁא** ויצאו
מרשות הסטרא אחרא ונכנסו לרשות הקדושה, **וְעַל דָּא בְּתִיב, שְׁבַעַת יָמִים**
מִצּוֹת תֹּאכְלוּ ועל זה כתוב שרק שבעת ימים לאכול מצות להראות את החירות מהס"א
אבל כל השנה לא צריך, וכמו שכתב רבינו האר"י והרש"ש זיע"א כי ימים אלו הם שורש של
כל השנה ואם בהם האדם לא אוכל חמץ או הכניע את הסטרא אחרא של כל השנה ויותר אין
צריך להזהר.

דרוש לחודש ניסן

“החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה”

במצוה זו מתחיל להתהוות הקשר שבין קודשא בריך הוא לכנסת ישראל

מצוות קידוש החודש, היא המצוה הראשונה בה נצטוו ישראל לקראת לידתם וקריאתם בשם “עם” ביציאתם ממצרים. מצווה זו - “החודש הזה לכם” שניתנה ביציאת מצרים - עליה סובב כל ענין השכינה, והתורה, ועם ישראל, מפני שהיא מציינת את לידתו של עם ישראל, זו אף הסיבה ש”לא הייתה התורה צריכה להתחיל אלא מהחודש הזה לכם”, כיון ששם מתחיל להתוות הקשר שבין קודשא בריך הוא לכנסת ישראל שהוא כל עניינה של התורה, כי היא חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה. ולולא התורה אין חיות לעם ישראל. ובאמת התורה מתחילה במצוה זו, שהרי מצות קידוש החודש היא המצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל, והיא מהווה את נקודת הראשית של התורה, אלא שמשום “כח מעשיו הגיד לעמו” פתחה התורה בבראשית.

טעם נוסף שלא היתה צריכה התורה להתחיל מבראשית אלא מהמצוה הראשונה שהיא מצות קידוש החדש, מפני שתחלת התחדשות הלבנה היתה ביציאת מצרים שהיא תחלת תיקון השכינה, כי ע”י חטא אדה”ר נפגמה נשמתו ונפגמו כל הנשמות שהיו כלולות בו, והחלו להתקן בדור המבול בדור הפלגה ובדור סדום, וסימנם אמס”ה - ר”ת אנוש מבול סדום הפלגה, עד שבמצרים התחילה להראות בחינת הזהב שבהם, וביציאת מצרים נתקנו אלו הנשמות והיו ראויות לקבלת התורה והיה העולם מתוקן והשכינה ראויה ליחוד.

ומצוה זו היא יסוד לכל קדשי ישראל, כי ע”י קידוש החדש נקבעים חגי ישראל, ואם לא היו לנו מועדים ומצוותיהם וקדושתם, לא נשתנינו משום אומה ולשון, לכן ניתנה לישראל מצות קידוש החדש, קודם כל המצוות.

ועתה מובן מדוע מובא בג' מקומות בשולחן ערוך שיש לרקוד, והם: שמחת חתן, שמחת תורה וברכת הלבנה. והענין הוא שכאשר בני ישראל פנו אל משה ושאלו אותו, הרי כולנו עובדי עבודה זרה והגענו למ"ט שערי טומאה - שיא החשיכה, למה שה' יגאל אותנו?! משה רבנו מדבר על זה עם הקב"ה ותשובה לזה הקב"ה מצווה על "מצוות החודש" לומר: הביטו על הירח כשם שהיא מתחדשת ובשיא החשיכה וכשהעלטה מוחלטת לפתע מתחילה הלבנה להאיר, כך אתם עם ישראל, משיא הטומאה תתחדשו ותעלו לקדושה...

לכן ל-"חודש" יש מילה נרדפת: "ירח" (ירחי כלה) בכל דבר המתחדש יש מצווה לשמוח ולרקוד! כך יוצא, כשמתחילים לבנות בית בישראל האדם מפלג גופא מתחדש והופך לאדם שלם, ולכן מצווה לשמוח. כשהלבנה מתחדשת מצווה לרקוד ולשמוח. וכשמתחילים מחדש את התורה בשמחת תורה - מצווה לשמוח ולרקוד... כעת נבין את דבריו של ר' יצחק שהיתה התורה צריכה להתחיל מ"החודש הזה לכם" שהיא מצווה ראשונה, והיא זו המורה על התחדשות... דוד המלך אומר: "תתחדש כנשר נעורכי". שואל ר' דוד קמחי - הרד"ק: וכי מה לנשר ולהתחדשות? והוא משיב: שישנו סוג של נשר המובא במדרשי חז"ל, שכל עשר שנים מגביה עוף לרקיע, נשרף מהשמש, הוא צולל אל הים, משיר את נוצותיו וכך הוא מתחדש בכל פעם מחדש עד שמגיע הוא לגיל 100... זוהי אם כן, ההודאה וההמלצה לאדם - תתחדש וע"ז תאריך אף אתה ימים.

לא בכדי, בפתיחתו של חודש ניסן קוראים את פרשת החודש לומר לנו הגאולה מגיעה דווקא בחשכה המוחלטת, "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל" - רק צריך להתחדש ביראת ה' ובמעלות התורה...

עד מתי מזכירים זכר ליציאת מצרים

נקודה זו מחלקת את המציאות כולה לשניים: מבריאת העולם עד יציאת מצרים, ומיציאת מצרים עד ימות המשיח. בקידוש של ליל שבת אנו מזכירים את שתי הנקודות הראשונות - "זכר למעשה בראשית", ו"זכר ליציאת מצרים". מצוות רבות שנצטוו בהם ישראל נעשות "זכר ליציאת מצרים". אולם זכרון זה ימשך רק עד ימות המשיח. אז יפסיקו לומר "זכר ליציאת מצרים", כי הגאולה הראשונה תהיה טפלה לגאולה האחרונה כמ"ש (ירמיהו טז): "ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדיחם שמה".

התורה היא התכלית של הבריאה

יציאת מצרים היא ה"תכלית" של בריאת העולם, כך דרשו חכמינו על היום האחרון של בריאת העולם - "יום הששי" - כולם תלויים ועומדים עד יום הששי, הוא ששי בסיון המוכן למתן תורה", מתן תורה בהר סיני הוא המשך למצות החודש שניתנה כבר במצרים, ובו באה לידי השלמתה התכלית של כל בריאת העולמות, עוד דורשים רבותינו - "יום הששי- ה' יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ואמר להם אם ישראל מקבלים את התורה- מוטב, ואם לאו, אני מחזיר אתכם לתוהו ובהו". קבלת התורה מעמידה ומקיימת את כל העולם, ובלעדיה - אין תכלית לבריאה. אם ישראל לא יקבלו את התורה, העולם יהיה כאמצעי ללא תכליתו. אם כן, כל העולם הזה - השמש והירח והכוכבים, הארץ, וכל פמליה של מעלה - מתקיימים רק בשביל שישראל יצאו ממצרים. וכאשר "נולדים" ישראל במצרים, נותן להם הקב"ה את כל אוצרותיו במצות "החודש הזה לכם".

ביציאת מצרים קיבלה כנסת ישראל את תכונותיה של הלבנה

מיציאת מצרים עד ימות המשיח, עלינו לעבור תהליך ארוך כמו מהלך הלבנה, להוליד את דמותנו מחדש ללא הרף ולנוע במציאות של אור וחושך. מחד, גם כאשר נראה כי החושך הוא מוחלט, דווקא מתוך החושך מתחיל האור להאיר ולצמוח מחדש. על הקב"ה נאמר - "השוכן אתם בתוך טומאותם", הוא שנותן לנו בכל פעם מחדש את הכוח להתחדש ולהאיר מתוך החושך, כמו הלבנה. מאידך, גם כאשר נראה כי הלבנה במילואה ואורה שלם, שוב מועם אורה, ושוב עלינו להתחיל מחדש במאבקינו עם המציאות החשוכה.

לעומת יציאת מצרים בה קבלנו רק את הלבנה, בימות המשיח נקבל את המתנה הגדולה מכל. כל המתנות שנתן לנו הקב"ה ביציאת מצרים נחשבות מתנות מועטות, כמתנות אירוסין בלבד, לעומת המתנות שיינתנו לנו לעתיד לבוא. כמו הקשר של האירוסין שאינו דומה כלל לדבקות העליונה המתגלה בעת הנישואין. הארוסה מקבלת מאישה מעט מתנות - פרחים, תכשיטים, וטבעת. הנשואה, לעומת זאת, מקבלת בית שלם, מלא בציוד ורהיטים. החתן כונסה לתוך ביתו, עד אשר היא עצמה נקראת בפיו 'בית'. אולם עיקר מה שהכלה מקבלת הוא לא טבעת האירוסין, ולא טבעת הנישואין, לא הרהיטים ולא הבית, אלא - את החתן בעצמו, כך בגאולה העתידה יאיר שמשו של הקב"ה עצמו עלינו.

בגאולה האחרונה עתה נקבל פנימיות תורת הקבלה ויתגלה שער החמשים

ביציאת מצרים נעשו ישראל חדשים ככריה חדשה, משום שקבלו על עצמם עול תורה ומצוות, וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. וז"ש - החודש הזה - התחדשות זו שקבלתם עתה

ביציאת מצרים, לכם - היא שלכם בלבד, כי החידוש של בריאת העולם הוא לכל הברואים, אבל חידוש זה הוא רק שלכם, והוא העיקרי, והוא "לכם", בידכם לעד, כי כמו שעתה אתם נגאלים מהגלות הראשונה גלות מצרים ומתחדשים התחדשות נפלאה, כי אתם מקבלים עתה את התורה הקדושה, כן אחרי גלות בבל תתחדשו בחידוש נפלא היא תורה שבע"פ תלמוד בבלי וירושלמי. ואחרי גלות יון התגלו סתרי תורה. וגם בגלות הזאת האחרונה יתחדש עם ישראל בחדש ניסן, כמו שאמרו, בניסן נגאלו ובניסן עתידים להגאל, והיא גאולת עולמים, והיא התגלות של מלך המשיח שיגלה את שער החמשים שהוא פנימיות תורת הקבלה כמרומז: משיח ר"ת משיח יגלה שער חמשים, וכן משיח אותיות יש-מח.

טעם שנקרא חודש ניסן בשם זה

הרב רבי יצחק מבוהוש ביאר באופן נפלא, מדוע נקרא חודש זה חדש "ניסן", ואם נקרא כך על שם הנסים שארעו בו, יש לקרוא לו "נס" או "נסים" אך למה ניסן.

והסביר על פי אמרתו הידועה של רבי ישראל מרוז'ין בביאור התפילה שאנו מתפללים ביום כיפור "כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון בכל דור ודור". ולכאורה, מהו "סלחן" ו"מחלן", מדוע לא "סולח" ו"מוחל", יתבאר ע"פ הגמרא (בב"ב ל"ג.) שהחיוב לעזור לפרוק ולטעון מחמור הרובץ תחת משאו, הוא רק בחמור רובץ ולא רבצן. ופירש רש"י: "רובץ", מקרה הוא לו שרובץ תחת משאו בפעם הזאת, ולא "רבצן" הרגיל בכך. אבל הקדוש ברוך הוא אינו סולח ומוחל פעם אחת בלבד, אלא "מחלן" ו"סלחן", רגיל בכך פעם אחר פעם, ובכל דור ודור.

ולכן חודש "ניסן" נקרא כך בלשון הזה, ולא "נס", כי הנסים לא התרחשו רק פעם אחת ותו לא, כי זה החודש שבו נגאלו ועתידים להיגאל, והרבה ישועות נעשו ויעשו בו, לכן הוא אינו נקרא "נסים" אלא "ניסן" חודש שהנסים ממשיכים להתרחש בו בכל עת ובכל שעה. [א]

עיונים והארות

א. דרוש לפרשת החודש נמצא בסוף החוברת.

מאמרי הפרשה

”דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נְדַת דָּוְתָהּ תִּטְמָא” (יב, ב)

אמר ר' שמלאי כשם שיצירתו של אדם במעשה בראשית היתה אחר בהמה חיה ועוף כך תורת דיני הטומאה דהיינו- גופו, בגדיו, ביתו, מתפרשת בתורה אחר טומאת בהמה חיה ועוף

בפרשת השבוע שעבר - פרשת שמיני, הקדים הכתוב ומנה את כל תורת הטומאה בבהמה ובחיה, בעופות ובשרצים.

ובפרשתנו פרשת תזריע מונה תורתנו הקדושה את כל הטומאות הנובעות מגוף האדם - לידה, נדה, זיבה, צרעת. ואח"כ את הטומאות שברכוש של האדם - נגעי בגדים ונגעי בתים. וצריך להבין, מדוע הקדימה התורה את טומאת בע"ח לטומאת גוף האדם ורכושו, הרי האדם חשוב יותר מבעלי החיים?

ותשובה לזה מובאת במדרש (ויק"ר י"ד א'): אמר ר' שמלאי כשם שיצירתו של אדם במעשה בראשית היתה אחר בהמה חיה ועוף כך תורת דיני הטומאה דהיינו מגופו, בגדיו, ביתו, מתפרשת בתורה אחר טומאת בהמה חיה ועוף, הה"ד "זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה... להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל". ומיד אח"כ, "אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים". ללמדך, אם זכה האדם בתורה ובמצוות ובמעשים טובים ושיעבד רצון הגוף הנגוף לתכלית הנשמה שהיא חלק אלוה ממעל והשלימה ותיקנה כראוי, ומטרתו - כמו שאומר התנא באבות עשה "תורתך קבע", שהעיקר הגדול אצלו היא התורה הקדושה, דהיינו שראשו ורובו בתוך התורה ולא נתון בתאוות ובהבלי העולם, אלא הוא בוחר בתורה והיא התאוה שלו אך ורק תורה ותורה, אז אומרים לו - "אתה קדמת לכל מעשה בראשית" וכמו שכתוב "ישראל... ראשית תבואתו" שישראל עלו במחשבה תחילה וקדמו אפי' למלאכי השרת. ואם ח"ו הולך אחר תאוות לבו - אחר רצונותיו הגשמיים ואין תורתו קבע אלא עראי, אז אומרים לו - "יתוש קדמך", כי היתוש מכניס ולא מוציא אותיות ישות יש כי הוא בעיקר יש והוא יונק דם ולא מוציא שום תועלת, כמו שהיום יש את המכשירים הטמאים כמו "האיפון" הטמא שמוריד את האדם לשאול תחתית ואינטרנט וכל מיני בלויים

וטיולים בטבריא ויש ר"ל אפי' באילת וכו' שם הולכים בחורי חמד ונאבדים בבין הזמנים. וז"ש "אחור וקדם צרתני", זכה, אומרים לו קדמת לכל מעשה בראשית, וזהו "קדם", לא זכה, אומרים לו אתה אחרון שאפי' יתוש קדמך, וזהו "אחור".

ואומר "הכתב סופר" שלכאורה לבעלי חיים יש תנאים טובים יותר מבני אדם, שהרי אינם צריכים להתייגע על פרנסתם וכדומה, בעוד שהאדם צריך להתייגע על פרנסתו, ומדוע, אלא מטרתו של האדם עלי אדמות בבריאה להשלים את תיקונו ותיקון העולם, כי לשם כך נולד, ולכן אם ממלא תפקידו, הוא בחיר היצורים ונקרא נזר הבריאה. ואם שוכח תפקידו, מאבד מעלתו הנשגבה והופך להיות פחות עוד יותר מבעלי החיים. לכן הקדימה התורה את תורת בעלי חיים לדיני תורת האדם, לרמוז ולהזהיר את האדם עלי אדמות, כי אם לא יממש את משימתו שיועדה לו בהאי עלמא, הרי שמעלת היתוש תהיה גבוהה ונשגבה משלו.

הארץ נבראה עם כל מיני פסולת, והוציא הקב"ה את הפסולת ממנה, תחלה בבריאת החיות והבהמות הטמאות, ואח"כ בבהמות הטהורות, וכן כולם, עד שברא הקב"ה אח"כ את ה"אדם" עפר מן האדמה, העפר המובחר שבה, שהוא מקום המקדש

ולהבין יותר מדוע הקדים תורת הבהמה והחיות וכו' לתורת האדם, הנה נודע כי הארץ נבראה עם כל מיני פסולת, והוציא הקב"ה את הפסולת ממנה, תחלה בבריאת החיות והבהמות הטמאות ואח"כ בבהמות הטהורות וכן כולם, עד שברא הקב"ה אח"כ את ה"אדם" עפר מן האדמה, העפר המובחר שבה שהוא מקום המקדש, עד שהיה גופו ראוי לקבל נשמה טהורה. ואח"כ יופח באפיו נשמת חיים, ויהי האדם לנפש חיה, לנפש שכוללת חיות שבכולן, והיא נפשו של משיח צדקנו, ובכל זאת עדיין הקליפה אחוזה בו בסוד קליפה קדמה לפרי, וצריך לעמול ולהסיר אחיזת הקליפות מהגוף ע"י שיתנהג בדרך התורה וישמור עצמו מטומאת המאכלות והבגדים, והתאוות למיניהם, ואז טוב לו, כי יצה"ר מנסה להתעות את האדם, והקב"ה הכין לו רפואה שהיא התורה כמש"כ, "בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין". ואם יפקח האדם את עיניו ללכת בדרכי התורה, יוכל להשמר מפיתויי היצר.

וא"כ יש באדם שני צדדים במהותו, הראשון שהוא בחיר הבריאה מצד נשמתו שהיא חלק אלוה ממעל, שלכך הכין הקב"ה תחלה הכל עבורו ורק אז בראו. והצד השני הוא הגוף הנגוף המראה פחיתותו של האדם מכל הנבראים עד שאומרים לו "יתוש קדמך".

ורצון הבורא יתברך שתתלבש נשמתו הנשגבה של האדם בתוך הגוף הנגוף ותצליח להעלותו ולקדשו, כי תכלית האדם שנברא מן האדמה לגלות לעיני כל את מעלת נשמתו הנקראת "אדם" על שם "אדמה לעליון".

וזכרין זה כתב בספר פה קדוש וז"ל: אמר רבי שלמאי כשם שיצירתו של אדם אחר בהמה וחיה, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף, וכן אמרו במדרש ויהי האדם לנפש חיה, זה נפשו של משיח, והוא פלאי ומצוה להבין דברי חכמים וחידותם, ענין אדם הראשון ובריאתו הם, שהארץ נבראה עם כל מיני פסולת, והוציא הבורא יתברך את הפסולת תחלה, בבריאת החיות והבהמות הטמאות, ואחר כך הבהמות הטהורות וכן כולם, עד שברא אחר כך את האדם עפר מן האדמה - העפר המובחר שבה, עד שהיה גופו עלול לקבל נשמה טהורה, כי כוחות הגוף הזה טובים מלידה ומבריאתו, ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם, רוצה לומר שעל ידי הבריאה המתקנת הזאת היה לנפש חיה, לנפש הכוללת חיות שבכלן, וזה שאמרו חז"ל נפשו של משיח ענינו שכלולה היתה בו קדושה וטהרה כל כך, עד שהיה ראוי גם להכנת היקר הזה - מבחר מין האנושי, שיצא כן מאדם הראשון. והנה כל זה הוא הכנת הגוף מתולדתו, ובכל זאת עדיין קליפה נלכדת ואחוזה בו, בסוד קליפה קדמה לפרי, וצריך לעמול להסירה בהיותו מתנהג אחר כך בדרך התורה ומינה לא יזוע, וישמר מטומאת המאכלים והבגדים ותאות הנשים, ואז טוב לו. ויובן הדבר על דרך משל, לבן שנתגדל בבית אביו הישר, ונטע בו אביו מדות טובות וישרות וטובות, אך אחרי חתונתו בעזבו את בית אביו, יצא לתרבות רעה כי התחבר לרשעים וילך עמם לבתי תיאטראות וקרקסאות, ואחר כך אכל ושתה עמהם כל דבר אסור גם קדלי דחזירי. ויהי היום ויבא אביו לבקרו וירא והנה סר בנו מדרך ה' ויוכיחהו אביו בדמעות וישאלהו, היאך הריעות לעשות כה, הלא ישר ותמים היית בביתי. ויען הבן ויאמר ומה אעשה כי נתת לי אשה רעה בת בליעל, אשר לא תוכל להביט בפני איש ירא שמים. וגם חותני וחותנתי אנשי עון ורשע, ומעט מעט הורגלתי ללכת בדרכם. ויענהו אביו ומדוע ישבת תמיד בביתם ולמה התחברת לחותנך ובני ביתו והתמכרת לעשות הרע, הלא אם התרחקת מחברתם ושמת פניך לבית המדרש לא באת לכלל הזה. כך האדם, טהור הוא מבית אביו יתברך שמו וכמו שכתב (קהלת ז' כח) האלהים עשה את האדם ישר, ויתן לו גוף יקר מבורר לטוב ואף כי עשה גם כן יצר הרע כנגדו להתעותו, הנה הכין לו רפואתו מתחלת התורה הקדושה. וכמו שכתבו רז"ל (קידושין ל' ב') בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין כנגדו, ואם יפקח האדם עיניו ללכת בדרכי התורה, יוכל להשמר מפיתוי היצר, אבל אם עצם את עיניו מראות אור התורה והלך בחברת היצר, אין לו כל התנצלות והצטדקות ואז צריך תשובת המשקל, לנקות את עצמו מגלגוליו ולהסיר הפסלת מקרבו, ואחר כך ישוב כשישאר גופו נקי וטהור כמו שנברא.

ונוכל לומר כי זו דעת רבי שלמאי שהבאנו למעלה, כשם שיצירתו של אדם וכו', רוצה לומר כשם שנטהרה האדמה מפסלתה קודם בריאת האדם, כדי שיצא גופו נקי ומלובן, מזורז וטהור לעבודת ה' יתברך שמו, כן גם כן לענין לידתו, צריך להזהיר קודם את אביו ואמו יולדיו,

להתקדש מאד בעניני האישות, כדי שיצא הולד טהור ונקי ומסוגל לעבודת ה'. וזה שכתוב בסוף פרשת שמיני (ויקרא מד' יא') והתקדשתם והייתם קדושים, ואמרו חז"ל (יומא לט' א') אדם מקדש עצמו מלמטה, מקדשים אותו מלמעלה, וזה כאשר יפרוש האדם מן המאכלים האסורים הנזכרים בפרשת שמיני, וישמר מן התאוות ומן המותרות ומלוי הכרס, כמאמר רז"ל (ברכות לב) מלי כריסיה, ואז אין התאוה מתגברת יותר מן הראוי לטבע ההולדה, ויוכל לקדש את עצמו, ומקדשים אותו גם כן מלמעלה שיעשה לשם שמים.

על הסמיכות בסוף פרשת שמיני בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל וסמך ליה אשה כי תזריע וילדה זכר

שמעתי מפי מו"ר הגאון כמוה"ר חכם יוסף עדס זצוק"ל ר"מ בישיבת "פורת יוסף" תכב"ץ על הסמיכות בסוף פרשת שמיני בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל וסמך ליה אשה כי תזריע וילדה זכר.

הגמ' מספרת במסכת יומא פ"ב ע"ב ההיא עוברה דארחא, (אשה שהריחה ביום הכיפורים ורצתה לאכול) אתו לקמיה דרבי, אמר להו: זילו לחושו לה דיומא דכיפורי הוא. לחושו לה ואילחישא (ונתישבה דעתה). קרי עליה "בטרם אצרך בטבן ידעתך" וגו'. נפק מינה רבי יוחנן. ההיא עוברה דארחא, אתו לקמיה דרבי חנינא, אמר להו: לחושו לה, ולא אילחישא (לא נתישבה דעתה). קרי עליה: "זרו רשעים מרחם", נפק מיניה שבתאי אצר פירי (רשע היה).

וע"פ מעשה זה יובן כי ידוע שיוולדת נקראת חיה כמ"ש "כי חיות הנה בטרם תבא אליהן המילדת וילדו" וז"ש "בין החיה הנאכלת" כלומר יולדת שהריחה בהריונה ביום הכיפורים ולחשו לה ולא עזר לה ואכלה ביוה"כ. לעומת זאת יש יולדת אחרת שהריחה ביום הכפורים ולחשו לה ועזר הלחש ולא אכלה. ע"ז נאמר "ובין החיה אשר לא תאכל" ועל יולדת שלא אכלה סמך לה "אשה כי תזריע וילדה זכר" כלומר שאם לא אכלה ביום הכפורים, תלד זכר רב רבנן ואם נזדקקה לאכול ביוה"כ"פ אז בא זכר שצריך רחמים גדולים.

אמו של מו"ר מופת הדור כאשר הייתה בהריון על מו"ר הריחה ביוה"כ"פ ורצתה לאכול ולחשו לה ולא רצתה לאכול

ושמעתי מעשה כזה היה עם מו"ר כמוה"ר מרן מלכא רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל והוא כי רבנו הסביר בפרשה את דברי הגר"א שכתוב בסוף פרשת שמיני. "להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל" ושואל הגר"א, היה צריך לאמר בין החיה אשר לא תאכל ובין החיה הנאכלת, כי מכיון שאמר "להבדיל בין הטמא ובין הטהור" אז צריך

להמשיך בין החיה אשר לא תאכל לבין החיה הנאכלת. והסביר הגר"א ע"פ הגמ' הנ"ל ביומא פ"ב שחיה זו פירושה יולדת, וא"כ שפיר התורה כתבה, כי החיה (היולדת) הנאכלת היא טמאה היולדת הזאת שאכלה ביוה"כ זה לגריעותא ואח"כ חיה אשר לא תאכל היא יולדת שלא אכלה ביוה"כ והיא טהורה וטובה וכשרה וא"כ יבואו הפסוקים על הנכון.

וכאשר שמעו זאת מפי מו"ר אמרו לו שאותו מעשה שהיה בגמרא היה ג"כ עם אמו כאשר הייתה בהריון עליו, הריחה ביוה"כ"פ ורצתה לאכול ולחשו לה באוונה ועזר מאד ולא רצתה לאכול בשום אופן. וזכינו שיצא ממנה מאור דורנו גאון עוזינו ותפארתינו ואז אמר כבוד הרב יפה מאד וזה רמוז בפרשה כי מיד אח"כ כתוב סה"כ פסוקי הפרשה מנין צ"א סימן עבדיה ומפטירין ויוסף עוד דוד הרי לפניך, עובדיה יוסף פלא פלאות איך הכל רמוז.

הקב"ה מזמין לאדם פרנסתו מידו הרחבה והמלאה

מסופר במדרש תנחומא, בפרשתנו (סי' ו) בענין השערות וגומותיהן: "מעשה בכהן אחד, שהיה רואה את הנגעים. מטה ידו, ביקש לצאת לחוצה לארץ. קרא לאשתו, אמר לה: בשביל שבני אדם גילים לבא אצלי לראות את הנגעים, קשה עלי לצאת מעליהם, אלא בואי ואני מלמדך שתהי רואה את הנגעים. אם ראית שערך של אדם שיבש המעין שלו, תהי יודעת שלקה, לפי שכל שער ושער ברא לו הקב"ה מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו, יבש המעין - יבש השער. אמרה לו אשתו: ומה אם כל שער ושער ברא לו הקב"ה מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו, אתה שאתה בן אדם, כמה שערות יש בך? ובניך מתפרנסין על ידיך, לא כל שכן שיזמן לך הקב"ה פרנסה? לפיכך לא הניחה אותו לצאת לחוצה לארץ" (ועי' מגן אבות' להרשב"ץ, אבות פ"ג מ"ה).

צל"ם אלהי"ם גי' רמ"ח - אחור וקד"ם גי' שס"ה

במדרש תנחומא "אשה כי תזריע" - זה שאמר הכתוב "אחור וקד"ם צרתני", במי הכתוב מדבר - באדם הראשון.

רש"י מפרש שם: "ויברא אלקים את האדם בצלמו- בדפוס העשוי לו, שהכל נברא במאמר והוא נברא בידיים, שנאמר: "ותשת עלי כפך..." פסוק זה בתהלים בא בצורה נפלאה להשלים את הנאמר בבראשית, שהרי "בצלם אלקים" היא בגימטריא- מאתיים ארבעים ושמונה (רמ"ח) ואילו "אחור וקד"ם בגימטריא שלוש מאות ששים וחמש (שס"ה)... זהו היסוד שעליו בנוי הרעיון על רמ"ח אברים ושס"ה גידים שבאדם.

ואילו הרעיון שנשמת אדם הוא "צלם האלקים" שבו, מוכחת אף היא בגימטריא, שהרי "נשמת חיים" עולה שמונה מאות חמישים ושמונה זהה כמניין "בצלם אלקים ברא אותו"! (מילקוטו של ר' יעקב אורבך)

אם הלכה כמותי יהיו כולם זכרים

כתב הכותנות אור: נסמכה הפרשה "אשה כי תזריע וילדה זכר" לענין הכתוב למעלה, "להבדיל בין הטמא ובין הטהור" (יא, מז). ואמרת דרך רמז, דאיתא בפ' הפועלים (ב"מ פ"ד): דרבי אלעזר ברבי שמעון אייתו לקמיה שיתין מיני דמא וטהרינהו, הוי קא מרנני רבנן, אמרו, סלקא דעתך לית בהו חד ספק, אמר להו, אם כמותי, יהיו כולם זכרים, ואם לאו תהא נקבה אחת ביניהם.

זה הוא הרמז "להבדיל בין הטמא ובין הטהור", ר"ל כשתרצה לידע אם היה טהור או טמא, יהיה סימן זה בידך, "אשה כי תזריע וילדה זכר", הוא הסימן שהיה דם טהור.

להבין הטעם שהאשה נטמאת בלידתה אפי' בלידה יבשה

בספר "פרדס יוסף" הביא בשם הרבי מקוצק: הטומאה באה במקום שמסתלקת הקדושה, וכמו שרואים שמת מטמא, שבמקום שהיתה נשמה קדושה, אז כשמסתלקת נכנסת לשם טומאה, וכמו"כ הוא ביולדת, דאיתא בתענית (ב). דמפתח של חיה הוא אצל השי"ת בעצמו, ולא ניתן לשליח. וא"כ נמצא, שבכל לידה יש השראה של קדושה עליונה, וע"כ אחר הלידה כשהקדושה עוברת, אז באה הטומאה.

אשה שעושה צדקות יהיו לה בנים זכרים

מובא בספר "אמרי שמעון": אם האשה נותנת צדקה תזכה לבנים זכרים, ובזה רמזו רז"ל (כתובות י:): אשה ש"דמיה" מרובים בניה מרובים, ר"ל, שנותנת דמים הרבה לצדקה, בזה יהיו בניה מרובים. וזה רמז ג"כ "אשה כי תזריע" ע"ד (הושע יב) "זרעו לכם לצדקה", ובזה תזכה ל "וילדה זכר".

הזוה"ק מסביר מתי יולדת זכר מתי יולדת נקבה

כד שלטא הוי"ה על אדנ"י כזה יאהדונה"י איהו רחמים ורוא דא כד אשה מזרעת תחילה ואתגבר טפה דדכורא על נוקבא כדין יולדת זכר ודאי, וכד שליט אדנ"י על הוי"ה כזה אידהונה"י איהו דינא ורוא דא כד איש מזריע תחילה ואתגבר טפה דנוקבא על טפה דדכורא יולדת נקבה וודאי. מלאך סנדלפון נתן דפוס וצורה לולד שהוא כותב למי דכר למי נוקבא ומנהלו ומשמרו עד שיצא לאויר.

אדם לא מוכן לבלוע תולעת, אבל מוכן לבלוע את חברו על ידי דבור הלשון הרע

רוב רובה של פרשת תזריע הם עניני נגעים ומצורעים ופרשת שמיני רוב רובה עניני מאכלות אסורות, וכידוע רוב האנשים לא נכשלים במאכלות אסורות משום שאדם לא מוכן לבלוע תולעת, אבל מוכן לבלוע את חברו על ידי דבור הלשון הרע עליו.

לכן הוסמכה פרשת מאכלים הטמאים לעניני המצורע ללמדך שכשם שאתה נוהר ממאכלות טמאים תזהר גם בזה. (ר' ישראל מסלנט זצ"ל)

ועל זה המליצו את הפסוק בתהלים "ואנכי תולעת ולא איש" אמר דוד המלך ע"ה תחשבו שאני תולעת ואז לא תבלעוני חי.

איתא במדרש אשה כי תזריע וילדה זכר, הדא הוא דכתיב תן חלק לשבעה וגם לשמונה

כתב מרן ראש הישיבה כמוה"ר רבי יהודה צדקה זצוק"ל בספרו קול יהודה, איתא במדרש, אשה כי תזריע וילדה זכר, הדא הוא דכתיב (קהלת יא' ב') תן חלק לשבעה וגם לשמונה, שבעה אלו שבעת ימי הנדה שיהיה פרוש, וגם לשמונה, אלו שמונת ימי מילה, אמר הקדוש ברוך הוא אם שמרת ימי נדה, אני נותן לך בן, ואתה מלו לשמיני, הוי וביום השמיני ימול בשר ערלתו, זאת אומרת מי שזוכה לשמור ימי נדה כהלכתם זוכה לבן שימולו אותו בשמיני. ושואל מו"ר וכי מי שלא שומר נדה לא זוכה לבן, פוק חזי כמה יש להם בנים ואינם שומרים נדה, לזה ביאר הגאון בן איש חי בספרו אדרת אליהו, על פי מה שמוכא במדרש מי הקדימני ואשלם (איוב מא' ג') מי עשה סוכה אם לא נתתי לו, מי נטל לולב אם לא נתתי לו, מי עשה מעקה עד שלא נתתי לו גג, מי עשה מזוזה עד שלא נתתי לו בית, וכן כל המצות לא נעשות אם לא קדמה להם נתינה מאת ה', ולכן אומר הקב"ה מי הקדימני ואשלם, אף אחד לא יוכל לתבוע מצד הדין תשלום על קיום מצוות. נמצא כי הקב"ה נותן לנו שכר מצוות רק מצד החסד, לכן הביא במדרש שבמצות מילה יש זכות לתבוע שכר אם שמר ימי נדה, והבן שניתן לו ניתן לו בזכות, ובזה אין מי הקדימני, ובזה ירויח שכר גדול שמקבל שכרו מושלם מצד הדין, אמנם יש להבין מה שהזכיר המדרש ואתה מלו בשמיני ונראה לי כי השמיני רומז על שמחה, כי ידוע מה שאמר רשב"י (נדה לא' ב') מפני מה מילה בשמיני, כדי שלא יהיו כל העולם שמחים ואביו ואמו עצבים, וזה השכר שימול בנו בשמחה בזמנו, ויהיה תמיד שמח בבנים.

מדוע הגאון ר' חיים ברלין זצוק"ל כאשר היה מגיע לפסוק "הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים" היה מתמוגג בדמעות שלישי ונביא ע"ז מעשה נפלא שהיה עמו

ומסופר על רבי חיים ברלין גאב"ד מוסקבה, בהיותו בערוב ימיו בירושלים, רגיל היה לקרא בתורה בבית מדרשו מידי שבת בשבתו, כשהוא קורא בנעימות מיוחדת ובדקדוק רב. רבים מבני ירושלים באו להתפלל בבית מדרשו כדי לשמוע הקריאה, ובהגיע חול המועד פסח נהרו המונים לבית מדרשו על מנת לשמוע איך שהוא קורא שיר השירים בלהט נפש ובהשתפכות האהבה. ובפרט כשהגיע לפסוק, הנך יפה רעיתי, הנך יפה עיניך יונים, היה קורא בהתלהבות גדולה ומתמוגג בדמעות שלישי.

תלמיד קרוב היה לו לרבי חיים ברלין, והוא רבי אריה לויין וכפי שהוא עצמו העיד בזכרונותיו: ואמנם חסדי ה' כי לא תמו שהרי הנה הופיע מעכ"ת הגאון חמדת ישראל רבי חיים ברלין זצ"ל בן הגאון רבן של ישראל הנצי"ב זצ"ל, נתן ה' חניני בעיניו לקרבני ממש כאבא את בנו יחידו, ולא זזה ידי מתוך ידו. וגם בענוותנותו הגדולה, קבע אתי שיעור ללמוד בשעה מאוחרת בלילה ולפעמים בבוקר, הוא אהב מאד את משפחתי וכאב יקר התעניין במצבנו. רבי אריה לויין כתלמיד קרוב, החליט שנה אחת לשאול את רבו, מהי הסיבה לכך שכשמגיע לפסוק זה מידי שנה בשנה, מתמוגג הוא בדמעות שלישי, והלא פסוק זה מתאר כה יפה את האהבה השוררת בין הקב"ה לכנסת ישראל. אספר לכם את הענין, ענה רבי חיים ברלין. בהיותי רב במוסקבה, נכנס אלי פעם יהודי וביקש לדבר אתי ביחודות, חשבת לעצמי מי יודע לאיזו צרה נקלע אותו יהודי, עד שמתבייש לדבר בנוכחות אנשים זרים, נכנסנו לחדר צדדי ומה הופתעתי שכל סודו הוא הודעה שאשתו ילדה בן זכר למזל טוב והוא בא להזמיני למול אותו. שאלתי אותו כמובן, הגד נא לי מה הסודיות בדבר, הרי רבים מלים את בניהם כדת משה וישראל, להוי ידוע למר, השיב לי, שאני גר בסביבה גויית לחלוטין, ואף אחד משכני ומכרי אינו יודע שאני יהודי, אני בעל בית מסחר גדול לצרכי דת נוצריים, וכמובן אם יוודע שאני יהודי, אאבד את פרנסתי המרווחת. וכמו כן מי יודע אם אין חשש לחיי, ועל כן אני שואל איך אפשר לסדר את הברית, כך שאף אחד לא ירגיש בדבר, כמובן, במקרה כזה לא היה מקום לחשוב על קיום המצוה בהידור - במנין עשרה ובסעודת מצוה כנהוג בישראל, ולכן אמרתי לו שהוא יהיה מוכן להיות הסנדק, להחזיק את הילד על ברכיו, ואז נוכל לסדר את הברית לבדנו. לא אוכל רבי, השיבני אותו יהודי בבהלה, לב רך לי ולא אוכל להסתכל בפצוץ, ואיך אוכל לראות כשימולו את בני הרך, ושמא ירעדו ידי וישמט הילד מחיקי. שאלתיו עוד כמה פרטים אודות מצבו, מקום דירתו וכדומה, ויעצתי כך, ראשית לשלוח באותם ימים את כל המשרתות הנכריות

הנמצאות בביתו, כדי שלא יראו מה עושים שם. שנית, היות ונמצא בעיר רופא יהודי מנתח מפורסם, שאף רבים מגויי העיר מזמינים אותו, יזמינו אם כן ליום השמיני המיועד להיות נוכח בזמן הברית, ולשכניו יספר שנתגלה בתינוק פגם גופני וזקוק הוא לניתוח קל. ואני אבוא עם הרופא לזמן המיועד, הרופא יהיה הסנדק ואני המוהל, והרופא יוכל אחר כך לבקר כמה פעמים לפקח על ריפוי המילה. ביום המיועד, בא אותו יהודי להובילני לביתו יחד עם אותו רופא מנתח מפורסם, עברנו רחובות ואיזורים שבכל שנות ישיבתי במוסקבה, לא היתה לי הזדמנות לעבור שם, הגענו לבית מסודר בנוסח אצילים שאין בו שום סימן ליהדות, ובו פסלים רבים וצרכי דת רבים של נוצרים, סידרנו את הבית כהלכתו, כשהרופא היה סנדק ואני המוהל, כשנפרדתי ממנו בקשתו לסור אלי ביום השלישי למילה, כדי להודיע לי מה שלום הילד.

לאחר שלושה ימים הגיע אותו יהודי לביתי, ומכיון שחשד בי שהזמנתי אותו כדי לשלם לי שכר טרחה, הושיט לי שטר של עשרה רובלים, כמובן שסרבתי לקבל, הוא חשב שאיני מסכים לסכום זה והוסיף עוד סכום עד שהצלחתי לשכנעו שאיני מקבל תמורת המילה, גיליתי לו כי כוונתי להזמינו לביתי כי רצוני עז לדעת מה הסיבה שהניעה אותו לקיים הברית במסירות נפש, למרות שראיתי שאין לו שייכות ליהדות כלל.

לשמע דברי אלו החלו עיניו להוריד דמעות. ובראש מרכן אמר: יודעני רבי שהתרחקתי ממקור מחצבתי, ולפעמים עלי לבי דווי, אולם לפי מצבי אינני יודע אם כבר אוכל לשוב בתשובה שלמה, וכאן החל לבכות בדמעות שלישי. לאחר שנרגע קמעא המשיך, חושבני כמו כן שבני זה הרך הנימול יהיה כתוצאה ממצב זה רחוק עוד יותר ממני מיהדות, שכן אני בצעירותי לפחות גדלתי בבית הורי כיהודי לכל דבר, אולם בני, הרי לא יכיר כלל שום סימן של חיי יהדות, אבל בכל זאת הרי יתכן אמנם באופן מוזר ביותר, שבני כשיגדל, יזדמן שיכיר חיי יהודים ויהדות, ואולי יתעורר בו הניצוץ וירצה להיות יהודי, ועל כן איני רוצה לחסום בפניו את הדרך לשוב למקור מחצבתו, דבר שיקרה אם לא יהיה נימול, על כן התאמצתי למולו בכל כחי, שתהיה הדרך פתוחה לפניו, ויוכל בקלות לשוב למקור מחצבתו.

כשהגיע רבי חיים ברלין לסיום הסיפור, החל שוב מתרגש עד לדמעות והוסיף: במאורע התפרש לי מאמר חז"ל על הפסוק הנ"ל: הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים. שהייתי מתקשה להבינו כל ימי.

חז"ל דרשו את כפילות המילים הנך יפה כך: הנך יפה לפני החטא, והנך יפה לאחר החטא, והדבר בלתי מובן כלל, מה היופי שלאחר החטא, אולם במאורע הנ"ל התבהרה כונתם, והתשובה היא בסיפא - עיניך יונים.

אחת מסגולותיה של היונה היא שאינה מתרחקת מקינה מרחק כזה שלא תדע את דרכה חזרה, זהו מה שאמרו חז"ל: הנך יפה לאחר החטא, סיים רבי חיים ברלין, בן ישראל אף שחטא והתרחק מרחק רב ממקור מחצבתו, בכל זאת עדיין מפנה ראשו לאחוריו ומשתדל במסירות נפש שלא יאבד דרכו לגמרי בחזרה לקינו, ואם לא הוא אז לכל הפחות זרעו יוכל לשוב ליהדות. וזהו השבח של עיניך יונים. (מוסר חכמים)

אחר אותיות א"ם באות אותיות ב"ן זכר

למה נקרא התינוק על שם אמו, וי"ל כמ"ש הרב "חיי אברהם" אמר אחר אותיות א"ם באות אותיות ב"ן, כיצד, אחר אות אל"ף אות ביי"ת ואחר אות מ"ם אות נו"ן, וז"ש וילדה זכר ר"ל אותיות א"ם מולידות ב"ן זכר.

ז' דורונות שולח הקב"ה למי שנולד לו בן זכר

"וילדה זכ"ר" - ז' כ"ר ז' דורונות שולח הקב"ה למי שנולד לו בן זכר א. מקיים מצות מילה, ב. פדיון הבן, ג. התחיל לדבר מלמדו תורה צוה לנו משה, ד. גדל מעט יותר מלמדו ספר, ה. הגיע לחנוך מחנכו במצות, ו. גדל יותר מלמדו אומנות, ז. גדל יותר משיאו אשה.

"וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ" (יב, ג)

ענין המילה

ע"י ברית המילה מכניעים את פלוני סמא"ל גי' 131, ופלונית לילי"ת=480 ע"ה, גימטריא ברית

וביום השמיני ימול, זריזים מקדימים למצות שהם שבעה ימים ולילה אחת שיש בהם מאה ושמונים שעות, גימטריא ע"ב ס"ג מ"ה, ויצחק אבינו הראשון שנימול לשמונה ימים, חי מאה שמונים שנה, ע"י ברית המילה מכניעים את פלוני סמא"ל=131, ופלונית לילי"ת=480 ע"ה, גימטריא ברית.

גדול כחה של המילה יותר מן הקרבן, שהקרבן - בממונו, והמילה - בגופו, באבר שכל גידי האברים נקשרים בו

וּכְתַב רַבּוֹנוּ בְּחַי עַל הַפְּסוּק (בראשית יז, יג) "והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם", על דרך הפשט טעם המילה להיותה אות קבוע בבשר על אמונת השם יתברך ויחודו, לא ישתנה ולא יסור ממנו בין מחיים בין לאחר מיתה, והנה הוא נכנס באמונת היחוד, כענין שכתוב להיות לך

לאלהים ולזרעך אחרֵך. ועל דעת המדרש מצות מילה היא כענין קרבן, וכשם שדם הקרבן לכפרה על המזבח כך דם המילה מכפר, ועל כן מצותה ביום השמיני, כי הקרבן לא יכשר עד יום השמיני, שנאמר (ויקרא כב, כז) "ומיום השמיני והלאה ירצה", וכשם שכתוב בקרבן (שמות כט, לג) "ואכלו אותם אשר כפר בהם, שאכילת הקרבן לכפרה, כך ישראל עושין סעודה ביום המילה. ועוד גדול כחה של המילה יותר מן הקרבן, שהקרבן - בממונו, והמילה - בגופו, באבר שכל גידי האברים נקשרים בו, אשר מטעם זה נקרא ראש הגויה, כלומר ראש כל הגוף, ועל כן חשוב לו לעקדה. וזבח כאלו עקד את עצמו וכתוב (תהלים נ') "כורתֵי בריתי עלי זבח".

זכות המילה יצאו בני ישראל מארץ מצרים

ואמרו רז"ל, בזכות המילה יצאו בני ישראל מארץ מצרים שנאמר (שמות יב' ג') "וראיתי את הדם ופסחתי עליכם" זה דם מילה ודם פסח, ורמז בעל הטורים (במדבר לג' ג') "היד רמה לעיני כל מצרים" ראשי תיבות מלך וסופי תיבות מילה, רמז שבזכות המילה גמטריא פ"ה סג ה' פיהם, רמז גם שעם ישראל יצאו לעיני המלך פרעה.

על ידי המילה נקראו ישראל עם סגולה

על ידי המילה נקראו ישראל עם סגולה ורמז (שמות יט' ה') "והיתם לי סגולה מכל", סופי תיבות מילה ואז יהיה חלק ה' ונחלתו, "לי סגולה" גימטריא חל"ק.

"נופך ספיר ויהל"ם" אותיות מילה, כי על ידי המילה יזכה להיות תחת כסא הכבוד

ועל ידי המילה יזכה לישב תחת כסא הכבוד, וכתב בעל הטורים בפרשת פקודי בפסוק (שמות לט' יא) "נופך ספיר ויהל"ם" אותיות מילה כי על ידי המילה יזכה להיות תחת כסא הכבוד ורמז כיס"א עם האותיות והכולל גימטריא מילה.

לא נקרא האדם שלם, עד שיעברו עליו שלשה קידושי

לא נקרא האדם שלם, עד שיעברו עליו שלשה קידושי. קידוש ראשון - מילה, דכתיב "אשר קידש ידיד מבטן", בברכת המילה. קדוש שני - קידושי אשה. קידוש שלישי - שיהיה לו בן זכר ויעשה קידוש על המילה.

זכות אליהו הנביא הקב"ה מכפר עוונותינהם של הקהל הנמצאים שם

אמרו רז"ל בשעה שאמר הקב"ה לאליהו הנביא זל"ט שיצטרך להיות בכל ברית מילה שישראל מלים, אמר לו אליהו, אתה ידעת שאני מקנא לשמך יתברך, והנה אם יהיה בעל הברית בעל עבירה לא אוכל לסבול להיות שם, והבטיחו השי"ת שיכפר לבעל ברית, השיב, עוד אפשר

שיהיה המוהל בעל עבירה, הבטיחו השי"ת שיכפר גם לו, השיב, עוד אפשר שיהיו הקהל העומדים שם בעלי עבירות ולא אוכל לסבול, הבטיחו השי"ת שיכפר לכל הקהל, וזה מרומז בפסוק פנחס בן אלעזר. פנחס הוא אליהו, תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל, גורם שהשי"ת יכפר לבאים בברית מילה (אגרא דפרקא)

אברהם מל את עצמו ביום הכיפורים

ובפרקי רבי אליעזר (פרק כט') מובא, שאברהם מל את עצמו ביום הכיפורים, שכן כתיב ביום הכיפורים (ויקרא כג' ל') "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה", וכן הוא אומר (בראשית יז' כו') "בעצם היום הזה נמול אברהם", הוי אומר ביום הכיפורים נימול אברהם אבינו, ובכל שנה ושנה רואה הקב"ה את דם הברית של אברהם אבינו ומכפר על כל עונותיהם של ישראל, שנאמר (ויקרא טז' ל') "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו".

המשמר ברית קדש ראוי להיכנס לארץ החיים

והמשמר ברית קדש ראוי להיכנס לארץ החיים ששם היכלות השכינה שהוא הגן עדן, כמו נח ששמר בריתו ולזה נקרא איש צדיק תמים, ובנסיון זה זכה אל ברית קדש ולא השחית דרכו על הארץ כמו דורו שהוא דור המבול וראוי היה להיכנס לתיבה שהיא מלכו"ת.

בני ישראל דאתגזרו וקבלו אורייתא, נקראו אדם. אבל ישמעאל דאתגזר ולא קבל אורייתא, נקרא פרא אדם ולא אדם ממש

מובא בזוה"ק ארבע מאות שנה קיימא ההוא ממנא דישמעאל ובעא קמיה דקב"ה, אמר ליה מי שנימול אית ליה חולקא בשמך, אמר ליה אין, אמר ליה ישמעאל נימול ולא עוד אלא שנימול ליי"ג שנה, אמאי לית ליה חולקא כך כמו יצחק. אמר ליה, דא אתגזיר כדקא יאות ודא לאו הכי, ולא עוד אינון מתדבקין כדקא יאות לתמניא יומין ואילין רחיקין מנייהו. אמר, ועם כל דא, כיון דאתגזר לא יהא ליה אגר בגיניה, וי על ההוא אמא דאתיליד ישמעאל ואתגזיר, מה עביד הקב"ה, ארחק לבני ישמעאל מדביקות דלעילא ויהיב ליה חולקא לתתא בארעא קדישא. **בני ישראל דאתגזרו וקבלו אורייתא, נקראו אדם. אבל ישמעאל דאתגזר ולא קבל אורייתא, נקרא פרא אדם ולא אדם ממש.**

מאן דנטיר אות ברית, אתקרי איש תמים. אבל מאן דאתעסק באורייתא, אתקרי אדם בדיוקנא דההוא דלעילא כתיב כתפארת אדם לשבת בית.

אם אין ברית מילה, חסר יו"ד משד"י

מדוע אנו אומרים בברכת המילה - באות ברית קדש, דע כי שד"י הוא חותמו של הקב"ה, וכאשר זרועותיו וראשו של אדם זקופים נראה כדמות שי"ן, וכאשר זרוע השמאל והימין נחית, נראה כדמות ד', וברית מילה הרי השם של שד"י, ואם אין ברית מילה, חסר יו"ד.

ברוך ה' אשר לו נתכנו עלילות, שהקדים וצוה את אברהם לבא בברית, קודם שתהר שרה ויהיה זרעו מקודש מבטן. כי כל הערלים - קליפות חיצוניות, צוה האל יתברך להסיר הערלה ולכנוס מבפנים להיות לו אחיזה במרכבה הפנימית.

הנימול זוכה לגאולה של מעלה וגאולה של מטה שניצול מבאר שחת שהיא הערלה

בהיכל שני לצד צפון שם מלאכים - סלסליא"ל קרספיהא"ל, וכל אחד ממונה על י"ב אלף ממונים ואלה הם ממונים, על דם ברית הילדים הנימולים לשמונה ימים, וכאשר ח"ו רגז נמצא בעולם מביט הקב"ה בדם ההוא ואינו נותן רשות להשטין.

עקילם הגר שאל את רבי אליעזר, אמר לו הואיל ומילה חביבה לפני הקב"ה מפני מה לא ניתנה בעשרת הדברות, אמר לו קודם העשרת דברות ניתנו, דכתיב ושמרתם את בריתי זו המילה, וכבר ניתנה.

בספר "עמודא דנהורא" מסופר על מסירות נפשו של רבי יוסף חיים זוננפלד, רבה של ירושלים, לקיים מצות ברית מילה

רבי חיים היה מוהל מומחה ומעולם לא סירב להזמנה למול תינוק. שום מכשול לא עמד בפניו, לא גשם ולא שלג ואף לא ימים של פרעות ופוגרומים, שבהם היציאה לרחוב היתה כרוכה בסכנה. רבי חיים היה מל את תינוקות ירושלים ללא קבלת תמורה כספית כל שהיא.

בשנת תר"ף, כאשר פרצו הפרעות של הערבים בארץ ישראל, יציאה מפתח הבית בעיר העתיקה, היתה כרוכה בסכנה. רבי יוסף חיים קיבל עליו לפני פרוץ הפרעות למול תינוק שנולד וכאשר הגיע יום הברית יצא מביתו והלך דרך הרובע הערבי עד למקום הברית, ולא הועילו תחנוני בני ביתו לבל יצא לדרך. לא היה קץ לשמחתו כשהתברר לו שאם לא היה בא לברית לא היו מלים את התינוק, מפני ששום מוהל לא רצה לסכן את עצמו בימים ההם. מעשה זה חזר ונשנה בפרעות תרפ"ט, שעלו בסכנותיהם על פרעות תר"ף, רבי חיים הוזמן לפני המאורעות למול בשכונת מאה שערים המרוחקת מביתו. כאשר פרצו המאורעות הודיעה המשטרה הבריטית שאינה יכולה לקבל אחריות על חיי היוצאים החוצה, היות והיא חסה על

חיי השוטרים. אולם רבי חיים יצא מביתו, הגיע לשכונת מאה שערים מל את התינוק ובחסדי ה' חזר לביתו.

עוד ספרו על רבי יוסף חיים זוננפלד:

בשנת תרע"ד בפרוץ מלחמת העולם הראשונה עת צרה גדולה באה במיוחד על ירושלים וכל מהלך החיים כאילו שותק, ואז הופיע רבי חיים והציל את העיר בחכמתו, המצב הקשה בעיר הקדש הביא להפסקה כללית בהתקשרות בין המשפחות, אנשיה לא ידעו מה ילד יום, דירה ריקה לזוג צעיר כמעט ולא נמצאה, הכל היה תפוס בידי החיילים הטורקים, גם הפרוטה להוצאות הנישואין כלתה מן הכיס, מה עשה רבי חיים, היה שואל את באי ביתו: האם יש לך בן שהגיע לפרקו, או יש לך בת שהגיעה לפרקה, וכיון שנענה בהן, היה אומר מצות נישואין מצוה רבה היא וראויה מצוה זו שבזכותה תגאל הארץ מצרותיה, עד שתפס בידי שני המחוטנים וערך את התנאים, חלק נתן מחותן זה וחלק מחותן זה, והיתר הטילו על מי שהעושר שלו, ואחר זמן בא רבי חיים לרקוד ולשמוח בשמחת הנישואין, הצלחה רבה קצר רבי חיים בשידוכיו, אך קרה גם אחרת והנה אחרי שרבי חיים הצליח באחד השידוכים, הופיעה הכלה בכביה לפני הוריה, כי שמעה מפי חברותיה כי חתנה המצויין צולע על ירכו. מיד רץ אביה אל רבי חיים, וסיפר לו בסוד את הדברים, ואמר לו כי כך גם ראו עדים נאמנים, רבי חיים שראה את החתן הספיק להיווכח כי אין החתן צולע, והאשמה היא בנעל שבודאי קרועה או שיש מסמר בולט בנעל, חיטט רבי חיים בארונו ומצא כמה עשיריות של כספים, קרא לנכדתו ושלחה אל הסנדלר לרכוש זוג נעלים חדשות לפי מדת רגליו של החתן, ואמר לה תעלי את הנעלים לבית החתן ותאמרי לו שרבי חיים שלח לו את הנעלים במתנה על התמדתו בלימודים ולכבוד נישואיו, לאחר ימים אחדים חזר אבי הכלה אל רבי חיים ובקש סליחתו שקבל לשון הרע על החתן, אכן התברר לו שאין החתן צולע כלל.

שוב מעשה והורי הכלה מזיווגיו של רבי חיים הופיעו בביתו בדמעות, כי שמעו כי החתן נעשה למגמגם, והכלה אינה רוצה לשמוע יותר מהשידוך הזה, עצה מחוכמת נתן להם רבי חיים, שהכלה תתחפש לערביה כובסת תלך לביתו של החתן ותשכיר עצמה לכביסה אצלם. שעתיים ויותר עסקה הכלה המחופשת בכביסת הכבסים בבית החתן, ועיניה זלגו ללא הפוגה. היא שמעה את בעלה לעתיד לומד תורה בחיתוך דיבור ברור ובהתלהבות עם דודו הגאון.

כשזכר דוד המלך במצות מילה רק אז נתיישרה דעתו, כי זו היא המצוה היחידה שאין בה שום פניה ומחשבה זרה

אמרו חז"ל, כשנכנס דוד המלך לבית המרחץ, אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, וכיון שזכר במילה שבבשרו נתיישרה דעתו, הכונה כאשר התחיל דוד המלך לפשפש במעשיו ולרחצם, לראות אם הם נקיים מפניות, אז ראה עצמו ערום, כי כמעט אי אפשר לעשות מצוה נקיה מכל וכל, וכשזכר דוד במצות מילה רק אז נתיישרה דעתו, כי זו היא המצוה היחידה שאין בה שום פניה ומחשבה זרה.

והנה המנהג לומר בברית מילה, כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים, ואמרו המפרשים הטעם שאומרים זאת רק במצות מילה, יען כי ממצוה זו אי אפשר להפרד כל ימיו, ולכן מברכים את הילד שגם משאר המצות לא יפרד לעולם, אבל לפי דברי החתם סופר ז"ל, כונת הבקשה היא: כשם שנכנס לברית בלי שום פניה ובלי שום מחשבה רעה, כן באופן זה יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים, בלתי שום מחשבת פיגול, כי אם לשם שמים. ויש מפרשים שהנה בעוונותינו הרבים יש הרבה חולים ופעמים צריך לעשות להם שינוי השם, ולכן מברכים את הולד שלא יהיה חולה ויצטרך לעשות לו שינוי השם וז"ש כשם שנכנס למילה באותו שם ובלי הוספה, כן יכנס לתורה לחופה וכו' שיהיה תמיד באותו שם.

עיקר חיוב הסעודה לומדים מאברהם אבינו לעשות סעודה ביום השלישי למילה

מעלת סעודת ברית מילה - כתבו ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק ודרשו רז"ל ביום ה"ג מ"ל רמו לסעודת מצוה ביום ברית מילה, אמנם עיקר חיוב הסעודה לומדים מאברהם אבינו לעשות סעודה ביום השלישי למילה שכתוב ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ביום הזה באו אליו המלאכים ועשה להם סעודה.

ה"שפת אמת" שלח את בניו שיתברכו ע"י יהודי פשוט שעשה סעודת מילה במסירות נפש וזכה שברכותיו מתקיימות

באחד הימים בילדותו של רבי אברהם מרדכי אלטר - הרבי מגור, פנה אביו בעל השפת אמת אל אחד מקרובי המשפחה, וביקש שיקחהו עם אחיו הקטן רבי בצלאל, אל יהודי פלוני בורשא שיברך אותם, עשה הקרוב כפי שנתבקש ויצא עם הילדים לוורשא. כאן חיפש אחרי היהודי, שחשב אותו בלבו לצדיק מפורסם וידוע לכל, אך רק אחרי חקירות ודרישות רבות גילה אותו, והנה לגודל פליאתו, נראה האיש כאחד מפשוטי העם, וכשהביא אליו את הילדים, ושטח לפניו את בקשתו, הרושם היה כי הלה אינו מבין כלל מה רוצים ממנו. אף על פי כן

מילא הקרוב את שליחותו ויאמר אליו, אף שאינך יודע מאומה, הואיל נא לברך אותם, כבקשת אביהם הרבי מגור, עשה היהודי כחפצו והרעיף ברכות על ראשם.

ויהי בצאתם מעל פניו, עדיין חוכך היה ומשתאה לדעת, מי האיש ומה מעשיו, אולי הוא אחד מל"ו צדיקים נסתרים, אולם בשובו סח לו השפת אמת דבר פלא, אכן איש פשוט הוא. אלא שפעם אחת כשנימול בנו, לא היתה בידו אף פרוטה לצרכי סעודת הברית, ומכר את כלי מטתו להכין סעודת מצוה בכסף שקיבל, אחר כך נשאר בעירום ובחוסר כל, הדבר עשה רושם גדול בשמים, וכי זוטרתא הוא שאיש פשוט כמוהו יעשה כזאת, נמנו וגמרו ליתן שכרו גם בעולם הזה, שכל ברכה היוצאת מפיו לא תשוב ריקם, והוא עצמו כלל אינו יודע שניחן בכח סגולי כזה שברכתו מתקיימת. (מוסר חכמים)

"וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים" (יב, ד)

מה הטעם לל"ג ימים

למספר ל"ג לא מצאתי טעם, אמנם רז"ל אמרו, שרמזו לל"ג דורות שמאברהם אבינו ע"ה עד חרבן הבית.

"וְאִם פָּרוּחַ תִּפְרַח הַצֶּרֶעַת" (יג, יב)

הצרעת באה על צרות עין, כשאדם צר עין ואינו משאיל את כליו הקב"ה משלח צרעת בביתו ומוציא כליו לחוץ

חז"ל אומרים (במדבר רבה ז, ה) שהצרעת באה על צרות עין, כשאדם צר עין ואינו משאיל את כליו הקב"ה משלח צרעת בביתו ומוציא כליו לחוץ, והבריות אומרים: פלוני שלא היה משאיל כליו ואומר שלא היו לו כלים, הרי שהיה לו כלים...".

כשבא השכן, נוקש על הדלת ומבקש מסור חשמלי - אומר לו צר העין: "אין לי" ... כשבאה שכנה לבקש סיר - אומרת אשתו: "אין לי" ...

והנה רק מגיעה הצרעת, וכבר מצוה הכהן להוציא את כל הכלים החוצה. לפתע רואים כולם את המסור החשמלי ואת הסיר שוכנים אחר כבוד בבית השכנים המסרבים להשאילו...

לפעמים קורה שאדם עושה עוולה מסוימת, והוא סבור שאף אחד לא רואה אותו... אולם, לעתים, הוא אינו יכול להתחמק ועליו להתמודד עם ההתנהגות הנלווה שלו עצמו,

והביאו על זה משל נפלא:

משל לאדם שהלך ביער ואבד את דרכו. בעודו תועה בין עצי היער, הוא מבחין לפתע בקוף גדול, ורגעים אחדים לאחר מכן מנצנץ רעיון במוחו.

הוא קורא לקוף ואומר לו: "אתה יודע שיש בינינו איזשהו דמיון..."

"לא שמעתי על כך מעולם" - אומר הקוף - "אבל מה העניין?"

"הסתבכתי" - משיב לו האדם - "אולי תוכל להראות לי את הדרך החוצה?"

"אין בעיה" - ענה הקוף, והשנים החלו ללכת בסבך העצים.

לא חולף זמן רב ולפתע נשמעת שאגה אדירה של אריה, וכעבור רגעים אחדים הם מבחינים באריה אימתני רץ לכוונם.

האדם החוויר כסיד, אולם הקוף לא אבד את עשתונותיו. הוא עזר לאדם לטפס על העץ הקרוב שהיה שם ואמר לו: "אל דאגה, לכאן הוא לא יגיע..."

האריה העומד למטה התנפל על הגזע ואיים בקול מבשר רעות: "אני רעב, לא אזוז מפה עד שאחד מכם ירד..."

"אל תדאג" - מניח הקוף יד על האיש הרועד מפחד - "הכל יהיה בסדר".

הזמן חלף באטיות מרגיזה, שעה ועוד שעה... הלילה ירד, והקוף פנה אל האדם - "כעת לילה, עלינו לערך תורנות שינה, מי יהיה הראשון שישן".

"לך לישון" - אומר האדם - "אני אשאר לשמור, בין כה וכה לא אצליח להרדם מהפחד".

והקוף נתלה בזנבו על אחד העצים ונרדם.

נותר לו האדם לבדו עם הארי שמתחתיו, מי יודע עד מתי אהיה תקוע כאן, כמו עלה לעץ? הרהר בתסכול.

לפתע עלתה בו מחשבה כלשהי: אני אדם, והוא, בסך הכל, קוף... האריה אמר שהוא רוצה אחד משנינו, אם כן - מי חשוב יותר?

הוא עיבד לאט לאט את הרעיון, ואז נתן לקוף מכה חזקה והעיף אותו מהעץ...

הקוף התעורר בבת אחת, וברגע האחרון נתפס באחד הענפים וניצל מלועו הפעור של האריה. כעת לא ידע האדם היכן לקבור את עצמו מרב בושה... מה יעשה? הוא לא העז להרים את עיניו אל הקוף, מצילו היקר, אשר הוא השיב לו רעה תחת טובה...

בלית ברירה חיבק את הענף שעליו ישב ונרדם.

שעות אחדות לאחר מכן, העיר אותו הקוף ואמר לו: "קום האריה הלך"... הוא עזר לו לרדת למטה, והראה לו את הדרך לצאת מן היער הנורא ולהגיע לישוב בני אדם.

מתחיל האדם ללכת, וכעבור רגעים ספורים הוא חש בטפיחה על עצמו. הוא מסתובב לאטו, הקוף עומד שם ואומר לו: "עשה לי טובה, ידידי, כשאתה מגיע לשם, אל תספר לאף אחד שיש בינינו דמיון..."

כזהו האדם, מחד גיסא הוא נזר הבריאה ותפארתה, ומאידך גיסא - מדותיו הרעות עלולות להפוך אותו לגרוע ולפחות בין בעלי החיים.

"והתגלח" (יג, לג)

בפרשת נגעים אמצע התורה בין באותיות בין בתיבות

כתב רבנו אלעזר מגרמיזא ז"ל ג' דוהתגלח גדולה רומזת לגמילות חסדים לומר גדולה ג"ח ששקולה ככל-התורה שכן ג' דוהתגלח היא אמצע התורה.

בפסוקים ודרוש דרש אמצע התורה בתיבות וזהו ג"ד גומ"ל דל"ם ושקול ככל התורה שלפניה ושלאחריה והא דכתיב בפרשת נגעים משום דנגעים באים על צרות עין ועין רעה, וזה לא רצה לגמולי חסד בכליו לפיכך ופנו את הבית עכ"ל.

כתב בספר החינוך (מצוה קע"ב) בענין נגעי בגדים: משרשי המצוה, שרצה האל ברוך הוא בטובו הגדול ליסרנו כאשר ייסר איש את בנו, כי זה הענין איננו בטבע, אבל מופת הוא באומה הקדושה, למען ילמדו ויקחו מוסר בהשתנות הכלים המיוחדים לתשמישם, והם הבגדים של צמר ופשתים, כי בהם רוב תשמיש בני אדם, וישו בו מתוך כך מדרכם הרעה טרם תזרח הצרעת גם בגופם.

והמשיך (שם במצוה קע"ז) בענין נגעי בתיים: וזה הענין של צרעת ההווה באבנים שמעתי שאיננו דבר טבעי, אבל הוא ענין מופתי יבוא לפעמים לבתי ישראל להוכיחם, כי מאהבת השם אותם, יודיעם מוסרו במה שהוא חוץ לגופם כדי שיחזרו בתשובה טרם יתחייבו לענוש

אותם בגופם. וכן היה הענין, שאם לא עשה תשובה יתפשט הנגע גם בבגדיו, לא הרגיש עדיין יתפשט ח"ו גם בגופו.

וא"כ ג' מיני נגעים הם:

א. נגעי הגוף בעור האדם.

ב. נגעי בגדים.

ג. נגעי בתים.

ועל שבעה דברים נגעים באים, כמו שאומרת הגמרא (בערכין ט"ז) אמר רבי יוחנן על שבעה דברים נגעים באים:

א. על לשון הרע,

ב. על שפיכות דמים,

ג. על שבועת שוא,

ד. על גילוי עריות,

ה. על גסות הרוח,

ו. על הגזל,

ז. על צרות עין. ע"כ.

ומובא בספרים שהם כנגד שבעה שמות שיש לנגעים:

שאת - כנגד שבועת שוא, שנאמר "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא" (תשא אותיות שאת).

ספחת - כנגד גזל, שמספח אליו ממון חברו.

בהרת - כנגד לשון הרע, שמלכין פניו ברבים.

שחין - כנגד שפיכות דמים, שהורג ע"י חימום לבו.

מכוות אש - כנגד גילוי עריות, כמש"כ "אם יהלך איש על גחלים ורגליו לא תכוונה" כן הבא על א"א.

נגע הראש - כנגד גסות הרוח, נשיאת ראש.

נגע הזקן - כנגד צרות עין, קנאה שמקנא בכבוד חבריו ושומר כבוד לעצמו, בא לו נגע בזקן כמו שכתוב "הדרת פנים זקן".

וא"כ לפי הנגע שבא לאדם צריך שיתכונן במעשיו ויראה מחמת מה בא לו אותו מין של צרעת ויתקן אשר פגם. וכותב ה"כלי יקר" שמה שכתוב "יגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו" ראשו - לכפר על גסות הרוח. זקנו - לכפר על פיו שדיבר לשון הרע. עיניו - לכפר על צרות עין.

והנה מכיון שאחד מן הדברים המביאים את הצרעת הוא העוון החמור של "לשון הרע" ומה אומנותו של האדם בעוה"ז יעשה עצמו כאלם. וזה עתה בחג הפסח, אחד הסימנים הוא כרפ"ס - ר"ת כלל ראשון פה סגור, כמו שאמרו רבותינו שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. אל תקרי צרות, אלא צרעת נפשו, כי אע"פ שבימינו לא רואים את הצרעת בגופו של האדם, בכ"ז היא באה ונדבקת בנפשו של האדם ר"ל, ואמר שומר "פיו ולשונו", פיו - הוא רומז שלא לאכול מאכלות אסורות המוזכר בפרשה הקודמת, ולשונו - הוא ענין הפרשה שלנו איסור לשון הרע המביא את הצרעת ה' יצילנו.

צרע"ת ע"ה גי' "על לשון הרע"

זאת תהיה תורת המצורע, נוטריקון תורת המוציא רע, וצרע"ת ע"ה גי' "על לשון הרע". והטעם שהמדבר לשון הרע לוקה בצרעת הוא, לפי שכמו שאם סיפר ויצא דיבור מפיו, אינו יכול לחזור בו ואין לו תקנה שהרי כבר יצא הקול בעולם ואי אפשר להחזיר את הדיבור, כן הצרעת אין לה תקנה, כמו שהיה בנעמן שנלאו הרופאים מלרפאותו, ולכן נקראת "צרעת" "צרה רעה" שאין לה תקנה.

מי שיש בו מידת הגאווה בהכרח שיבוא לידי אסור לשון הרע

וכפי שמסופר בהפטרות השבוע על נעמן שהיה איש חיל שר צבא מלך ארם והיה גאותו, לכך נעשה מצורע, וכששלחוהו לאלישע הנביא כדי להתרפאות מן הצרעת נסע עם מרכבתו ומתנות בידו, וכשהגיע לא יצא אלישע הנביא לקראתו, רק שלח לו שליח שיאמר לו שירחץ בשרו שבע פעמים בירדן כדי להתרפאות מהצרעת. כששמע זאת נעמן כעס ואמר: לאדם שכזה שלא כיבד אותי לא מגיעות המתנות שבידי, ואם משום זה באתי אני יכול לרחוץ את בשרי בנהרות שבארצי. אמרו לו עבדיו הרי אין טרחה בדבר, וכעת אתה מצורע, גופך מלא פצעים לא נעימים, כדאי לך לשמוע בקול הנביא! ורק אז שמע לעצתו, ולאחר שטבל שם והנה שב בשרו כבשר נער קטן עיי"ש.

מהעקשנות הנוראה שהיתה לנעמן נמצינו למדים שהיה גאותו מאוד, כי למרות שהיה מלא פצעים ובזוי, התעקש על כך. ולכן כשבא לאלישע הנביא שידע כי הצרעת יסודה

מגאווה לכן לא יצא לחוץ לקראתו, אלא ציוה ביד השליח שיאמר לו שירחץ במים לרמוז לנעמן שיתקן את המידה המגונה הזאת.

המעלה המיוחדת שיש במקוה המים

ומעלה מיוחדת יש במקוה המים, ראשית מבטל את רוח הגאווה של האדם, משום שבכדי להטהר צריך להכנס לנהר ולשחות בפנים ואז ממילא ירגיש שהוא שפל ובכך ישיג את מידת הענוה, ועוד, שהמים יש בכוחם לפעול יותר מהאש, שהרי אש ששורפת היא מתמרת והולכת ונכבית, אבל לא עלינו כשקורים שטפונות, המים סוחבים אתם הכל ועוקרים אפילו דברים כבדים ומורידים כל דבר גבוה למקום נמוך, כי טבע המים - שיורדים למקום נמוך. וכל זה רמז לו אלישע הנביא שכדי לעקור מידה קשה זו של גאווה, אפשר רק על ידי המים.

חומר עוון לשון הרע

המדבר לשון הרע מתגלגל בכלב נובח ב"מ

ידוע מה שאמרו המקובלים כי המדבר לשון הרע מתגלגל בכלב נובח ב"מ ורמזו זה על הפסוק: ויקרא לה נובח - מי שמדבר לשוה"ר מתגלגל בכלב נובח. כמש"כ "והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה" דיש בתוכם נפש שדיברה לשוה"ר - לכן לא ידעו שבעה, כי אין להם מזונות ופרנסה כמו הכלב שנובח שרוצה לאכול, וגם בשמו, שקלי" של הכלב הוא "בלאדן" אותיון בל-אדון שהוא כופר בעיקר.

ור"ת לה נובח בשמו נב"ל המדבר לשוה"ר הוא נב"ל ואם נשמר בלשון - חסי"ד גי' נב"ל.

ויקרא לה נובח, ר"ת גי' אלהים שמידת הדין מתוחה עליו.

צרעת גי' שור חמור

וכתב הגאון חיד"א כי מצא בכתב יד קדמון שהעגל שעשו במדבר היתה לו צורת שור וחמור, חציו שור וחציו חמור, ואז שלט בהם הנחש - ר"ת נחש חמור שור, ולכן מי שתופס אומנותו של הנחש שמדבר לשון הרע לוקה בצרעת שהיא גי' "שור חמור". ואומר הזוה"ק, כי מה שאמרה התורה - לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו, כי מהטומאה הגדולה שלהם יוצאת קליפה קשה מאוד והיא נקראת "כלב" כי אותיות אמצעיות של שו"ר וחמו"ר גי' כלב.

כתוב במדרש שאלו את הנחש מהיכן אתה נושך, אמר מבין השיניים, ותמוה הדבר וכי איך נושך הלא בודאי מבין השיניים ומה השאלה, אלא אם תשים שטן מתחת נחש כזה:

נ ח ש

ש ט ו

יצא כי ב' האותיות הראשונות - "שן", וב' האותיות האחרונות - "שן", ב' אותיות האמצעיות "חט" שאלו את הנחש ממה אתה נושך, אמר מבין השיניים בגלל שאדם חוטא.

המדבר לשוה"ר נענש בגחלי רתמים שבוערים משך שנה

הקב"ה נתן את הפה ואת הלשון ללמוד תורה, ואם לא לומד תורה ומדבר לשון הרע מאכילים אותו ח"ו גחלי רתמים. וידוע כי גחלי רתמים בוערים במשך שנה, כמסופר על אב ובנו שהלכו ביער והדליקו מדורה מעצי רתמים וחזרו לכיתם. ולאחר שנה עברו שוב באותו יער ומצאו שהמדורה עדיין בוערת. ופירש האלשי"ך את כוונת הפסוק "חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים" שהלשון הרע כוחו כ"כ גדול, שאפי' אם שמע לפני שנה ואפי' עשר שנים על פלוני שהוא עצל, והוא יראה אותו לאחר עשר שנים שהוא זרזו בכ"ז הלשוה"ר עובד שהוא עצל כי הגחלים בוערים.

הלשון היא חלק טוב ביותר בבהמה ופעמים החלק הרע ביותר

רבן גמליאל בקש מטבי עבדו, לך לשוק תביא לי חלק הכי טוב של הבהמה, הלך והביא לו לשון, יום למחרת אמר לו תביא לי חלק הכי גרוע של הבהמה, הלך והביא לו שוב לשון. הכיצד, אלא הלשון לפעמים היא הכי טובה לפעמים היא הכי רעה, תלוי איך ובמה משתמשים בה.

מעשה במלך פרס שאמרו לו הרופאים שתדופתו חלב לביאה ולומדים ממעשה זה שמוות וחיים ביד הלשון

מעשה היה במלך פרס שחלה, א"ל הרופאים אין לך רפואה עד שיביאו לך חלב לביאה ונעשה לך ממנו רפואה, ענה אחד ואמר תנו לי עשר עזים ואביא חלב לביאה אם רצונך. אמר לעבדיו שיתנו לו, נתנו לו, הלך לגוב אריות והיתה שם לביאה אחת מינקת גוריה, יום אחד עמד מרחוק והשליך לה עז אחד ואכלה, יום שני נתקרב לה מעט והשליך אחרת לה, וכן עשה עד שהיה משחק עמה ולקח מחלבה וחזר לו, כשהיה בחצי הדרך ראה בחלום והיו אבריו מתריסין זה עם זה, הרגלים אומרות - אין בכל האברים דומים לנו, אם לא הלכנו אנו לא היה יכול ליקח

החלב. הידים אומרות - אין כמותנו, אם לא היינו עושין אין הדבר כלום. הלב אומר אם לא נתתי את העצה מה הועלתם כלכם. ענתה הלשון ואמרה - אם לא אני שדברתי הדבר אל המלך, מה היה עושה, השיבו לה כל האברים איך לא יראת להדמות אלינו, ואת במקום חושך ואין בך עצם כבשאר האברים. אמרה להם היום תאמרו שאני שולטת עליכם. שמע האיש את הדברים, הלך אל המלך, א"ל אדני המלך, הילך חלב כלבתא. קצף המלך וצוה המלך לתלותו, כשהלך התחילו האברים לבכות. אמרה להם הלשון לא אמרתי אליכם שאין בכם ממש, אם אני מצלת אתכם, תדעו שאני שולטת עליכם, אמרו לה הן. אמר לתולין אותו השיבוני אל המלך, אולי אנצל. השיבוהו אליו. א"ל למה צוית לתלותי. א"ל הבאת לי חלב כלבתא. אמר ליה מה איכפת לך ותהיה לך רפואה, ועוד לביאה כלבא קורין לה. לקחו ממנה ונסו אותה ומצאוה חלב לביאה. אמרו לו האברים הרי אנו מודים לך, הווי מוות וחיים ביד הלשון.

דואג האדומי דיבר לשוה"ר על דוד וגרם להרוג כל כהני נוב עיר הכהנים שמונים וחמשה

במספר

יודע עוון סיפור לשון הרע, שבשעה שברח דוד והגיע לנוב עיר הכהנים, היה שם דואג האדומי. שאלו את דוד: לחם הפנים מהו שידחה את השבת, אמר להם: סידורו דוחה את השבת ולא לישתו ולא עריכתו דוחין את השבת. אמר דואג: מי הוא זה שבא להורות לפני, אמרו לו: דוד בן ישי הוא. וירא כי נתן אחימלך הכהן הגדול לדוד צידה לדרך וחרב וגם שאל לו באורים ותומים. ויבוא אל שאול ויאמר אליו: מרדו בך כהני נוב, וישאלהו המלך: מדוע זה תדבר כדברים האלה, ויען דואג: עברו הכהנים על ההלכה האומרת כי אין לשאול באורים ותומים כי אם למלך לבדו, וישאלו לדוד באורים ותומים. ויקצוף המלך מאוד ותבער בו חמתו. ויאמרו לו אבנר ועמשא לא כן היא ההלכה, אלא שואלים למלך ולב"ד ולמי שצורך ציבור בו, ודוד צורך הציבור היה בו. ולמה זה המלך תרגו על הכהנים אשר הורגלו לשאול באורים ותומים בשביל דוד.

כשמוע שאול את הדברים הללו וישאל את הדברים הללו וישאל את הסנהדרין ויאמרו לו ככל אשר הורוהו אבנר ועמשא. ולא שמע דואג אליהם וישכנע את שאול כי טעות בידי הסנהדרין וכי הוא לבדו יודע את ההלכה. וישלח המלך לקרוא לאחימלך ולכל הכהנים אשר בנוב, ויבואו כולם אליו. ויאמר שאול: שמע נא בן אחיטוב, למה קשרתם עלי אתה ובן ישי בתנתך לו לחם וחרב ושאלו לו באלהים, ויען אחימלך ויאמר: היש למלך בכל עבדיו אדם נאמן כדוד, ומדוע זה אמנע ממנו דברי אלהים, והרי לא מהיום שואל אני עברו באורים ותומים, ויקצוף שאול מאוד על אחימלך ויאמר לו: בן מוות אתה. הן במו פיך אמרת כי שאלת לדוד פעמים רבות באורים ותומים, לכן מות תמות אתה ובית אביך. ויצו שאול את אבנר ועמשא:

סובו והמיתו את אחימלך ואחיו הכהנים כי עשו יד אחת עם דוד ולא גלו אזני כי בורח הוא מפני. ולא רצו עבדי המלך לפגוע בכהנים ויפן המלך לדואג ויאמר אליו: אתה הכית את הכהנים בלשונך, הכם עתה בחרב, כאשר אמר שאול את הדברים האלו יצתה בת קול ותאמר: אל תרשע הרבה. ויהרוג דואג האדומי את כהני נוב שמונים וחמשה איש במספר, ולא חס על אחד מהם ויפגע אף בטף ובנשים, בסוסים ובחמורים ובשוורים - את כולם הכה לפי חרב. אמר דוד לדואג: אתה, גבור ועשיר וראש לסנהדרין, מתעסק ברעה הזאת ואומר לשון הרע, למה עשית כן. ולבסוף רצה דואג להרוג גם את דוד ואמר שהוא מורד במלכות, אמר הקב"ה מתורתך אתה מורד, סופך ללקות על ידי התורה, ולבסוף תלמידיו הרגו אותך ואתה הטמא, ומטמא הטמא.

והנה דואג האדומי הוא היה החוטא שדיבר לשוה"ר על דוד, ודוד לא היה גם הגורם, אלא נרדף מצד שאול, ואעפ"כ היתה תביעה על דוד, ועונש גדול נענש ע"ז, או שיכלה זרעך או שתמסר ביד אויב, הרי מבואר כמה חמור איסור סיפור לשון הרע, ואין אדם שיודע מה יהיו תוצאות הגרמא שלו.

מי האיש החפץ חיים בעוה"ז ובעוה"ב הרפואה הפשוטה נצור לשונך מרע

מסופר במדרש מעשה ברוכל שהיה מחזר בעיירות שהיו סמוכות לציפורי והיה מכריז: מי רוצה לקנות סם חיים שיאריך ימיו. שמע אותו רבי ינאי ואמר לו: בא אצלי ותמכור לי מהסם הזה. אמר לו הרוכל: לא אתה זקוק לזה ולא אלה הדומים לך. ומכיון שהפציר בו עלה אצלו, הוציא לו ספר תהלים והראה לו את הפסוק מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע, אמר רבי ינאי כל ימי הייתי קורא את הפסוק הזה ולא ידעתי פשוטו, עד שבא רוכל זה והודיעני - מי האיש החפץ חיים.

והנה צריך להבין, מה היה קשה לרבי ינאי על הפסוק שלא הבין עד כה. עד שבא הרוכל הזה, ומה הוסיף לו הרוכל.

ויש לומר כי אותו רוכל שהיה מוכר כל מיני סמים לרפואה, הוכיח להם לבריות כי גם שמירת הלשון מהווה רפואה יעילה, הנותנת בריאות וחיים, שכן על ידי כך מונע עצמו מכל מיני מריבות, שנאות, התרגזויות ותככים - דברים שמזיקים לבריאותו של אדם, מרופפים את עצביו ומקצרים את ימיו.

כששמע רבי ינאי כל זאת התפעל ואמר שתמיד היה מפרש את הפסוק: מי האיש החפץ חיים - שהכוונה היא לחיי העולם הבא, שם מקבל אדם שכר רב בעד שמירת הלשון, אך

לא עלה על דעתו שהדבר אמור גם לגבי החיים היומיומיים בעולם הזה, עד שבא אותו רוכל ופירסם את הדבר בין הבריות כי שמירת הלשון איננה מצוה שמתן שכרה הוא בעולם הבא, אלא היא מהווה גם רפואה פשוטה לבריאותו של האדם, ונותנת לו חיים מאחר שעל ידה הוא מונע מעצמו התרגויות וכדומה ההורסים את בריאות האדם ומקצרים את ימיו.

ה' יזכנו לשמור על הפה ולהנצל מעון לשון הרע, ויגאלנו גאולה שלמה במהרה בימינו אמן.

עוד בענין עוון לשון הרע

ההכנעה יש בכוחה להעביר גזרת מות ואפילו נגזרה מפי הקב"ה בעצמו

בספר "חפץ חיים" על התורה, פרשת תזריע, כלו הפך לבן טהור הוא, והנה מכיון ששיער לבן סימן טומאה הוא גזירת הכתוב, (עיין רש"י על הכתוב וראהו הכהן וטמא אותו), צריכים לבאר מדוע כשכולו הפך לבן טהור הוא. אמנם אחרי התבוננות אפשר ללמוד מזה, עד כמה מתועבת לפני הקב"ה מדת הגאווה, ועד כמה רצויה לפניו ההכנעה והענוה.

הנה מצינו באחאב מלך ישראל (מלכים א' כא' ט') שהשם יתברך אמר לו לאלהיו, שירד לקראת אחאב לאמר לו בשם ה' - במקום אשר לקחו הכלבים את דם נבות ילקחו הכלבים את דמך גם אתה. ואף על פי כן מכיון שקרע אחאב את בגדיו ושם שק על בשרו והתעסק בתענית, אמר ה' אל אלהיו, הראית כי נכנע אחאב מלפני, יען כי נכנע מפני לא אביא הרעב בימיו.

ראיה ברורה מכאן, כי ההכנעה יש בכוחה להעביר גזרת מות ואפילו נגזרה מפי הקב"ה בעצמו, ומכל שכן שיש בכוחה לאחר את הגזרה לזמן רב.

והנה ידוע מאמרם ז"ל (בערכין טו' ב') שהנגעים באים על עון לשון הרע ועל שפיכות דמים שנאמר (תהלים קא' ה') מלשני בסתר רעהו אותו אצמית, וכתוב התם לצמיתות. וכן אמר ריש לקיש, מאי דכתיב זאת תהיה תורת המצורע (ויקרא יד' ב'), זאת תהיה תורתו של מוציא שם רע, והנה עונש המצורע פירש הכתוב - בדד ישב מחוץ למחנה מושבו. וכן שלא יהיו טמאים יושבים עמו וכל זה כדי שיביאנה לידי הרהור תשובה על חטאו הגדול, ולבבו יכנע ושב ורפא לו. אולם לכל זה זקוק המצורע בעת שעדיין לא הפך כל בשרו לצרעת, ורק נראה הנגע זעיר פה זעיר שם, אזי עדיין יוכל המצורע לחשוב, אולי מקרה הוא בלתי טהור, ויכבד לבו ולא ישוב מחטאו, ועל כן צייתה התורה לענשו ולשלחו חוץ לשלש מחנות, ויועיל השלוח והישיבה בבדידות בצירוף הצרעת החלקית, לטהרו מחטאיו, וישכיל ויבין כי מאת ה' היתה זאת לו. אבל מכיון שפשטה הצרעת בכל גופו וכסתו מכף רגליו ועד ראשו ואין בו מתום, כבר נשבר לבו בקרבו עד כדי כך שכבר אינו זקוק לשלוח. אדם שכזה, שלקה בכל גופו, כבר לא יחשוב אולי

מקרה הוא, ונכנע לפני הקב"ה באותה מדה שאחאב מלך ישראל נכנע, ועל כן גזרה התורה, כולו הפך לבן טהור הוא, כלומר אינו זקוק עוד לעונש אחר, והכנעתו כפרתו.

ושמעתי מפי הרב עזרא פרחיה הכהן זצ"ל כולו הפך אם את מילת כלו תהפוך כזה ולך יהיה ר"ת וזהבית לרעך כמוך אז לבן טהור הוא.

וכתב האלשיך הקדוש, הטעם שבימים ראשונים אשר היו בני אדם טובים היו נראים נגעים, ועתה שרבו מספרי לשון הרע לא נראים נגעים, אפשר לומר אשר הוא הנותן, יען היו אז שלמים וטובים לכן אם נתלכלכו בחטא של לשון הרע, אז דחתה קדושתם את הטומאה חוצה. מה שאין כן בזמן הזה אין רישומו של כח הטומאה ניכר, כי מין במינו אינו חוצץ וזה שאמר הכתוב - אדם, שהוא בתואר המשובח שבתארים, רק בו יהיה נגע, לא כן באדם בלתי כשר. וזה שסיים הכתוב, והיה בעור בשרו, כי והיה לשון שמחה, כי לשמחה תחשב לו שיצאה הטומאה לחוץ, ולכן יתן אל לבו לשוב תיכף ואז ושב ורפא לו. ואם לא שב אז הנגע עומד בעינו של הכהן.

מסופר על טהרת נפשו של רבי דוד בלייכר, מתלמידי הגדולים של הסבא מנובהרדוק

ובספר חסדי דוד מסופר על טהרת נפשו של רבי דוד בלייכר, מתלמידי הגדולים של הסבא מנובהרדוק, פעם נכנס אליו אדם עשיר, האיש שפך בחדרו הסגור של רבי דוד את שיחו, כי זה לו עשר שנים מנישואיו, ועדיין לא נפקד בזרע של קיימא. אשתו חולנית והוא כבר הוציא הון רב לטיפול הרופאים, אך לא נושע. האיש המשיך לספר שהוא חוזר עתה מרבו שהורה לו שהם צריכים להתגרש, ואיננו יודע לשית עצות בנפשו, הגירושין עלולים לפגוע באשתו ולסכן את בריאותה, כי הם חיים בשלום אחוה ורעות, הרהר רבי דוד וחקר מפי האברך פרטים שונים. לבסוף יעץ לו להמתין עוד כמה חדשים, וכמו כן בקש ממנו שלא יספר לאיש על ביקורו אצל רבו ועל העצה להתגרש שהוא נתן לו. האיש בקש מרבי דוד שיתפלל עבורו והם נפרדו, לתקופת הימים בא אותו אדם ובשורה בפיו: נולד לו בן במזל טוב והוא מכבד את רבי דוד בסנדקאות. כיצד הגיב רבי דוד איש המוסר על כיבוד זה, בצורה פסקנית אמר לו, את הכבוד החשוב הזה תעניק דוקא לרבך ובשום אופן לא אקבל אני את הסנדקאות. הלה ניסה להפציר בו כי הוא ואשתו החליטו על כך, אך רבי דוד המשיך לסרב, כשיצא מחדרו שאל תלמידו את רבי דוד מדוע לא נענה לכיבוד זה, השיב רבי דוד בחכמה, חושש הייתי פן תחלש אמונתו של אותו אדם ברבו והוא עלול להשאר קרח מכאן ומכאן. סוף דבר היה שאותו אדם התקשר לרבי דוד בעבותות אהבה, ונמנה על עוזריו הראשיים בהקמת בנין הישיבה במזריץ. (מוסר חכמים)

מעשה נורא בבחורה יתומה וחשובה מאד והוציאו עליה שם רע ונתחתן עמה החכם צבי בזקנותו והביא בן והחכם צבי היה בחתונתו

מעשה שספרו בזמן החכם צבי שהיתה בחורה חכמה ומשכלת אך יתומה ועניה שהוציאו עליה שם רע. יום אחד בעברה ליד ישיבתו של הגאון החכם צבי, אמרה אכנס ואקבל ברכתו, נכנסה אליו והנה כולו אומר כבוד וזקן שיבה מעטר אותו, אמרה לו רבי ברכני שיהיו לי בנים חסידים, וספרה לו את קורות חייה ואת מצבה, הדבר נגע אל לבו, ואמר לה - בתי התרצי להתחתן אתי אלמן אני, ואם בעזרת השם תתברכי בבנים אני מבטיחך שיהיו חסידים גדולים, אמרה לו הנני מוכנה להיות אפילו שפחתך, לאחר שהתחתנו בירך אותם הקב"ה בפרי בטן, ולתקופת הימים ילדה בן זכר, אך ביום השמיני ללידת הבן, סרבה למסרו לברית עד שיתאספו חכמי העיר ויברכו אותם שזיכו לראות בחופתו של התינוק. ויגדל הנער ויהי לגאון הדור, ובהגיע הילד לפרקו מצא אשה חשובה בת טובים וכבר קבעו את זמן החופה, אבל היו כולם עצובים כי אבי הבחור הגאון החכם צבי היה מוטל על ערש דווני, ומי יודע אם יוכל לעמוד על רגליו. ותבא אם החתן לפני החכם צבי ואמרה לו בעלי ועטרת ראשי הלא הבטחתי להיות נוכח בחתונת בנינו והנה אתה מונח על ערש דוי, אמר לה, אשתי היקרה כשם שהבטחתיך כן אעשה, והנה קבל הרב כוחות חדשים קם ממיתתו והלך עם כולם לחופה, כשמלאו שבעת ימי החופה בירך החכם צבי את בני משפחתו וימת בשיבה טובה, ובנו החתן כבר נתפרסם כגאון הדור הלא הוא הגאון רבי יעקב עמדין.

מדוע יהונתן הודיע לדוד מה דעת אביו ע"י החיצים

מצינו במעשה דוד ויהונתן, שביקש יהונתן להודיע לדוד כי שאול אביו מבקש להרגו, וכשנפגשו בשדה העביר לו הידיעה על ידי סימנים עם החצים. ולכאורה מה מנע ממנו לספר לו במפורש כי חייו נתונים בסכנה, למען ידע לברוח בעוד מועד, הרי לא היה בזה לשון הרע. נמצאנו למדים כי אף במקום שהותר לדבר לשון הרע ורכילות, ואפילו אם מצוה לספר, חייב לצמצם ולומר רק כפי ההכרח. לפיכך אם אפשר למסור הידיעה לנוקק לה, ברמז בלבד, יש לעשות כך ולא יוציא הדברים מפיו מפורש. (שולחן גבוה)

משל נפלא מרבנו יוסף חיים

ובספר "עוד יוסף חי" לראש גולת אריאל רבי יוסף חיים זצ"ל הביא על הפסוק בפרשתנו בעניני נגעים, או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן ובא אל הכהן, וראהו הכהן והנה נהפך הנגע ללבן, וטהר הכהן את הנגע טהור הוא, דידוע שהשטן אינו מקטרג ביום הכיפורים ובמקום לשון

הרע מדבר בלשון טוב - שבחים על ישראל, ולכן אמר הקב"ה לשלח שעיר לעזאזל שהוא חלק השטן כדי שיהפך מרע לטוב ואז נשא השעיר עליו את כל עונותם, וחקרתי למה צוה השי"ת לתת לשטן שוחד את השעיר. הלא הקב"ה יודע האמת אם שבחים אלו ראויים לישראל אם לאו, וכבר נתן ה' לישראל את יום הכיפורים למחילה ולסליחה ולכפרה וא"כ אפילו ישאר השטן צועק ומקטרג, לא יריע ולא ישחית, מאחר והקב"ה סולח עונות ישראל באותו יום, ומי יאמר לו מה תעשה. ונסביר ע"פ משל, מעשה במלך שהיה מהלך במרכבתו עם משנהו היהודי, ותמיד כשעברו בשוק עמד שם איש שונא ישראל שהיה מחרף ומגדף את היהודים, שמע המלך וחתמו בערה בו וצוה את המשנה היהודי לקחת את האיש המקלל ולחתוך לו לשונו, לקח המשנה היהודי את המקלל ונתן לו מתנות רבות והנה פעם אחרת כשעבר המלך עם משנה בשוק שמע את המקטרג כשהוא משבח את המשנה למלך ומעטיר עליו ברכות, אמר לו המלך למשנה הלא צויתך לחתוך לו לשונו?! אמר לו המשנה אמנם חתכתי את לשונו ושמתי לו לשון אחרת... וזה שכתב או כי ישוב הבשר החי, כלומר איש ישראל הנקרא בשר החי ישוב בתשובה ונהפך על ידי כך העון ללבן, ככתוב "כשלג ילבינו", "ובא אל הכהן" הוא מיכאל שר החסד שנקרא כהן במקדש של מעלה, "וראהו הכהן" מרצהו ומלמד עליו זכות "וטהר הכהן" הוא מיכאל "את הנגע" שיהיה נקי מאותם העונות, כי ישא השעיר עליו את עונות בית ישראל, וגבר ישראל.

מעלת י"א פסוקים שהביא הרמב"ן המועלים לצרעת, לכשפים, ולעין הרע

תיקון לצרעת שיאמר אחד עשר פסוקים המתחילין ומסיימין בנו"ן שהביא הרמב"ן, וגם מועילים לכשפים ולעין הרע, ולזה אלישע אמר לנעמן שהיה מצורע שילך ויטבול בירדן ויתרפא מצרעתו, שהפסוק (במדבר ל"ב) "נחנו נעבור חלוצים" מתחיל בנו"ן ומסיים בנו"ן "מעבר לירדן", והירדן רחבו חמשים אמה ושתי פעמים נו"ן עם הכולל - גימטריא מיכאל (מאה ואחד) ואז מסתלק מן הדינין, וזה שאמר נעמן (מלכים ב' ה' י"ב) הלא טוב אמנה גימטריא א"ל אדני", ופ"ר פ"ר הם גימטריא אותיות מנצ"פך הכפולות והפשטות, ופ"ר - הם הדינים, וזה שאמר וכי ברחיצה זו יתמתקו הדינין ויהיה טוב אמנה ופרפר. עד שדיברו אליו עבדיו הלא דבר גדול דבר אליך הנביא לך נסה.

הבעל לשון הרע הוא המדבר בגנות חברו ואפילו שאומר אמת, אבל האומר שקר זה מוציא

שם רע

כתב הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ג'): ואלו הן שאין להם חלק לעולם הבא אלא נכרתין ואובדין ונדוניים לעולם: האפיקורסים והכופרים בתורה, והמוסרים ובעלי לשון הרע, והביא מרן ז"ל בכסף משנה בהלכות דעות את דברי הרמב"ם ז"ל, הבעלי לשון הרע הם המדברים בגנות

חברו ואפילו שאומרים אמת, אבל האומר שקר זה מוציא שם רע. וחכמי המוסר אמרו האומר על חברו שהוא עשיר ומכניס בו עין הרע נחשב לו כהרגו בידים, וקאי בארור מכה רעהו בסתר, ומי הוא זה ואיזה הוא אשר שמע קול דברי אלהים חיים כהרמב"ם ז"ל הנזכר, ולא תסמרנה שערות בשרו על שנדמו לאפיקורסים, ונדון בגהינם לדורי דורות, ואם לא שבנו מזה העון הן גוענו אבדנו בזה ובבא.

אמרו ז"ל, לשון הרע שקולה כעבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים. ועוד ארז"ל שכל העבירות תלויות בלשון הרע, וכתב הרב "בינה לעיתים" מאמרם ז"ל - רוב בגזל ומיעוט בעריות והכל בלשון הרע, ודקדק למה אמרו רוב בגזל ולא הרוב, כמו שאמרו הכל בלשון הרע, ועוד שהיה לו לומר בתחילה המיעוט ואחר כך הרוב ואחר כך הכל, כפי הסדר, או יאמר הכל וכו' ורוב וכו' ומיעוט וכו'. לזה פירש רוב בגזל ואחר כך מיעוטן בעריות מלמעלה למטה ופירש הכל בלשון הרע רוצה לומר כל העבירות תלוין בלשון הרע. (ואין זה מתייחס לבני אדם), וכך פירש הפסוק (תהלים לט' כ') אמרתי אשמרה דרכי מחטא בלשוני, ובוזה תהיה לי שמירה מעולה מיצר הרע עד שאלך בדרך ה', וזה שכתב - אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי, זה יצר הרע. ומפרש יותר "נאלמתי דומיה", יעשה עצמו אלם "החשתי מטוב" אפילו לעשות עמו טובה כגון שאמרו לו - נורא בי פלניא, אשתוק ולא אדבר כי "חס לבי בקרבי בהגיגי - תבער אש" בי פלניא, כאלו דברתי בלשוני לשון הרע, וזה שכתב (קהלת ו' ז') "כל עמל אדם לפיהו", בגלל פיו שמדבר בו לשון הרע, או קורא בתורה. וזה רמו פיהו י"ה פ"ו, יש בו דין ורחמים. גם המילה - לשון, ש' - גימטריא ברחמים (300) "לון" - גימטריא פ"ו.

הגר"א ספג את מכותיו של הנכרי ולא פצה פה

בתקופת גלותו שכר הגר"א עגלון יהודי עם עגלתו, על מנת לנסוע בה מעיירה אחת לשניה, בדרכו סטה הסוס לצידי הדרך הכבושה, ובפרסות רגליו דרך על ערוגות גינה הגובלת עם הדרך ופגע בהם, כאשר הבחין הנכרי בעל הגינה בנוק שנגרם לערוגותיו, מיהר אל העגלה ועצר אותה, העגלון מיהר להסתלק, והנכרי בכעסו פגע באדם היושב בה, הוא הגר"א, על שלא השיגח על הסוס ולא עצר בו, שלא לנטות מהדרך הכבושה.

הגר"א יכול היה לענות לו, לא אני אשם אלא העגלון, שלא כיון את סוסו בדרך הישרה, אך בכל זאת החליט להמנע מכל תשובה, הנכרי שתבע שישלמו לו דמי נזקין, הוסיף להרביץ בו, והגר"א ספג את מכותיו של הנכרי ולא פצה פה.

לאחר זמן הסביר הגר"א, כי לא פתח את פיו להצטדק בפני הנכרי בעל הגינה, שכן אילו היה נכנס עמו בדברים, ומטיל את האשמה על העגלון, היה רואה עצמו כמלשין על יהודי בפני הנכרי, שהוא עון גדול מאד.

כל דיבור שיהיה, עושה רושם בעולמות העליונים. ומשל נפלא של הח"ח בכוחו של הדיבור בעל ה"כף החיים" הביא מה שכתב ה"חסד לאברהם" ז"ל: כל דיבור שיהיה, הן של תפלה או של תורה או הודאה, עושה רושם, וכן דבור הרע, ולכל דבור ודבור יש מלאך בפני עצמו. והנה הדבור הטוב, כולו - עלייתו בסוד רוחניות אותיות הקבועות בחמשה מוצאי הפה, ומעלה הבל זה בסוד נפש האדם, וכל זה בעולם השפל. והנה עד סוף מדרגה זו עלתה הנפש ורוח ונשמה, ובהגיעה אל עולם המלאכים דהיינו לבנת הספיר עזבה הנפש, ועלתה רוח, ונשמה, ונשמה לנשמה. שאי אפשר לענייה שהיא הנפש לעלות יותר, ונשאר נפש מציאות האותיות שם. ועלתה הרוח, ונשמה, ונשמה לנשמה, ונכנסו מהיכל להיכל, עד הגיעו אל היכל קודש הקדשים וכו', ובאור זה מתעטר האיש החסיד הגורם זה.

תהו - ענין השמים החדשים הנעשים על ידי חדושי תורה כנזכר בזוהר בראשית, כי על ידי עסק התורה אותן האותיות המתהוות ומצטרפות בפיו יתהוו מהם רוחניות וענין נחמד.

בספר "חפץ חיים" על התורה, מובא שהיה רגיל החפץ חיים להמשיל את כוחו של הדבור וערכו ביחס לכל המצוות, לאחד שנכנס לבית חרושת גדול ומצא שם מאתיים ארבעים ושמונה מכוונות המופעלות בתוך אולם ענקי. כאשר היטיב האיש להתבונן ראה שמבין כל המכוונות מכוונה אחת יוצאת דופן עליה הושמה שמירה מעולה וקפדנית, אין לפועלים ולמבקרים רשות לגשת אליה אלא על פי רשיון מיוחד, לאחר ששאל האורח לפשר הדבר, הוסבר לו כי למכוונה זו תפקיד מיוחד, שהיא מפעילה את כל שאר המכוונות, ואם תארע בה תקלה, ואפילו הקטנה ביותר, תופרע המלאכה של כל שאר המכוונות, והמפעל יושבת.

מאתיים ארבעים ושמונה המכוונות הן משל לרמ"ח מצוות עשה שהוזהרו בהן, והמכוונה שעליה יש לשמור יותר מהשאר היא כח הדבור שהוטבע באדם ביד הלשון - חיים ומוות, על כן צריך האיש החפץ חיים לשמור לשונו מרע, זוהי איפוא המתנה הגדולה ביותר שנתן הבורא לאדם וחובתו היא להשגיח עליה כעל בבת עינו ולשמור היטב פתחי פיו.

בעל המלון מבזה את ר' זלמן ואחיו ר' חיים מוולוז'ין

בספר תולדות אדם, מסופר, כי פעם אחת נסע הצדיק רבי זלמן עם אחיו רבי חיים מוולוז'ין. בדרך בבואם למלון דבר אתם בעל המלון קשות חירף וגידף אותם ולא נתן להם מקום

ללון, כאשר פנו ממנו ונסעו, מצא רבי חיים את אחיו הצדיק רבי זלמן והנה הוא בוכה, הגד נא לי פנה אליו, למה אתה בוכה, עשה כמוני והתעלם מהאיש המגדף, ענה הצדיק ואמר, אין אני בוכה חלילה על דברי הגנות שדבר עלינו האיש, חלילה לי, אולם כאשר הרגשתי שדבריו מצערים אותי קמעא הבחנתי שלא הגעתי עדיין למעלת הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתן ואינם משיבים עושים מאהבה ושמחים ביסורים, ועל זה אני בוכה.

ר' חיים ברלין מספר שראה את ר' יצחק בלזר בחלום

גם כח הדבור שנתייחד בו האדם מכל שאר היצורים הוא מתנה מיוחדת במינה שזכינו בה מאת ה' יתברך. כח זה ניתן לנו כדי שנוכל להלל לה' לשבח ולפארו, ללמוד את התורה ולקיים את כל המצוות התלויות בדבור, ומה נואלו אנשים אשר במקום להשתמש בדבור לצרכים נעלים אלו, הם מנצלים כח זה ללשון הרע, לרכילות, להלבנת פנים ולכל שאר החטאים הקשורים בדבור. הביאו בשם הגאון רבי חיים ברלין זצ"ל, שמספר מה שאירע לאחר פטירת רבי יצחק בלזר זצ"ל וזה לשונו: הוא ציווה שלא להספידו כלל. ואמנם רוח הבריות היתה נוחה הימנו בפי כל חכמי העיר ירושלים ולומדיה וגם בפי כל העם, עד שהקיפוני כולם שלא להשמע לצואתו, כמו שלא שמע הנודע ביהודה לצואת הפני יהושע, אך הגאון מרא דאתרא רבי שמואל סלאנט החזיק בדבר ופסק, שלא לזוז מצואתו. ואנכי הייתי מפשר בזה והספדתי הספד גדול בפניו. ואמרתי בהספדי, שהגם שציווה שלא להספידו, אמנם מציינו בתורה במותה של שרה אמנו, שהספד ובכי הם שני ענינים. כלשון הכתוב לספוד לשרה ולבכותה, כי הבכי הוא על ההעדר, על האבידה שהגיעה לנו במיתתו, ומצוות ההספד היא על תלמיד חכם, נאמר בתורה על נדב ואביהו בלשון "ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'", ולא נאמר יספידו, על כן אם ציווה המנוח שלא להספידו נשמע אליו בזה שלא לספר שבו כלל, אולם על שלא נבכה על העדר, לא ציווה כלל, ולאשר בחייו היה מעורר את העם למוסר ולבכי, גם עלינו לקיים היום מצות בכיה ולא הספד, והארכתי עוד בדברי מוסר עד שגעו כל העם בבכיה.

וזה היה ביום י"א מנחם אב, ויהי בליל שבת קדש שלאחריו סמוך לאור הבקר, בא המנוח אצלי בחלום ואמר לי יישר כח על שלא הגדת עלי שבת, ושאלתי ממנו מה נעשה בדינו בעולם ההוא, ואמר לי שדין של מעלה חמור מאד שאי אפשר לשום אדם בעולם הזה לשער כלל, וביחוד מקפידים על דברים האסורים שנדברו שלא כהוגן. ושאלתי עוד, איך עלה בדינו, והשיבני, שכל ימות החול לא הניחו לבוא אלי בחלום ולתת לי יישר כח עד יום השבת, שנתנו לו מנוחה והניחוהו להראות אלי בחלום, ויותר לא דבר מאומה ונעלם ממני חלף הלך לו ולא ראיתו עוד והקיצותי.

הג"ר חזקיה יוסף מיישקובסקי זצ"ל הוסיף להגר"י בלזר זצ"ל על דברי האגרת הזאת, כי שמע על פה מהגר"ח ברלין זצ"ל שאחרי שאמרו לו בחלום שדין של מעלה חמור מאד, הוסיף ואמר אמנם על תלמיד חכם יש הרבה מליצי יושר, אולם מקפידים מאד על חטא הלשון. תלמידי הגר"א לאפיאן זצ"ל בישיבת כנסת חזקיהו זוכרים ברטט כיצד היה בהתרגשות שואג כארי שיצאה ממעמקי הלב, אבל חטא הלשון נורא מאד! וחזר ואמר, חטא הלשון נורא מאד! נורא מאד חטא הלשון! אף אחד אינו בא להגן ולסנגר על החוטאים בחטא זה! והיו הדברים מרטיטים את לב השומעים, והכל עמדו נפעמים לנוכח חרדת הדין ויראת החטא אשר השתקפו בהזדעזעותו הגדולה ובהתרגשותו הרבה של רבנו זצ"ל.

בהערת "מעשי למלך" שבשולי החפץ חיים על התורה, מסופר שפעם אחת התאונן אחד מבני ביתו של החפץ חיים והקשה מדוע צריכים הילדים ללבוש גם בחג את בגדיהם הישנים, בעוד שבני השכן ממול זוכים לקבל בגדים חדשים, השיב על כך החפץ חיים, אנו הלא זכינו שעזר לנו ה' ואנו בני תורה ומגדלים בנינו לתורה, על זאת עלינו להודות ולהלל לה' יתברך, לא כן שכנינו, הוא עצמו אינו בן תורה, וגם לא חננו ה' בכנים בעלי כשרון, שורת הדין נותנת איפוא שלכל הפחות תנתן לו היכולת להלביש את בניו בבגדים חדשים ליום טוב, ברוח זו היה מפרש גם את הפסוק, "קרוב ה' לנשברי לב" (תהלים לד' יט) העני מהלל את הקב"ה כמה פעמים ביום, ואפילו אם הקב"ה ממציא לו רק מעט לחם. אך העשיר לעומתו, תולה לעתים קרובות את עשרו בכשרונותיו ושוכח כי מאת ה' היתה לו זאת.

כן אמר ה"מגיד מישרים" למרן הבית יוסף, אור לשבת ששי לאייר: ה' עמך בכל, לכן תזהר מלהפנות לבך להרהר תמיד במשנה שלי, שלא ישכחו ממך לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שהרי אמרתי לך אין אתה יודע כמה עולמות אתה בונה בזמן שאתה מהרהר במשנה שלי וכמה עולמות נחרבים על ידך בזמן שאתה מפסיק מלהרהר במשניות, לכן הזהר.

והלא בפרשה קדושה זו כתוב "זאת תהיה תורת המצורע" כלומר, המצורע הוא סגור מהאור העליון וכשרוצים לטהרו צריך לחברו ב"זאת" שהיא כנסת ישראל, וכן ב"תורת" שהיא כנסת ישראל. גם - "ביום טהרתו", כלומר צריך לתקן את היום באותה דרגה. בהוא דרגא, שכל יום יש לו דרגה מתוקנת וצריך לעסוק בתורה ובעבודת הקב"ה, וכן כל אותו הלילה או למי שמפסיד יום אחד או לילה אחת, שהוא מפסיד דרגא של אותו יום או לילה ממונה עליו.

רשב"י רצה שיהיה לאדם שתי פיות

מובא בחז"ל (ירושלמי ברכות פ"א) שרבי שמעון בר יוחאי אמר, אם הייתי עומד על הר סיני בזמן שניתנה התורה לישראל הייתי מבקש מהקב"ה שיברא לאדם שתי פיות - בפה

אחד הוא ידבר תורה ותפילה, ובפה השני יאכל וידבר דברי חולין, כי איך אפשר לדבר דברי תורה באותו הפה שמדברים בו דברים אחרים - הרי דברי תורה הם קדושים וצריך שהפה יהיה קדוש, וכמו שאי אפשר לשתות מים בכוס שאינה נקייה כ"כ על אחת כמה וכמה שהתורה צריכה להיות בפה טהור ולכן צריך שיהיה לאדם שתי פיות, אבל אח"כ אמר רבי שמעון בר יוחאי שאם אנחנו רואים שאנשים יש להם פה אחד ולא גומרים לדבר בו דברי חולין וגם מדברים בו דברים אסורים, מה היה אדם עושה אם היה לו שתי פיות - הרי היה יכול להחריב את העולם כדיבורים שלו, ולכן טוב שהקב"ה ברא את האדם רק עם פה אחד.

ובזה מבארים מסורה של שלשה פסוקים שכתוב בהם "גרונם" א. "לא יהגו בגרונם" (תהלים קטו, ז), ב. "רוממות אל בגרונם" (שם קמט, ו), ג. "קבר פתוח גרונם" (שם ה, י), והביאור בזה: שהגרונ של האדם צריך להתייחד לרומם ולשבח את הקב"ה בדברי תורה ותפילה וזהו "רוממות אל בגרונם", אבל "לא יהגו בגרונם" - שלא יהיה אותו גרון ופה מיועד לדבר גם דברים אחרים וכמו שטען רבי שמעון בר יוחאי שצריך שיהיה לאדם שתי פיות, אבל בסוף אמר רשב"י שזה לא כדאי למה כי "קבר פתוח גרונם" - הגרון הזה היה פותח לאדם קבר יותר גדול שהיה מדבר בשתי הפיות שלו דברים אסורים ויורד לשאול תחתית, ולכן טוב שהקב"ה ברא לאדם רק פה אחד.

כיון שאני זקן ואין לי שיניים נשאר לי רק מחסום אחד לפה

מספרים על זקן אחד שהיה שתקן גדול ואמרו לו למה אתה תמיד שותק, אמר להם הקב"ה ברא לאדם שני מחסומים לפה - אחד מבשר והשני מעצם וזה השיניים, וכיון שאני זקן ואין לי שיניים נשאר לי רק מחסום אחד לפה ואני מפחד שלא אוכל לחסום את עצמי כראוי ולכן אני שותק.

"גדול גדולה גדולים"

עוד מעשה יש על אדם אחד שראה כמה אנשים שיושבים יחד ושותים קפה ומדברים דברים בטלים לשה"ר ורכילות, הוא הלך ותלה פתק על המיחם שהם שתו ממנו וכך כתב שם: "גדול גדולה גדולים", שאלו אותו מה פשר הדבר, אמר להם הגמ' (ערכין דף ט"ו:) אומרת שלשה"ר שקול כנגד ג' עבירות של עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, בע"ז יש פסוק (שמות לב, לא) "אנא חטא העם הזה חטאה גדולה", ובגלוי עריות כתוב אצל יוסף (בראשית לט, ט) "ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת", ובשפיכות דמים נאמר אצל קין (שם ד, יג) "גדול עוני מנשוא", ועד כתוב (קהלת י, ד) "מרפא יניח חטאים גדולים", וזה רציתי לרמוז לכם כמה גדול

וחמור העון של לשה"ר ששקול כנגד הג' עבירות האלו, א"כ הוא "גדול גדולה גדולים" - הכל ביחד.

מעשה באדם אחד שהיו לו שלש בנות ולכולן היו בעיות ולא התחתנו

מעשה שהביא המגיד מדובנא באדם אחד שהיו לו שלש בנות ולכולן היו בעיות ולא התחתנו, הלך אצל שדכן אחד וא"ל תראה הבנות שלי כבר עברו את הגיל שלהן תעשה לי טובה ותביא להן חתנים ואני אתן לך כסף מכובד על כל שידוך, א"ל טוב אני אחפש לך חתנים אבל בא נראה מה הבעיות שיש עם כל בת - בת אחת היתה עצלה לא אוהבת לעשות כלום לא לכבס ולא לבשל ומי יקח אותה, אמר השדכן: היא צריכה בחור עשיר גדול שיש לו משרתים והיא תוכל לשבת לה ולא לעשות כלום, הלך והביא לה חתן אחד עשיר, הבת השניה היה לה מום כזה שהיתה כל הזמן גונבת וגם בבית אביה גנבה כל מה שראתה, וזה נורא ואיום מה לעשות אתה - הלך השדכן והביא לה אחד עשיר גדול ואמר לה הנה המפתחות של האוצר שלו יהיו בידים שלך ויהיה לך הכל ולא תצטרכי לגנוב כלום, הבת השלישית היתה מדברת כל הזמן לשה"ר - על זה מדברת ככה ועל זה ככה ולא מדברת אף פעם דבר טוב רק דברים רעים, ומה יש לו לעשות אתה הוא מוכרח לחתן גם אותה - הלך ומצא לה אדם אחד סבלן ולא היה אכפת לו מה היא מדברת.

לימים האבא הזה רצה לראות מה שלום הבנות שלו ואיך הן מרוצות, הלך אצל הראשונה וראה אותה שמחה, אמרה לו: אבא זיכית אותי, החיים שלי טובים - הבעל שלי טוב הוא נותן לי הרבה משרתים ואני לא צריכה לעשות כלום, הלך אצל השניה שהיתה גונבת ראה שגם היא מאושרת ונהנית מהבעל שלה - המפתחות של האוצר שלו ביד שלה ויכולה לעשות כל מה שרוצה ואין לה צורך לגנוב, אמר ב"ה הנה השתים האלה הכל בסדר אתן א"כ ודאי גם אצל השלישית הכל בסדר, הלך אצל השלישית נכנס אצלה והנה היא מתחילה לספר לו לשה"ר על זה ועל זה - על בעלה ועל חמיה, ואומרת לו שהבעל שלה עושה לה צרות וממרר לה את החיים - אם אתה לא מאמין לי אתה יכול להשאיר כאן ולהתחבאות בתוך הארון ותראה כשהוא יבוא מה הוא עושה, טוב הוא התחבא אחורי הארון וכשנכנס בעלה היא התחילה לצעוק: מה אתה רוצה להכות אותי, האבא שמע את הצעקות ופחד אולי הוא רוצה להרוג אותה מיד יצא והוציא סכין והרג אותו, הילדים שלו ראו שהוא הרג את האבא שלהם הלכו והרגו אותו ג"כ, וכשהיא ראתה ככה אמרה אני גם אהרוג את עצמי הלכה והרגה את עצמה וכך נגמר כל הענין, א"כ כמה חמור המדה הזאת של לשה"ר שהביאה את כל זה, ובאמת רואים שהבנות האחרות על אף הבעיות שהיה להן הצליחו להסתדר טוב, אבל זאת שדיברה לשה"ר לא הצליחה

להסתדר ובסוף בא להם ג"כ האסון הזה, ובפרט בזמנינו - אדם יכול לדבר דיבור אחד של לשה"ר ותיכף הדיבור שלו מגיע עד אמריקה, ובר מינן איזה חרבן יכול לבוא אפילו מדיבור אחד. (דרש יהודה)

דרוש לשבת החודש

החודש הזה לכם ראש חדשים

חודש ניסן מזלו "טלה", ובחודש זה הכל פורח וגדל יפה ומוג האויר טוב מאד והוא ראשון ואב לכל המזלות שהוא חודש האביב א"ב-י"ב אב ל"ב חדשי השנה, והנה חשבו המצרים שזה המזל הטוב ביותר עבורם כיון שהכל פורח ואויר טוב ולכך בחרו בו והיו עובדים את מזל טלה. ועתה בעצומו ובתקפו של חודש זה שהם עובדים אותו ומכבדים אותו ומחשיבים אותו לאלוה שלהם, ניגפו המצרים, והקב"ה עשה בהם שפטים, ולא עוד אלא שבני ישראל הקריבו את השם - הטלה, שהוא במזל שהם עובדים את אלהי מצרים, קרבן לה'.

ועוד אומר הפסוק, ובני ישראל יוצאים ביד רמה - לא בסתר ובפחד אלא ביד רמה לעיני כל העמים, אף אומה לא האמינה שישראל יצאו ממצרים לעולם, הרי לך לאות כי כל אלהי העמים אין בהם ממש. והחודש הזה נהפך להם ליגון ואנחה ואינו שלהם, אלא אומרת התורה החודש הזה "לכם", הוא החודש שלנו, כי בו נהיינו לעם, והחודש הזה מעיקרא נקבע עבורכם ובגללכם להיות הראשון לחדשי השנה לכבודכם ולכבוד גאולתכם.

כשיצאו ישראל ממצרים אמר להם הקב"ה אין לכם חודש גדול מזה, לפיכך נאמר בו ראש חדשים (שמות רבה פט"ו א') מלבד שהוא ראשון לכל החדשים, הוא גם בחינת "ראש", הראש הוא האבר החשוב והמרכזי ביותר בגוף האדם, אשר בו משכן המוח והנשמה, וכך חודש ניסן הוא המוח והנשמה של כל השנה.

בחודש זה מקבלים אורות של חסדים גדולים ומקיפים עצומים, והנה אור המקיף הוא בבחינת "החנוני המקיף על פנקסו" כלומר החנוני מוכר סחורתו בהקפה בלא תשלום מזומן. כן

בחודש הזה אע"פ שישאל אינם ראויים, שולח ה' בו את ברכתו בבחינת הקפה בלא תשלום מזומן. ונקרא חודש ניסן מלשון "ניצן" שבו יש ניצוצות הגאולה שנראים ומתחזקים בו. וכידוע שחודש ניסן כולו חסדים ואין בו כל דין וקטרוג, וצרוף החודש הוא ישמחו השמים ותגל הארץ, שמשמעו שמחה בעולמות העליונים, וגילה בעולמות התחתונים, שהכל פורח, וכאן למטה יש גאולה כללית, כי בעשרה מאמרות נברא העולם, ויש בחודש זה שפע ברכה טובה וישועה, הנה עשר פעמים טו"ב הוא 170 כמספר ניסן.

ואם כן צירוף חודש זה הוא יהו"ה ואם נכפיל הצירוף על סדר זה נקבל חודש ניסן, והוא י' פעמים ה' גי' נ' של ניסן. י' פעמים ו' הרי ס'. י' פעמים ה' הרי נ'. והיו"ד עצמה הרי ניסן. **גם** ניסן הוא מלשון נסים בלשון רבים היות ובאדר נעשה לנו רק נס אחד אבל בניסן נעשו נסים רבים - מכת בכורות יציאת מצרים וקריעת ים סוף וכמ"ש רש"י בגמ', שאדר וניסן ימי נסים הם ומזלם של ישראל עולה.

הנה נודע כי גלות מצרים היתה על מה שפגמו בספירת הדעת, כי כאשר פוגמים למטה באיזו ספירה ח"ו גם למעלה הקליפה יונקת כנגדה, וישראל שהיו בשעבוד מצרים, היו בסוד אותן טיפות של ק"ל שנים שפרש אדה"ר מאשתו ישב בנהר חדקל לעשות תשובה, ובאו בשעבוד מצרים כדי לתקן זה, ומשה רבנו ע"ה היה מבחינת הדעת דקדושה בחינת שת, כמו שהאריך בזה רבנו האר"י בשער הכונות בדרושי הפסח דרוש ראשון. ובשביל כך נשתעבדו לפרעה במצרים שהם הקליפה שעומדת למעלה כנגד הדעת. גם נודע שחודש ניסן הוא בדעת כי ניסן הוא בגולגלתא, שהוא הכתר, וחיצוניות הכתר הוא הדעת, שהוא שם אהו"ה, והנה י' פעמים אהו"ה על דרך זה - י' פעמים א' הוא י', י' פעמים ה' הוא נ', י' פעמים ו' הוא ס', י' פעמים ה', הוא נ', הרי ניסן. כי הם אותיות של שם אהו"ה בהכפיל אותם ב', והוא השם שחתם בו ה' את בריאת שמים וארץ, והוא ר"ת את השמים ואת הארץ, ולכן נברא העולם בחודש הזה, שהוא סוד הדעת, בסוד שם אהו"ה, ומה שהכפלנו עשר פעמים כל אות, היות שאין דבר בקדושה פחות מעשר. ובחודש הזה היתה גאולת מצרים, וגם בעה"ת תהיה הגאולה העתידה, וזה נרמז בפסוק החודש הזה לכם ראש חדשים, "החודש הזה לכם" גימטריא "משיח בן דוד" שהוא גואל אחרון בגאולה העתידה שאנחנו מצפים ומחכים לה יום יום. וכן נרמז בה גואל הראשון, כי החודש הזה לכם' ס"ת משה, שהוא היה הגואל הראשון.

ובזוה"ק ח"ב (דף ר"מ ע"ב) כתוב, שבחודש ניסן "ביומי דניסן ריש תוראי בדיקולא סליק לאיגרא תנינן" [ר"ל אם רואה שור ביומי דניסן יעלה לדקל שלא יפגע בו השור]. ומבואר שם בדבריו כי גם הסטרא אחרא מתגברת בעולם, כי כשם שלמטה בארץ אצלנו הכל פורח וצומח,

כן צומחים גם קוץ ודרדר וכל עשב רע, וכן בעולמות העליונים יש צמיחת קרן הגאולה והקדושה וחסד גדול ואורות עצומים לאין חקר. ולעומתם גם הס"ט"א - קרן השור המועד, מתגברת, וזה לעומת זה עשה ה'.

וא"כ, ב' דרכים לפני האדם בימים אלו, ואשרי הבוחר בדרך ה' יתברך ולהתקדש בקדושת הימים וקדושת הרגל, לבער החמץ פנימי וחיצון, בל יראה ובל ימצא.

זכמו שבחודש תשרי עושים תשובה ומתעלים בעבודת ה"ת ועי"ז זוכים לשנה טובה ולחיים טובים, כן בחודש ניסן, כי הם עומדים זה כנגד זה, ומשלימים זה את זה. זה חודש תשרי מזלו "מאזנים" והוא צירוף י"ה כי י"ה פעמים י"ה גי' "מזל מאזנים" וו"ה פעמים ו"ה גי' "מזל טלה".

ודע, כי יש חמץ חיצון והוא המאכלים ויש חמץ פנימי, שהוא היצר הרע, והמדות הרעות, ואם לא יבדוק האדם טוב את עצמו ולא יבער גם את החמץ הפנימי, מה יועיל במה שמנקה את ביתו מחמץ החיצון. הרי זה דומה לנועל את ביתו לשמרו ואויבו נמצא בפנים ומבקש רעתו. לכן יתחזק האדם ויעשה חשבון נפש היאך יתקן את מידותיו ומעשיו וה' יהיה בעזרו.

הקב"ה שהוא ראשון יגאל אותנו בחודש הראשון

כתוב בפרשה "החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה" הקב"ה נקרא ראשון שנאמר אני ראשון ואני אחרון, בית המקדש נקרא ראשון שנאמר - ראשון לציון, עשו נקרא ראשון שנאמר - ויצא הראשון. יבא הקב"ה שנקרא ראשון, ויבנה בית המקדש שנקרא ראשון, ויפרע מעשו שנקרא ראשון - בחודש הראשון.

הנה עכשיו מצחקים עלינו אומות העולם אבל לבסוף הקב"ה יביא עליהם מפלה גדולה ויפיל את כל אירן וחבריהם, ואפי' שעכשיו הם חושבים שהם חזקים ועושים מאתנו צחוק, בסוף הם יפלו.

והדבר יובן ע"פ משל: היו ב' עניים שהיו הולכים מעיר לעיר, אחד היה בריא וחזק וטוב ומרויח הרבה כסף, ואחד היה חולה ומלא ייסורים מוכה ותשוש וכפוף, והעני החזק היה מצחק עליו ואומר לו תראה איך אתה לא מצליח ואני מצליח.

אמר לו יבוא יום ונראה מי יצחק אחרון והיה מתחנן לפני ה"ת, סוף דבר שהמלך של אותה העיר היה לו רופא גדול וטוב והגיע זמנו ונפטר מן העולם, וכן היה למלך גיבור מלחמה

שר צבא אין כמוהו וגם הוא נפטר, והמלך חיפש אדם אחד במקומם שגם חזק מאוד וראוי להיות שר צבא וגם רופא גדול שיהיה רופאו האישי.

והנה באו והביאו אדם כזה למלך, ובשביל להוכיח זאת צריך להביא אדם אחד חזק שינצח אותו וכך נראה שהוא באמת חזק, וגם אחד חלש שירפא אותו, ואת מי הביאו, את שני העניים, והנה החזק בא ונלחם בו ונהרג באצבע הקטנה שלו, ואת העני החלש ריפא והעמיד אותו על רגליו ונעשה בריא.

כך עם ישראל, כעת חושבים אומות העולם עלינו שאנחנו חלשים, אבל עוד נראה איך הקב"ה יפיל את כולם, במהרה בימינו אכי"ר.

מצות קידוש החודש

"ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר, החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם". (שמות יב, א-ב)

מדוע כאן מדבר הקב"ה עם משה ואהרן, ולא עם משה בלבד כמו תמיד.

אלא מפני שקידוש החודש בשלשה, אמר להם הקב"ה אני ואתם נקדש את החודש - ואז נתעטף הקב"ה בטלית מצויצת והעמיד למשה מכאן ולאהרן מכאן, וקרא למיכאל וגבריאל ועשה אותם כשלוחי החודש ואמר להם: כיצד ראיתם את הלבנה, לפני החמה או לאחר החמה, לצפונה או לדרומה, כמה היתה גבוהה, ולאן היתה נוטה וכמה רחבה.

אמר להם כסדר זה יהיו בני מקדשים את החודש, על ידי זקן עם טלית מצויצת, ועוד שנים עמו, ועל ידי עדים.

והיא המצוה הראשונה שנצטוו ישראל ע"י משה רבנו, שהרי נצטוו בה בארץ מצרים, כי שאר המצוות שבתורה נצטוו בהר סיני, והנה מצוה זו היא יסוד לכל חגי ישראל, כי ע"י קידוש החודש נקבעים חגי ישראל, ואם לא היו לנו מועדים ומצוותיהם וקדושתם, לא נשתנינו משום אומה ולשון, לכן ניתנה לישראל מצות קידוש החודש קודם כל המצוות.

וכידוע שנתקשה משה על מולד הלבנה באיזה שיעור תיראה ותהיה ראויה להתקדש. והראה לו הקב"ה את הלבנה באצבע ואמר לו כזה ראה וקדש. וכיצד הראה לו הרי לא דבר עמו אלא ביום שנאמר "ויהי ביום דבר ה'" אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו והראהו עם חשכה.

וראה, החודש הזה לכם ראש חדשים ר"ת גי' רמ"ח וס"ת החודש הזה לכם מש"ה, כי זו המצוה הראשונה שמשנה קיבל למסור לנו, והיא שקולה כרמ"ח מצות עשה, ויש לה הכח של כל רמ"ח מצות עשה, ואם אנחנו מקדשים מצוה זאת כראוי, אז כל המצוות שלנו מתקדשות. וכפי שהסבירו רבותינו על מילת "בראשית" שתרגם הירושלמי "בחכמה" ברא ה' והנה חכמ"ה במילוי חית"ת כ"ף מ"ם ה"י גימט' תרי"ג, וא"כ במילה הראשונה מונח השורש של כל התורה כולה, והיא שורש הבריאה בקדושה. כך גם כאן מצוה ראשונה זו כוללת כל המצוות שנצטוו לאחריה.

וידוע מה שביאר רבי שמשון מאוסטרופולי הי"ד על מש"כ בגמרא (שבת קמז:): אמר ר' חלבו חמרא דפרוגיתא (רש"י, שם מדינה שינה משובח), ומיא דדיומסת קפחו עשרת השבטים (רש"י, שהיו בעלי הנאה, ועוסקים בכך, ולא היו עוסקים בתורה, ויצאו לתרבות רעה), ר' אלעזר בן ערך אקלע להתם אמישיך בתרייהו, אעקר תלמודיה, כי הדר אתא קם למקרי החדש הזה לכם, וקרא החרש היה לכם. והסביר הרב שמשון מאוסטרופולי מדוע טעה רק באותיות אלו, כי יש קליפה אחת שסגולתה לשכח הלימוד ונקראת רי"ב, ויש לה תר"ה חיילות, וכתוב על מצח משיח בן דוד אותיות כד"ת לבטלה, ולכן החליף אותיות דז"כ מהחדש הזה לכם לאותיות רי"ב וקרא את הפסוק "החרש היה לכם" שעולה גי' 605 שהם תר"ה חיילותיה המשכחות את הלימוד, ואילו "החדש הזה לכם" גי' 425 שהם שם כד"ת הכתובה על מצחו של משיח בן דוד שמבטל הקלי' הזו, וגם משי"ח ב"ן דו"ד גי' כד"ת.

ולכן אומרת הגמרא, בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה, כי אותיות תורה הם ממש תר"ה, וע"י לימוד התורה מבטלים תר"ה חיילותיה.

ולכן המצוה הראשונה-החדש הזה לכם, גי' כד"ת כמנין "משיח בן דוד" כי התכלית של כל המצוות היא להגיע אל הגאולה השלמה עם משיח בן דוד.

עבודת חודש ניסן

כתוב "ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם" (שמות יב, כד-כה) הנה "זאת" היא השכינה הקדושה, וכל עבודת החודש צריכה להיות לאקמא שכינתא מעפרא, כי המלכות השכינה נקראת זאת, וזה שאמר החודש הזה "לכם", אותיות מלך.

ראש חדשים וכו'. רא"ש ר"ת רצון אבינו שבשמים, שרצונו יתברך לאקמא שכינתא מעפרא, ולבנות בית לשכינה, כמו שכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, (שמו"ן כה, ח) ושכנתי

- פי' ושכנתי תהיה שם עמכם.

וכמו שדרש מו"ר המקובל האלהי כמוה"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל במסיבה שהיתה בבהכנ"ס אוהבי ציון בהשתתפות פאר הדור והדרו מו"ר רבי עובדיה יוסף זצוק"ל בשנת התשכ"ד, ואמר כי בפסוק הזה גילה הקב"ה אהבה גדולה מאד מאד לעם ישראל, שבמקום שיעשה בית המקדש למעלה בעליונים, כפי הראוי לכבודו, מאהבתו הגדולה אלינו אמר, הדירה שלי, הבית שלי - אצלכם, שם אני דר, שם שכניתי, וכמו שאין לכורא יתברך סוף, כך לאהבתו אותנו אין לה סוף, ששכניתי נמצאת עם ישראל בני אהובי, והוא המקום הטוב ביותר ע"כ.

א"כ בחודש הזה נגאלנו, וגם אנו עתידים להגאל בעזרת האל, ובזמן שאנו עובדים את הקב"ה בכל לבנו, והמטרה שלנו לפדות את השכינה הקדושה, מיד תבוא הגאולה, והזמן המתאים לזה הוא החודש הזה, חודש ניסן, שבו נעשו נסים גדולים לעם ישראל.

ואם אנחנו רוצים באמת לבטל מאתנו את היצה"ר ולאקמא שכניתא מעפרא, צריכים להשתדל ולהרבות לעסוק בתורה הקדושה ובפרט בחודש זה, כי אין לנו דבר אחר חוץ מהתורה כדי לגרש היצה"ר ולקרב הגאולה ולאקמא שכניתא מעפרא. חושך לא מגרשים במקלות, חושך מגרשים רק באור התורה. וכל שעבוד מצרים ואח"כ גאולת מצרים היו אך ורק במטרה אחת - "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", הרכוש הרוחני - קבלת התורה הקדושה.

א"כ חג הפסח תכליתו הוא כדי שנוכה לתורה, וזה שאומר התנא במסכת אבות (פרק ג משנה יז), אם אין קמח אין תורה, פירוש-פס"ח גי' 148 כמספר קמ"ה, אם אין קמח אין תורה, אם אין עבודת הפסח, לא זוכים לתורה, לא היינו מקבלים וראויים לקבל את התורה, אבל עתה שיש פסח יש תורה.

וזהו שכתוב "אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתים" (שמות יב, טו), וכתב בעל הטורים א"ך גי' חוב"ה, פי' חובה ביום הראשון להשבית את היצה"ר שנקרא "שאור" - מהגוף הנקרא "בתים" בית של הנשמה.

ואיך נוכל לעשות זאת, ע"י האור הגדול שאנחנו מדליקים באור ליי"ד, אור ליי"ד מבטל את השאור, פי' שאור ש' או"ר, ש' גימ' יצ"ר, איך הוא מתבטל ע"י ה-אור שהוא התורה הקדושה. כמ"ש "כי נר מצוה ותורה אור".

וכתב הרב "אבני נזר" ששעה אחת של לימוד בחודש ניסן הוא שוה כמו יום שלם בחודש אחר, א"כ צריך להקפיד מאד לנצל את הזמן עתה. וזה שאמרו חמץ בפסח במשהו, פי' חמץ הוא יצה"ר, ואיך הוא כובש את האדם בפסח בדברים בטלים וכו', ואפי' אם רק דבור קטן-משהו, כבר הוא סוחב את האדם לדברים חמורים יותר, וצריך לבטל היצה"ר שהוא חמץ ע"י פ"ה ס"ח, בדברי תורה, ואז יתבטל.

כל העבודה שלנו בחודש הזה היא לרומם את השכינה הקדושה, לפדות אותה מאחזית החיצונים, ולאקמא מעפרא. ובפרט בימי הפסח הקדושים, שכידוע יש בהם גילוי אורות עצומים, ויורדים מוחין גדולים מאוד, בסוד "ותרבי ותגדלי ותבואי" וכו' "ואת ערום ועריה" שעם ישראל באו בעדי עדיים של אורות ומוחין גבוהים מאוד מאוד, וזכו להגיע בלילה הקדוש הזה לאור של יום ממש, אפילו שהיו ערום ועריה מן המצוות ומעשים טובים, כי הגאולה הייתה מחמת החסד הגדול שעשה עמנו ה"ת, והביא בתחילה את האורות העליונים-הקומות הגבוהות, ואח"כ בנה את הקומות התחתונות של הפרצופים הקדושים.

וכן בתחילה מתקנים בפנימיות בתפילה ואח"כ בחיצוניות בסדר ההגדה. כמ"ש "ובמורא גדול" זה גילוי שכינה, שהמורא הגדול נובע מחמת שלא היו הכלים מוכנים לקבל את האור הגדול של הלילה הקדוש הזה. וכלשון המקובלים תיקון הגדלות לפני הקטנות. וזה שכתוב "ופסח השם על הפתח" כי הקב"ה דילג ופסח והעביר על מדותיו ולא הסתכל על הפשעים של עם ישראל ועל הריקנות שהיתה בהם.

וכידוע שכל האורות הגדולים הללו התגלו עוד לפני חג הפסח, כי יום זה של ליל הסדר הוא מוכן ומזומן מששת ימי בראשית, וכבר אבותינו הקדושים הרגישו בו, והאיר עליהם הארה גדולה של הלילה הקדוש הזה, כמ"ש על הפסוק "ויהי כי זקן יצחק וכו', ויקרא לעשו ויאמר צא השדה וצודה לי ציד וכו' ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי". שאמר שם התרגום יונתן בן עוזיאל שקרא לו יצחק ביום י"ד בניסן, ואמר לו בני הלילה הזאת העליונים משבחים לרבנו של עולם, ואוצרי טללי ברכה נפתחים וכו'.

ועוד כאשר הגיע ליל יו"ט הראשון של חג הפסח אמר אדה"ר לבניו בליל זה עתידין בני הקירים הנבחרים עם ישראל להקריב קרבן פסח ולכן גם אתם תקריבו היום קרבן לה'.

וכן ראינו במדרש "ויבא הפליט" אמר ריש לקיש בשם בר קפרא, הוא עוג הוא הפליט, ולמה נקרא שמו עוג, שבא ומצא את אברהם אבינו ע"ה יושב ועוסק במצוות עוגות, שהיה ערב פסח ועשה אברהם עוגות מצות.

וכן באותה הלילה רדף אחרי המלכים וכו'.

וכן בט"ו בניסן באו המלאכים לבשר על יצחק.

וכן בט"ו בניסן נולד יצחק.

וכן בט"ו בניסן נגזרה גזירת ברית בין הבתרים, וא"כ אנחנו רואים איזה אוצר של ברכה יש בימים הללו כי יש בו השראת אורות "שמבראשית".

ו**כתב** החיד"א שבתפילת ערבית של ליל פסח יכוין בה מאוד, כי רבו מאוד רזין עלאין וסודות ואורות גדולים בשמים, ולגמור ההלל בבית הכנסת סודו רם ונשא.

וה**לילה** הזה מאיר כשמש בצהרים בתוקף האורות העליונים, וע"כ היצר הרע מחפש עילה להכנס, והחכם עיניו בראשו מוציא מצ'א ומריבא, ומכניס אהבה. וכתב עוד שזה הלילה היחיד כמו יום הכפורים.

שמור את חודש האביב

רבותינו אמרו שחודש זה הוא אב לכל החדשים, וזה שאמר האבי"ב אב-י"ב אב לכל י"ב חדשי השנה. וידוע שכל יום משנים עשר ימים ראשונים של החודש, בו הצדיקים יודעים ורואים מה יהיה בכל החדשים כולם, למשל יום א' דר"ח מה יהיה בחודש ניסן, יום ב' חודש אייר וכו'.

ומסופר על החוזה מלובלין שבכל יום מחודש ניסן היה אומר מה יהיה בחודש הבא והיה בא אצלו הרה"ק מרופשיץ לשמוע מה אומר ובשנה שנפטר החוזה מלובלין אמר רק עד ה' ניסן שהוא כנגד חודש אב ואז אמר הרב מרופשיץ שזה סימן שייפטר החוזה מלובלין בחודש אב ומהר השתיקו אותו, אבל באמת באותה שנה נפטר החוזה מלובלין בט' באב.

בימים אלו יוצאים מן הטומאה ומיצה"ר, עד שמגיעים לערב פסח ואז שורפים את החמץ. וכמו שכתב רבנו אברהם אזולאי וצ"ל, כי שלושים יום קודם הפסח מתחילים לצאת מטומאת מצרים בכל יום עוד ועוד עד שבערב פסח כבר שורפים את החמץ ומבטלים את היצה"ר.

וצריך לבער את החמץ שהוא יצה"ר ולהגביר כח המצה. וההבדל ביניהם הוא שלש, כי מצה"ה עולה בגימ' 135 וחמץ עולה בגימ' 138, ולכן בודקים את החמץ בחורים ובסדקים, וצריך לעשות סדק באות ח' כדי שיהיה ה', והיה אותיות מצה - יצה"ט, ויזכה למחוק את שלשת המדות רעות שהם הקנאה השנאה והתאוה.

ברכת האילנות

כידוע שעל פי הסוד ברכת האילנות צריכה להיות בעיקר בחודש ניסן, וכמו שכתב מו"ר הגאון חיד"א בברכי יוסף דעל דרך הסוד אין לברך ברכה זו אלא בחודש ניסן, וכן כתב הגאון רבנו חיים פלאגי בספרו מועד לכל חי (סימן א' אות ט').

וראה מה שכתב מו"ר הרי"ח הטוב בהגדה של פסח "אורח חיים" וז"ל: ולכן ברכת האילנות היא בחודש ניסן דוקא כדי לסייע בכירורים של הצומח המתחיל בחודש זה, שעל ידי

הברכה הזאת וסודה יצליחו המברכים להעלות את נשמות המגולגלים בצומח שתי מדרגות בפעם אחת, דהיינו שיעלו מן הצומח אל האדם בלתי שיצטרכו להתגלגל לבעל חי, ועל ידי התורה שילמדו בעת הברכה יזכו להעלותם עוד למעלה להתקן, ולכן חסידים ואנשי מעשה משתדלים לברך ברכה זו בצירוף עשרה, כדי שאחר הברכה יאמרו פסוקי תורה ויאמרו קדיש והכל כדי להיות להם לימוד התורה והקדיש עזר אל בירור ועליית הנשמות אשר בצומח, עכ"ל.

והוא כמו שכתב רבנו האר"י ז"ל (בשער הגלגולים הקדמה כ"ב דף כ"ב) שזמן עלייתם מן הצומח אל החי הוא בארבעת החדשים הראשונים ניסן אייר סיון תמוז עיי"ש, אם כן כל ד' חדשים של ניסן אייר סיון תמוז ראויים הם לעליית הנשמות מן הצומח לבעל חי ולא רק בניסן. אלא כנראה שיש חילוק בין בירורי הרפ"ח ניצוצות לעליה של הנשמות, כי עיקר בירורי רפ"ח ניצוצים מן הצומח הוא רק בתחילת פריחתם בפריחה שהיא אותיות רפ"ח, אבל אחר חודש ניסן שנגמר זמן הפריחה אז יש רק עליית נשמות אבל לא בירור רפ"ח, ואז בזמן זה שיש בירור רפ"ח, יכולות הנשמות לעלות ולדלג ב' מדרגות יחד מן הצומח אל המדבר, אבל לא כן בשאר החדשים שיש להם רק עליה רגילה מן הצומח למדרגת החי. והטעם כי בחודש ניסן שבו חג הפסח שפירושו-דילוג שהקב"ה פסח ודילג והעלה אותנו והאיר לנו אור גדול של מדרגות גדולות מאד בפעם אחת שלא כדרך הטבע, כן גם ברכת האילנות ברוב עם פועלת ומעלה הניצוצות הקדושות בפעם אחת מצומח למדבר, וזה נעשה על ידי שנתאסף יחד ברוב עם הדרת מלך, ונקרא המזמורים המסוגלים לזה לפני הברכה ואחר הברכה ונתנית צדקה, וכן אמירת הקדיש כל זה יחד יעזור לנשמות המגולגלות בצומח. ואפשר שיעזור לא רק במקום שאנחנו עומדים בו, אלא סדנא דארעא חד הוא, ויעזור לכל הנשמות שבעצים שבכל מקום ומקום, כי היציאה מחוץ לעיר וכל הקהל וכו' עושה רושם גדול בעולמות העליונים, ומתבררים בירורים ועולות הנשמות, ויש להם גאולה גדולה לנשמתם שעולות לנוח במקום המתוקן להם.

והנה הגאון המקובל מו"ר ח"ר יהודה פתיא בספרו "מנחת יהודה" (פרשת עקב עמוד ק') הביא את דברי האר"י ז"ל בשער הגלגולים שם, והאריך לדחות את דברי מו"ר הגאון הרי"ח הטוב שע"י ברכת האילנות יכולים לתקן נשמות המגולגלים ולהעלותם ממדרגה למדרגה, וסובר שלא כן הדברים לפי רבנו האר"י ז"ל אלא בירורי הנשמות לא יעשו אלא ע"י אכילה, והאריך שם להביא דברי רבנו האר"י בפרשת עקב בשער המצוות ככוונות האכילה, וסיכם שם וז"ל: באופן כי המתבאר מדברי רבנו האר"י כי בין ניצוצי הקדושה המעורבים במאכל שנפלו ע"י חטא אדה"ר בין מה שהיו מעורבים מתחילת בריאתם, בין ענין תיקון נשמות המגולגלות בהם "אינם נתקנים רק ע"י אכילה ממש".

ואפי' ישב אדם כל היום וכל הלילה בפרדס או בגינה אשר נמצאות שם נשמות מגולגלות ויעסוק כל היום וכל הלילה בתורה ובתפילה ובמצוות, אינו מועיל לתקן את הנשמות אשר בצומח ובדומם שנמצאות שם, ושגו בזה מקצת מן הלומדים האומרים שצריך האדם לצאת בחודש ניסן לברך על האילנות המוציאים פרח כדי שע"ז יתקנו הנשמות המגולגלות אשר שם, ובמחילה מכבודם שגגו בזה כי אינם נתקנים כי אם ע"י האכילה והברכה אשר עליה, ועוד מה ענין בפרח, הרי אפי' בעלים עצמם יש נשמות מגולגלים כמבואר בשער הליקוטים בירמיה על פסוק "אסוף אסיפם" יעו"ש. ועוד למה לא נברך גם על הצמחים, ועיין עליו עוד שהאריך בדברים רבים.

ואפשר לומר כי מה שכתב רבנו האר"י ז"ל שבהירור הוא ע"י אכילה ואז מעלים הנשמות וכו' ומבררים ניצוצי הקדושה עם הכוונות הנוראות שסידר, אמת הדברים כאשר כבר אנחנו הורדנו הפירות מן העצים וקצרנו החוטים מן השדות וכו' ואח"כ נטפל בהם ונכין אותם לאכילה הבריור שלהם הוא ע"י הברכה והאכילה שעליהם, ובדרך כלל כן הדברים, אמנם כאשר אנחנו הולכים לשדות והעצים בפריחתם שאז זמן הפריחה, וכן בחודש ניסן שהוא התחלת זמן, בודאי שאפשר לתקן את אותן הנשמות על הברכה שתקנו רבותינו ולא צריך שם אכילה, וכי למה תיקנו את אותה הברכה אם לא בשביל לתקן הנשמות וניצוצי הקדושה אשר שם. ועוד שהרי הרב כתב בשער הגלגולים שזמן העליה מן הצומח הוא מחודש ניסן אין זה בסתם כי גם בעולמות העליונים יש עתה פריחה, וכאשר כאן למטה אנחנו יוצאים לשדות בחודש ניסן בפריחה ע"ז מבררים הרפ"ח ניצוצים ומעלים אותם.

ועוד ששמענו כבר מעשים, שע"י לימוד תורה שלומדים באיזה מקום שיש שם נשמות מגולגלות בדומם כגון באבנים, מתקנים את אותן הנשמות שנמצאות שם, וממש באותו מקום לאחר אותו תיקון התמוטט אותו הבית והאבנים נפלו ונהרס אותו מקום. וכמו שהביא המעשה רבנו יוסף חיים בספרו עוד יוסף חי.

וכן המעשה שספר מו"ר פוסק דורנו כבוד רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל שהיה בחלב עם אותו גוי בעל קרקע שהיתה לו גינה יפה והיו החכמים נכנסים שם לברך, ובשנה אחרת לא נתן להם רשות כי אמר איך שיצאתם התחילו האילנות להתייבש, והיה להם הפסדים מרובים וכו', ועוד מעשיות לרוב שפועלת הפעולה הזאת לברר הבריורים גם בלא אכילה.

ועוד יש ליישב בס"ד שאה"נ אחר גמר ברכת האילנות יביאו פירות ומיני מגדים ויברכו עליהם ויכוונו לתקן כל הניצוצות הנמצאים במאכלים וכמו שהיה נוהג מו"ר הרב יהודה צדקה

ע"ה ראש ישיבת פורת יוסף שהיינו הולכים ומברכים ברכת האילנות באיזה מושב ואח"כ בעה"ב היו מביאים פירות ומיני מגדים ומברכים עליהם וא"כ ממ"נ נעשה התיקון הן ע"י ברכת האילנות והן ע"י האכילה והברכות עליה וכן אנחנו נוהגים בס"ד והיע"א.

בחודש זה מברכים ברכת האילנות וזריזין מקדימים למצוות, ולכן ביום ר"ח נברך ברכת האילנות. ורואים פלאות, שלאחר שהיתה השלכת, אנחנו מברכים ומהללים לבורא עולם על האילנות המלבלבים, וזה רמז לתחיית המתים, כי הכל מתמלא ירקות ופרחים ופירות.

מעשה שהיה בכופר אחד גדול שבנו חזר בתשובה והלך לישיבה, ולמד בהתמדה עצומה, והוא לא רצה להכיר אותו, וישב עליו שבעה. ואח"כ באיזו שנה היתה מסיבה גדולה בישיבה, והזמינו את ההורים, והאבא של הבחור הזה לא רצה ללכת, אבל האמא לא יכלה להתאפק, ורצתה לילך למסיבה לראות את בנה, כי זה כמה שנים כבר לא ראו את בנם, ועשתה תחבולה ולקחה את בעלה עמה והכניסה אותו וכו', וכשראה האבא את השמחה הגדולה והסעודה והרקודים שמח מאד, וראה עולם חדש, והיו כמה שדרשו דרשות בדברי תורה, והאבא אמר שגם הוא רוצה לדבר, קם ואמר אני הייתי ברוסיה בסיביר, ואח"כ כאשר הגיע הזמן מן השמים שאני אצא משם, היה שם זקן תלמיד חכם אחד, ואמר אני אתן לך מתנה יקרה, אמרתי לו איפה מתנה - בסיביר אין מה לאכול, אמר לו אתן לך מתנה רוחנית, ואמר לו פעם באו העצים ואמרו לו למה תמיד הפירות והירקות למעלה והשרשים בתוך האדמה, נעשה הפוך שהפירות והירקות בתוך האדמה והשרשים למעלה, וכן היה, ואז השרשים ישר נשרפו מחום השמש, והפירות נרקבו, אבל לאחר הרקבון צמחו עצים חדשים טובים וכו', גם היום אני רואה כמה שהם רוצים להפוך את העולם ולעשות שכולם יהיו חילוניים, ואדרבה ונהפוך הוא יוצאים פירות טובים בעלי תשובה וכו'. א"כ חשבנו הרי יש שלכת כל הפירות ירדו לעולם אבל אינו כן, אלא אח"כ באים הפירות בחזרה הארץ מתמלאת בדשאים ועשבים והכל פורח.

צירוף ההוי"ה דחודש ניסן

חנה בכל חודש שולט שם הויה בצירוף אחר. חודש ניסן הצירוף שלו הוא יהו"ה על הסדר. וצירוף זה רמוז בר"ת י'שמחו ה'שמים ו'תגל ה'ארץ. וכתוב בספרים שיש ענין בכל חודש לכוין את הצירוף שלו, וצריך כל החודש לכוין בו, ואז תפילתו של האדם נשמעת, ורואה ישועות גדולות, ולכן צירוף זה שולט בחודש זה, כי בתפילתנו וכו' כל הזמן אנחנו רואים את צירוף הויה זו לנגד עינינו, משא"כ בחדשים אחרים, והצירוף יהו"ה רומז לחסד, כי ניסן הוא בחסד, וצירוף זה הוא ביושר שהוא חסדים, ובו נעשים חסדים גדולים לעם ישראל.

ועל החודש הזה נאמר שמור את חודש האביב, אותיות אב - י"ב שהוא האבא לכל י"ב החדשים, ובו אנחנו חוזרים בתשובה, ובפרט בימים אלו, ויוצאים מן הטומאה ומן יצה"ר, עד ערב פסח, ואז שורפים את החמץ היצה"ר וזוכים למעלות נשגבות, לכן צריך לנצל מאד הימים האלו.

והנה תיבה בת ד' אותיות בונה כ"ד צירופים כזה: 1 כפול 2 הרי 2, 2כפול 3 הרי 6, 6כפול 4 שווה 24. אמנם מכיון שיש בשם הויה ב' ההי"ן, שהן אותיות דומות, לכן יש רק י"ב צירופים, ומכיון שחודש ניסן הוא ראש לחדשים, וחודש הגאולה, לכן שם ההויה המאיר בו הוא כסדר דלעיל, וזה שכתוב החודש הזה ראש חדשים.

ויש בו רמז נפלא, אם ניקח אות י' דשם הויה ב"ה ונכפול אותו בשאר האותיות נקבל "ניסן" י' פעמים ה' = נ. י' פעמים ו' = ס, י' פעמים ה' = ן, ואח"כ נשים את יו"ד הרי ניסן.

באחד בניסן ר"ה למלכים

הנה נודע מה שכתוב במשנה מסכת ראש השנה, באחד בניסן ר"ה למלכים, ר"ל שצריך להמליך את הקב"ה על כל העולם בכלל ועל כל אחד ואחד מישראל בפרט.

וידוע שמאחד בניסן עד עשרה בו הוא כנגד העשר ספירות שמקבלים מהם שפע גדול והארה גדולה, ויום שב"ק הוא כנגד המלכות שהיא מכוונת כנגד "המטה" ולכן צוה ה"ת בעשור לחודש לקשור השה לכרעי המטה שהיא המלכות, כדי להכניע לגמרי הע"ז שלהם.

רמז בשם אדנ"י

הנה י' ימים ראשונים של חודש ניסן הם כנגד אות י' של אדנ"י, ועד ערב פסח עוד ד' ימים מקבלים קדושה מאות ד' דאדנות, ומפסח עד שבועות כנגד אות נ' דשם אדנות ומקבלים ממנו השפע, ובשבועות נתגלה הפל"א העליון שהוא כנגד אות א' דאדנות, וזה האות שבימים אלו חייב אדם לקבל עליו עול מלכות שמים.

והנה בערב בדיקת חמץ צריך ליתן י' פתיתים כנגד י' כתרי מסאבותא-כוחות הטומאה לבערם, והנה עיקר הביעור הוא לבער את היצה"ר מתוכנו, כי אין צדיק בארץ שיעשה טוב ולא יחטא, ולכן צריך להניח חמץ להראות שעדיין יש לו לתקן ולבער החמץ שהוא יצה"ר, כי מי שחושב ומחזיק עצמו שאין לו מה לתקן, זו הוראה שעדיין לא התחיל לעבוד את השי"ת, כמו שדרשו דרשי רשומות "אשר אין בה מום" - "אשר לא עלה עליה עול" שמי שסובר שאין בו מום, בודאי לא עלה עליו עול מלכות שמים.

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

הגאולה הקרובה דומה לגאולת עם ישראל בדור מצרים, כאשר בא משה רבנו ואמר להם בחודש הזה אתם נגאלים. תמהו, ואמרו לו, משה איך אנחנו נגאלים, הרי כל מצרים מטונפת מע"ז שלנו.

ועוד יותר, הרי בחודש האחרון הלזה לאחר תשע מכות, ועם ישראל ראו יד ה' הנוראה, היתה התדרדרות אדירה, והם כבר שקעו במ"ט שערי טומאה, ועוד רגע שהיו יורדים ח"ו לשער החמשים ששם ח"ו אין תקומה.

אלא צריך לדעת שעם ישראל זרע קודש, זרע אברהם יצחק ויעקב, בעלי נשמות קדושות וטהורות, הם מאמינים בני מאמינים, אף אחד לא יכול לנגוע בנקודה הפנימית שלהם, ומה שמטמאים אותם בתאוות במעשים רעים, מפתים אותם ומדיחים אותם, כל זה רק מחוץ לנקודה הפנימית שבלב, אבל לא מבפנים עמוק, כי שם אף אחד לא יכול להגיע לפנימיות, אלא מכסים ומאפרים אותו מבחוץ ורק נוציא את האבק.

כמו שדרשו רבותינו, משל למה הדבר דומה לאדם שגנב תרנגולת מחברו ולא רצה שירגישו בו. מה עשה, מרט את זנבה תלש נוצות מכנפיה, וצבע אותה בצבע שחור. הלך ברחוב וראה אותו בעל התרנגולת וקרא אותו תשיב לי את התרנגול, הוא שלי. אמר הגנב זה לא שלך האם היה זנבו ארוך, האם היה צבע שחור, אמר בעל התרנגול יכול אתה לשנות מבחוץ כמה שתצצה, אבל רק תשחרר את התרנגול תראה שמיד תרוץ אלי.

וכך יהיה בעזה"ת לעתיד, כי מיד כשנשמע את קולו של משיח, נרוץ לקראתו.

ענין מעלת קרבנות הנשיאים

מנהג חסידי ק"ק בית אל תכב"ץ שבימי חודש ניסן אומר השליח ציבור אחר תפילת שחרית פרשת הנשיאים דבר יום ביומו בקול רם (וכל הקהל עמו בלחש) ואח"כ התפילה של יהי רצון מעליית הנשמות (דברי שלום אות מ"ט).

על זה אמרו רבותינו במדרש (תנחומא ויקהל ב) שבזכות הנשיאים מתקיימים שמים וארץ, כמו שכתוב "אלה תולדות השמים והארץ" בזכות מי מתקיימים השמים והארץ וכל תולדותם, בזכות אלה שמות בני ישראל, שהם י"ב נשיאים שהקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח.

ובזוה"ק תחילת פרשת נשא כתב על מעלת קרבנות הנשיאים, וזה לשונו: "אמר ר' שמעון אלמלא לא אקריבו אלין תריסר נשיאין לא יכיל עלמא למיקם קמי תריסר נשיאי

ישמעאל, דכתיב שנים עשר נשיאים לאומותם, מדאקריבו אלין דישראל נסיבו שולטנותא דכלהו. בגין כך נשיא אחד ליום. וכל מה דאקריבו כגוונא דלעילא אקריבו בגין דיתברכון כלהון".

והנה עתה שאנחנו בגלות, ע"י שאנו מקיימים ונשלמה פרים שפתינו, תועיל אמירת הקרבנות הללו לבטל ולהשמיד י"ב נשיאי ישמעאל בכח סגולת אמירת הקרבנות של נשיאי ישראל, לעקר ולשבר ולהכניע קליפתם בעליונים ובתחתונים, כמש"כ (ישעיהו כד. כא): "יפקד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה באדמה", וכל הקמים עלינו הקב"ה ישמיד אותם ויעביר אותם מן העולם והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי ולקרב הגאולה.

והנה הלימוד הנ"ל מתחיל מיום א' ניסן, ויום זה ידוע בגודל מעלתו עד מאוד כמבואר בגמרא (שבת פז ע"ב) על הפסוק "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן", תנא אותו יום נטל עשר עטרות: א) ראשון למעשה בראשית. ב) ראשון לנשיאים. ג) ראשון לכהונה. ד) ראשון לעבודה. ה) ראשון לירידת האש. ו) ראשון לאכילת קדשים. ז) ראשון לשכון שכינה. ח) ראשון לברך את ישראל. ט) ראשון לאיסור הבמות. י) ראשון לחדשים.

עוד יש דבר גדול שצריך להתעסק ביום זה והוא לימוד מעשה המשכן, כיון דביום זה הקים משה רבנו את המשכן, ואף שמלאכת המשכן נגמרה כבר בכ"ה כסלו, עמד המשכן מקופל עד ליום חנוכת המזבח בר"ח ניסן, ולא שרתה עליו שכינה אלא עד ר"ח ניסן [אף שהקימו משה קודם לכן בשבעת ימי המילואים], וכמבואר במדרש (רבה פרשת נשא יג ב), היה רבי יוסי אומר אימתי התחילו מלואים, בכ"ג באדר, ובא' בניסן שלמו ימי המלואים. וכל שבעת ימי המלואים היה משה מעמיד את המשכן, וכל בוקר ובוקר מקריב קרבנותיו עליו, ופרקו. בשמיני העמידו ולא פרקו, שנאמר "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית בא' לחדש הוקם המשכן", ואותו יום שמיני א' בשבת היה, וראש חדש של ניסן היה, בו ביום עמד אהרן ובניו ורחצו ידיהם ורגליהם מן הכיור, עבדו את עבודתם וסדרום על הסדר, בו ביום הקריבו ישראל תמידיים נדרים ונדבות חטאות ואשמות בכורות ומעשרות, על אותו היום הוא אומר עורי צפון ובואי תימן וגו', "עורי צפון" זו עולה שנשחטת בצפון, "ובואי תימן" אלו שלמים שנשחטים בדרום, "הפיחי גני" זה אהל מועד, "זילו בשמיו" זה קטרת הסמים, "יבא דודי לגנו" זו השכינה, "ויאכל פרי מגדיו" אלה הקרבנות, "באתי לגני אחותי כלה" זה יום שמיני, "אריתי מורי עם בשמי" זה לבונת הקטרת ולבונת המנחה, "אכלתי יערי עם דבשי" זה אברי העולה ואמורי קדשי קדשים, "שתיתי ייני עם חלבי" אלה הנסכים ואימורי קדשים קלים, "אכלו רעים" אלה משה ואהרן, "שתו ושכרו דודים" זה כנסת ישראל. דבר אחר "אכלו רעים" אלו הנשיאים, א"ר שמעון בן יוסינה, למה קרא לנשיאים רעים, שמכיון שהיה אחד מהם מקריב קרבן וקרבו מתקבל היה עושה יום טוב

לאוהביו לרעיו ולקרוביו. "שתו ושכרו דודים" אלו הנשיאים, למה קרי להו דודים, שהיו דודים אלו לאלו, לזה אמר להם אכלו רעים שתו ושכרו דודים.

וכשעמד המשכן היו ישראל אומרים יבא דודי לגנו לפי שמלאכת המשכן נגמרה בכ"ה בכסלו ועמד המשכן מקופל עד ר"ח ניסן והיו ישראל אומרים הרי עשינו המשכן מתי תבוא השכינה ותשרה בתוך מעשה ידינו, כשהגיע ר"ח ניסן וצוה הקב"ה להקים את המשכן שלח להם ע"י משה, מה אתם יראים כבר באתי לגני אחותי כלה, א"ר ישמעאל ב"ר יוסי באתי לגן אין כתיב כאן, אלא באתי לגני, לגנוני, למקום שהוא עיקרי מתחלה, לגן המיוחד שלי שהוא המקום שעים ישראל נמצאים שם.

והנה כיון שביום זה הוקם המשכן והשרה בו הקב"ה שכינתו, ובאו הנשיאים להקריב הקרבנות. ולמ"ד בניסן נברא העולם גם ביום זה הוא יום בריאת העולם, והמשכן הרי הוא עיקר העולם ונשמת העולם, ולכן ראוי מאד לקרוא בו גם את מעשה המשכן והקמתו, כי אמרו רבותינו שהלימוד בענין המקדש וצורתו ותכונותו מעלה עליו כאילו ממש בונים את המקדש, ככתוב בילקוט שמעוני (יחזקאל רמז שפב): אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית, בשעה שנגלה הקב"ה והראה ליחזקאל צורת הבית ותכונתו ומוצאיו, אמר הקב"ה הגד את בית ישראל את הבית. א"ל יחזקאל מרי, וכי עכשיו הם בונים שאמרת, וישמרו את כל צורתו וגו' ועשו אותם, א"ל לאו, אע"פ שאינם עושים אותו עכשיו יהו קורים בצורת הבית ואני מעלה עליהם כאלו בבנינו הם עסוקים. שמואל אמר ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית, וכי יש צורת הבית, אלא אמר הקב"ה הואיל ואתם מתעסקים בו כאלו אתם בונים בו.

ולכן מנהג טוב הוא שביום ר"ח ניסן יקרא בחשק גדול פרשת המשכן, ואח"כ ג"כ פרשת הנשיאים, וימשיך בפרשת הנשיאים בכל יום ויום, וביום י"ג ניסן יקרא מפרשת בהעלותך עד "כן עשה את המנורה". ויש חסידים שנוהגים לקרות פסוקים אלה מתוך הספר תורה. וכתב מו"ר הגאון חיד"א שכאשר הנשיאים הקריבו את קרבנם בודאי שנמשך שפע גדול ואור גדול לכל עם ישראל וכן גם בקריאתנו בזמן הזה מתקיים בנו "ונשלמה פרים שפתינו" ועל ידי קריאתנו נמשך שפע וברכה לעם ישראל.

פרשת החודש

לשם יחוד ופרשה של פרשת החודש

קודם קריאת פרשת החודש אומרים זה

לְשֵׁם יִזְוֹד קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתֵיהּ
 זו"ן יאהדונהי
 בְּדוֹזִילוֹ וּרְזִימוֹ וּרְזִימוֹ וּדְזִילוֹ
 יאההויהה איההויהה
 לְיִזְוֹדָא שֵׁם י"ה אר"א בר"ה זו"ן
 בְּיִזְוֹדָא שְׁלָיִם
 יהוה

בשם כל ישראל, הגה אנחנו באים לקרות (לשמע) קריאת פרשת החודש לתקן שרש מצוה זו במקום עליון לעשות נחת רוח ליוצרינו ולעשות רצון בוראנו. ויהי נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו:

קריאה לפרשת החודש

וַיֹּאמֶר יְהוָה יאהדונהי אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
 לֵאמֹר: הַזֹּזֶד הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ זֻזְדִּשִׁים רֵאשִׁין הוּא לְכֶם
 לְזֻזְדִּשֵׁי הַשָּׁנָה: דְּבָרוּ אֶל-כָּל-עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֵׂר לְזֻזְדִּשׁ
 הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית-אֲבֹתָ שֶׁה לְבֵית: וְאִם-יִמְעַט תְּבִית

מהיות משה ולקוז הוא ושכנו הקרב אל-ביתו במכסת נפשות איש
 לפי אכלו תכסו על-השה: עה תמים זכר בן-שנה יהיה לכם
 מן-הכבשים ומן-העזים תקזו: והיה לכם למשמרת עד ארבעה
 עשר יום לזרש הזה ושוזטו אתו כל קהל עדת-ישראל בין
 הערבים: ולקזו מן-הדם ונתנו על-שתי המזוזות ועל-המשקוף על
 הבתים אשר-יאכלו אתו בהם: ואכלו את-הבשר בלילה הזה
 צלי-אש ומצות על-מררים יאכלהו: אל-תאכלו ממנו זא ובשל
 מבשל במים כי אם-צלי-אש ראשו על-פרעיו ועל-קרבו: ולא-
 תותירו ממנו עד-בקר והנתר ממנו עד-בקר באש תשרפו: וככה
 תאכלו אתו מתניכם זוגרים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם
 ואכלתם אתו בזפזון פסזו הוא ליהוה יאהדונהי: ועברתי
 בארץ-מצרים בלילה הזה והפיתי כל-בכור בארץ מצרים מאדם
 ועד-בהמה ובכל-אלהי מצרים אעשה שפטים אני יהוה
 יאהדונהי: והיה הדם לכם לאת על הבתים אשר אתם שם
 וראיתי את-הדם ופסזתי עליכם ולא-יהיה בכם נגף למשוזית
 בהכתי בארץ מצרים: והיה היום הזה לכם לזכרון וזזנתם אתו
 זג ליהוה יאהדונהי לדרתיכם זקת עולם תזזנהו: שבעת ימים
 מצות תאכלו אף ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי |
 כל-אכל זמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשן עד-יום
 השבעי: וביום הראשון מקרא-קדש וביום השביעי מקרא-קדש

יהיה לכם פל-מלאכה לא-יעשה בהם אף אשר יאכל לכל-נפש
 הוא לבדו יעשה לכם: ושמרתם את-המצות פי בעצם היום הזה
 הוצאתי את-צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את-היום הזה
 לדרתיכם זקת עולם: בראשון בארבעה עשר יום לזודש בערב
 תאכלו מצת עד יום האזוד ועשרים לזודש בערב: שבעת ימים
 שאר לא ימצא בבתיכם פי | כל-אכל מזומצת ונכרתה הנפש
 ההוא מעדת ישראל בנר ובאזרוז הארץ: כל-מזומצת לא תאכלו
 בכל מושבתיכם תאכלו מצות:

ביאור ההפטר

הפטר פרשת החודש

הקשר בין ההפטר לפרשה

בהפטר מסופר על הקרבנות שיעשה הנשיא בראש חודש ניסן, וכן מסופר על חג המצות, וזה מעין המפטיר שקורא בפרשת החודש שמסופר על ראש חודש ניסן ועל שבעת ימי חג הפסח.

תוכן ההפטר

הנביא יחזקאל מתנבא על הגאולה בבנין הבית השלישי שיושלם ויחנכו את המזבח בראש חודש ניסן, וימי המילואים שהם מאה ותשעים יום יושלמו רק ביום השביעי של חג הסוכות.

הנביא מפרט את הקרבנות שיקריבו, גם יקריבו קרבנות לכפר על בני ישראל, שמא מתוך שמחה על חנוכת המזבח נכנס משהו למקדש למקומות שאסורה בהם הכניסה לזרים.

כמו כן הנשיא יביא משלו את העולות המנחות והנסכים לחינוך, מלבד מה שמביאים בשבתות בראשי חודשים ובחגים.

ומוסיף הנביא שהשער הפונה קדים יהיה סגור כל ימות החול כי לא היו רגילים העם לבוא למקדש, אף כשהנשיא בא דרך שער המזרחי יצא דרך שם ויסגרו את השער אחרי צאתו, אך ביום השבת ור"ח שהעם רגילים לבוא ישאר הפתח פתוח שיוכלו העם להשתחוות דרכו מול קה"ק.

וכשיבוא הנשיא [המלך] לראות בהקרבת קרבנותיו בשבת ור"ח, יבוא דרך השער הגדול ויצא ג"כ דרכו אבל במועדים שכל העם נכנסים דרך שער א' ויוצאים דרך שער ב' אף הנשיא יעשה כן.

יחזקאל פרק מ"ה פסוק י"ח - פרק מ"ו פסוק ט"ו

מה יִהְיֶה אָמַר אֲדַנִּי יְיָ הִנֵּה בְּרֵאשׁוֹן

החודשים בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ בֶּן־בֶּקֶר תָּמִים שְׁלֹם מִמוֹם וְחִטָּאת

ותטהר אֶת־הַמִּקְדָּשׁ [א] (מ"ד ומ"ז): יט וְלָקַח הַפִּיֶזֶן מִדָּם הַחֲטָאת וְנָתַן

אֵל־הַזֹּהֵר עַל מְזוֹזֹת הַבַּיִת שֶׁל הָאוֹלָם וְהַהֵיכָל (מלבי"ם) וְאֵל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה

לְמִזְבֵּחַ בְּזוּיֹת שֶׁל דְּפוּס בְּנִין גַּג הַמִּזְבֵּחַ כִּי הַמִּזְבֵּחַ הִיָּה בְנוֵי אַרְבַּעַה רִיבּוּעִים זֶה עַל גַּב זֶה וּשְׁנֵי הַרִיבּוּעִים

הַתִּיכּוֹנִים נִקְרְאוּ "עֶזְרָה" וְעַל־מְזוֹזֹת שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית [ב] הוּא עֶזְרַת

עיונים והארות

מהגלות בניסן, אלא קודם ניסן יצאו ויעלו, עד שבאחד בניסן יהיה בנין הבית נשלם ויחנכו המזבח באחד בניסן. וכן עשו במשכן, באחד בניסן החל אהרן לעבוד במזבח, אלא שקדמו לו שבעת ימי המלואים ששמש בהם משה. ואפשר גם כן הנה כי מה שזכר למעלה יהיו שבעת ימי מלואים, וביום השמיני שיהיה אחד בניסן יהיה זה הקרבן שאמר עתה, וגם באותו יום יזו על המזבח ועל פנות העזרה. אבל כשעלו מבבל עשו חנוכת המזבח באחד בתשרי והחלו להעלות עליו עולה קודם שיוסד הבית. מכל מקום, בין שהיתה חנוכת המזבח באחד בתשרי והחלו להעלות עליו עולה קודם שיוסד הבית, בין שהיה חנוכת המזבח קודם ניסן שבעה ימים, בין שתהיה באחד בניסן, בו ביום יכפרו על המזבח ויזו החטאות, לפיכך אמר "תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש" (רד"ק).

ב. ונתן אל ד' פנות העזרה למזבח ועל מזוזת שער החצר הפנימית - הכל הוא כנ"ל [לכפר

א. תקח פר בקר תמים וחטאת - חטאת, עולה היא, א"ר יוחנן פרשה זו אליהו ז"ל עתיד לדרשה. רב אשי אמר מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה (מנחות מ"ה).

תקח פר בן בקר - הוא פר המלואים האמור בראש הענין, ולימד כאן שיהיו המלואים באחד בניסן. (רש"י).

כה אמר - בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש, בראשון זהו חדש ניסן שהוא חדש הגאולה, שבו נגאלו ישראל ממצרים ובו עתידין להגאל לעתיד. באחד לחדש יחנכו את המזבח בקרבנות, כמו שאמר למעלה, ואמר קרבן הכהנים שיקריבו פר כמו שאמר למעלה, ושנה אותו הנה להשלים הענין ולומר באיזה יום יעשוהו. וזה הפסוק ראייה לר' יהושע שבניסן עתידים להגאל, שאם תהיה הגאולה בתשרי איך יניחו מלהקריב במזבח עד ניסן הבא אחריו, ומלחטא ומלכפר את הבית. ומה שאמר בניסן עתידין להגאל, לא שיצאו

האנשים (מ"ד): **כִּי וְכֵן תַּעֲשֶׂה** וכן תחנך בקרבנות **בְּשִׁבְעָה בַּחֹדֶשׁ** בכל משך שבעת ימים של ניסן (רש"י), וקרבנות אלו באו לכפר **מֵאִישׁ שִׁגְיָהּ וּמִפִּתֵּי** על אנשים שנכנסו בשגגה או בסכלות הדעת למקומות במקדש שהכניסה בהם אסורה **וְכִפַּרְתֶּם אֶת־הַבַּיִת** ובשני פרים אלו תנקו את הבית מן החילול שנגרם מן הנכנסים באיסור (מ"ד): **כֹּאֲפָרָאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ** ניסן **יִהְיֶה לָכֶם** זמן שחיטת **הַפֶּסַח הָהוּא שִׁבְעוֹת** שבעה **יָמִים** שבהם **מִצֹּת יֵאָכֵל** (מ"ד) ונקרא כך כי מתחילים ממנו לספור שבעה שבועות (רש"י): **כַּב מַלְבֵּד קִרְבָּנוֹת הַיּוֹם,** עוד צריך **וַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיא [ג] בַּיּוֹם הַהוּא** קרבנות שיהיו בהודאת שעה, ואינם באים לכפר על המזבח או המקדש אלא כדי לכפר **בְּעֵדוֹ וּבְעֵד כָּל־עַם הָאָרֶץ** והקרבן הוא **פָּר הַטָּהוֹר** (מלבי"ם): **כִּג וְשִׁבְעַת יָמֵי־הַחֹג יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיא** משלו **עוֹלָה לַיהוָה** **שִׁבְעַת פָּרִים וְשִׁבְעַת [ד] אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים**

עיונים והארות

ד. **שבעה פרים ושבעה אילים** - הכל שבעה שבעה לכפר על מעשה קין דהנה כתיב וישב קין בארץ גוד והיינו דמתחלה קודם שהרג להבל היה יושב תחת הקב"ה בעצמו ובכבודו ולא תחת המזל. אבל משחטא ישב לו תחת המזל והמזל נקרא נע ונד משום לפעמים המזל במקום הזה והוא טוב ולכמה שנים נשתנה המזל מטוב לרע וזהו נע ונד תהיה בארץ לבקש מקום שיש מזל וזהו נמי כי שבעתים יוקם קין ר"ל ז' כוכבי לכת. ולכן מביא הנשיא ז' פרים וז' אילים הכל להורות על זה הנ"ל וק"ל (אהבת יהונתן).

על חטא אדה"ר [דחטא אדה"ר היה שרצה להשיג יותר מכדי השגת האדם כדכתיב והייתם כאלהים יודעי טוב ורע ועץ הדעת הוא טוב ורע שהרוצה להחכים ידרים זהו טוב והרוצה להעשיר יצפין זהו רע ולכן ונתן אל ד' פנות העזרה היינו משתי רוחות שהן ארבע. וגם על שער החצר הפנימית שרצה להשיג מעלה הפנימית כנ"ל דגן יכול להשיג ועדן עין לא ראתה והוא רצה להשיג כל זה וק"ל (אהבת יהונתן).

ג. **הנשיא** האמור בענין לפי המצודות הוא מלך המשיח [כי יחזקאל מיירי בבנין הבית השלישי] עיין במצודת דוד פרק מד (פסוק ג').

לכל יום משבעת הימים יביא ז' פרים וְחֲטָאת שְׁעִיר עֲזִים לַיּוֹם לחינוך (מ"ד) וי"א שהוא משעירי הרגלים (רש"י): כד וּמִנְחָה מנחת סולת אֵיפָה ג' סאין של קמח (רש"י) לַפָּר [ה] וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה וְשֶׁמֶן הַיֵּין שם מידה של לח ויש בה י"ב לוגין (מ"צ) לְאֵיפָה: כה בַּשְּׁבִיעִי בחודש השביעי שהוא תשרי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּחֲנֻכָּה הסוכות יַעֲשֶׂה כָּאֵלֶּה יביא קרבנות למילואים, כל שְׁבַעַת הַיָּמִים כַּחֲטָאת כְּעֵלָה וְכַמִּנְחָה וְכַשֶּׁמֶן כמו שעשה בפסח כן יעשה בסוכות [אבל בשבועות ור"ה ויהי"פ לא ציזה להוסיף קרבנות] (מ"ד):

עתה יתחיל לספר הקרבנות שיקריב במאה ותשעים ימי החינוך מפסח עד שביעי לחג הסוכות, והקדים להסביר באיזה אופן יבא הנשיא לבית המקדש להקרבת הקרבנות מו א בַּחֲמִשָּׁה יָמֵינוּ יְהוּהָ שְׁעֵר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית שער המזרח של עזרת ישראל (מלבי"ם) הַפִּנֶּה קָדִים לצד מזרח יְהִיָּה סָגוֹר [ו] שֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה

עיונים והארות

עונותיו. והעני כשמביא מנחה מתבייש בשעת הבאתו וא"כ נתכפר על כל עונותיו קודם ההקרבה והוי מנחה ר"ל מתנה דכבר נתכפר בשעת הבאתו. ולכן היה מנחה איפה ר"ל אי פה כשהוא מתבייש אין לו פה להשיב וק"ל (אהבת יהונתן).

ז. כה אמר ה' שער החצר הפנימית הפונה קדים יהי סגור- מפני שהוא רוח נגד מערב והשכינה במערב ואסור להסתכל בפני השכינה ולכן יהיה סגור, וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח

ה. וּמִנְחָה איפה לפר - משום דכתיב וישע אל הבל ואל מנחתו לכן מביא מנחה והנה אמרי' במנחה שויתר לו הקב"ה משלו. והפירוש הוא דהנה באדם יש רוחני וגשמי הרוחני הוא חלק אלוה ממעל והגשמי הוא מאביו ואמו. וכשאדם חוטא חוטא ברוחני וגשמי וכשמביא קרבן בהמה או עוף מכפר על הרוחני וגשמי כי בהקרבתו יש בו ג"כ רוחני וגשמי אכן כשמביא מנחה יש בו גשמי לבד אבל לא רוחני וזהו שויתר הקב"ה משלו. וידוע דכל המתבייש מוחלין לו על כל

לפי שלא יהיו רגילין לבא לבית המקדש בימי החול לא העם ולא הנשיא, כי עובדים הם **ובְּיָוִם הַשַּׁבָּת**
יִפְתַּח וּבְיָוִם ראש **הַחֹדֶשׁ יִפְתַּח** כי אז היו רגילים לבא להשתחוות לה' מול פתח ההיכל
 ובית קודש הקודשים (מ"ד): **וּבָא הַנְּשִׂיאַ** לעמוד על קרבנות החינוך **דֶּרֶךְ אֲוִלָּם הַשֶּׁעַר**
מַחֲוִין לעזרה, כלומר יכנס בדרך שער המזרחי שהוא משמש כניסה ויציאה **וְעַמֹּד** הנשיא
עַל-מִזְבֵּי הַשֶּׁעַר בפשפש שהוא פתח קטן הנמצא דרומי משער ההיכל **וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים**
אֶת-עֹלֹתָו וְאֶת-שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוֶה עַל-מִבְּתָנָן ועל
 אסקופת העזרה שדורכים עליה (מ"ז) **הַשֶּׁעַר וַיֵּצֵא וְהַשֶּׁעַר** המזרחי הנפתח **לֹא יִסְגֹּר**
עַד-הָעֶרֶב (מ"ד): **וְגִוַּתָּן טַעַם לִכְמָה לֹא יִסְגֹּר שַׁעַר הַמִּזְרָחִי** (מ"ד), כי כל היום (רש"י) **וְהִשְׁתַּחֲוֶנוּ**
עִם-הָאָרֶץ מול ההיכל, דרך **פֶּתַח הַשֶּׁעַר הַהוּא** המזרחי (מ"ד) **בַּשַּׁבָּתוֹת**

עיונים והארות

יכולים לכנוס לג"ע רק ע"י נשמת הצדיקים שעוברים דרך שם ומתדבקים בהם נשמת הרשעים ובאין עמהם לג"ע. ואולי לזה רמזו חז"ל ומה מתקן דבריהם באמרם הכל חבירים ברגל וא"ש. או יאמר דא' במד' ביום השבת וביום החדש יפתח כדי שיהיו יודעין באיזה יום שבת ובאיזה יום ר"ח. ואמ"ו צ"ל דלעתיד יהיה אור הלבנה כאור החמה וא"כ לא יהיו יודעין אימת ר"ח וכן בשבת דאור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת ימי בראשית וא' במדרש שיהיה יום ולא לילה וא"כ לא יהיו יודעין אימת שבת ולכן ביום השבת וביום החדש יפתח. והשער לא יסגר עד הערב כנ"ל כדי שיהיו יודעין אימתי מוצאי שבת וא"ש וק"ל (אהבת הונתן).

דבשבת יש לאדם נשמה יתירה ויש לו מדריגה גדולה ולכן יפתח וגם בר"ח שמקבלין פני שכינה ע"י קידוש לבנה נמי יפתח וא"ש. או יאמר דהנה משיח לעתיד יהיה כמו אדה"ר שהיה תרומה וחלתו של עולם כן נמי משיח יהיה שקול נגד כל ישראל וכמו שאדה"ר גורש מג"ע והושכן מקדם לגן להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים כמו כן השער הפונה קדים שמשם תצא האורה הנאת זיו שכינה יהיה סגור כל ששת ימי המעשה משא"כ בשבת ור"ח דגם נשמת הרשעים נוחים בג"ע והותרה לכולם לכנוס ולכן גם בימים ההם יפתח. משא"כ ביי"ט שהם נמי ימי הדין דאע"פ שהם נחים מן הדין מ"מ אינם במדריגה גדולה כמו בשבת דאינם

וּבַחֲדָשִׁים לְפָנַי וְיָהוָה: וְהֶעֱלָה אֲשֶׁר-יִקְרַב הַנְּשִׂיא לַיהוָה

בַּיּוֹם הַשֵּׁבֶת פ"י ביום טוב (רש"י), והוא במשך זמן ימי המילואים שְׂשָׁה כְּבָשִׁים

תְּמִימִם וְאֵיל תְּמִימִם מלבד הקרבנות שצוותה התורה הבאים חובה ליום (מ"ד): ה' וּמִנְחָה

אֵיפָה ג' סאין קמח (רש"י לעיל פס' כד) לְאֵיל שכן הוקבע מנחת האיל בכל ימי החינוך (מלבי"ם)

וּלְכָבָשִׁים מִנְחָה מֵתַת יָדוֹ ולכבשים יביא מנחה כפי נתינת ידו ונדבת ליבו (מ"ד), וי"א

שהוא שישית האיפה לכל כבש (מלבי"ם) וְשֶׁמֶן הַיֵּין היא מידת י"ב לוגין לְאֵיפָה שהוא ג' סאין של

עיונים והארות

צריך ג"כ ברגל לקבל פני רבו כנ"ל. והנה מעשה השונמית היתה בזמן המקדש ולפ"ז מתורץ הגמ' שפיר חייב אדם לקבל פני רבו ברגל והיינו בזמן שאין בהמ"ק קיים הוכרח לקבל פני רבו אפי' ברגל יען נחשב לו כאלו מקבל פני שכינה. שנאמר לא חודש היום ולא שבת היום מכלל דבחדש ושבת אבעי ליה למיזל ולא ברגל דאז אינה חייבת להקביל פני הרב כי היתה בזמן המקדש והוטל החיוב רק על חודש ושבת ומזה מוכח דבזמן שאין בהמ"ק קיים חייב לקבל פני הרב אף ברגל וא"ש וז"ש לעתיד והשתחוו בשבתות ובחדשים ג"כ כמו ברגל וק"ל: ששה כבשים תמימים. נגד ששה כוכבי לכת כי כוכב שבתאי יהיה בטל לעתיד. ומנחה איפה לאיל ולכבשים מנחה מתת ידו ידוע דשני מיני כישוף הם בלעם היה אין כחו אלא בפה. ובמדין כתיב וקסמים בידם שהיו פועלים כישוף בידים ומכח המזל שולט כישוף ולכן מנחה איפה ומנחה מתת ידו נגד ב' מיני כישוף הנ"ל (אהבת יהונתן).

ז. והשתחוו עם הארץ פתח השער ההוא בשבתות ובחדשים לפני ה' - ידוע מאמר חז"ל חייב אדם לקבל פני רבו ברגל שנא' לא חודש היום ולא שבת היום מכלל דבחדש ושבת איבעי ליה למיזל והנה רבים מקשים פתח ברגל וסיים בחודש ושבת. ונראה דכתיב מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות וא' במד' מן הראוי ה' שצריכין לעלות ולהראות בעזרה ג"כ בשבתות ובחדשים כמו ברגל אך מפני הטרחה לא צותה התורה כ"א ברגל לבד. ולעתיד יהיו נמי עולין בשבתות ובחדשים. וא"י בגמ' כל המקבל פני רבו כאלו מקבל פני שכינה. והנה לפ"ז פטורין מלהקביל פני רבן ברגל כי אין לך גדול מעליית לרגל ולקבל פני שכינה ממש כי כדרך שבא לראות וכו' אמנם כ"ז הוא ברגל אך בשבת ור"ח שאין עולין להשתחות מחוייבים בהכרח לקבל פני רבן כי הוא כאלו מקבל פני שכינה וז"ש מכלל דבחדש ושבת איבעי ליה למיזל. וכן נמי בזמן שאין בה"מ קיים שאין יכולין לעלות ולראות

קמח: וּבִיּוֹם רֵאשִׁי הַחֹדֶשׁ יביא קרבן (רש"י) פֶּרֶךְ בֶּן־בֶּקָר תְּמִימִם [כמו תמים
 (מ"צ)] וְשֵׁשֶׁת כִּבְשִׁים וְאֵיל תְּמִימִם יִהְיוּ: ז וְאֵיפָה לְפָר וְאֵיפָה
 לְאֵיל [ח] יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלִכְבָּשִׁים יביא מנחה אחרת כַּאֲשֶׁר תִּשְׁיג יָדוֹ
 וְשֶׁמֶן תֵּינ לְאֵיפָה: ח וּבָבֹא תִנְשִׂיא בשבת או ר"ח לעמוד בשעת הקרבת קרבנותיו
 דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשְּׂעֵר יָבֹא בשער הגדול וּבְדֶרֶכּוֹ בדרך השער שבא ג"כ יֵצֵא
 ולא אצטרך לסבב ולצאת דרך השער השני שכנגדו (מ"ד): ט אמנם וּבָבֹא עִם־הָאָרֶץ לְפָנֵי
 יְהוָה בַּמּוֹעֲדִים כי חייבים עם ישראל להיות נראים בעזרה הַבָּא דֶּרֶךְ־שְׂעֵר צִפּוֹן
 לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ־שְׂעֵר נֹגֵב וְהָבֹא דֶּרֶךְ־שְׂעֵר נֹגֵב יֵצֵא
 דֶּרֶךְ־שְׂעֵר צִפּוֹן לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשְּׂעֵר אֲשֶׁר־בָּא בו [ט] כִּי

עיונים והארות

בארץ, עתידים לעלות להתחדש כל אחד ואחד
 במקומו, ושער החצר הפנימית הפונה קדים,
 ששת ימי המעשה יהיה סגור, וביום השבת הם
 נפתחים מאליהם, ועל ידי זה יודעים שאותו יום
 הוא יום השבת, וכן בראש חודש יהיו ישראל
 עומדים ורואים את הדלתות נפתחות מאליהן,
 ויודעים, שבאותה שעה עלתה הלבנה ומקדשים
 את החודש בעליונים. ומובא על זה במסגרת
 השער (שער בת רבים) כי לעתיד לבוא יהיה אור
 הלבנה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתיים
 כאור שבעת ימי בראשית, ומובא במדרש:
 שלעתיד לא יהיה לילה, ואם כן, לא יהיו יודעים
 אימתי שבת וראש חודש, לכך יהיה השער פתוח
 ביום השבת וביום החודש, והשער לא יסגר עד

ח. ואיפה לפר - אמר ר"ש וכי מדת פרים
 ואילים אחת הן, אלא שאם היו לו פרים
 מרובים ולא היו להם נסכים יביאו פר אחד ונסכיו
 ואל יקריבו כלם בלא נסכים, ואם היו שם אילים
 מרובים ולא היה להם איפתן, יביאו איל אחד
 ואיפתו ואל יביא כולם בלא איפות. רבי אלעזר
 בן חנניה בן חזקיה בן גרון אומר, איפה לפר
 ואיפה לאיל ואיפה לכבש וכי מדת פרים וכבשים
 ואילים אחת היא, והלא כבר נאמר שלשה
 עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש,
 אלא מלמד שאיפה גדולה ואיפה קטנה קרויה
 איפה (מנחות מ"ה).

ט. לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא
 - מובא בילקוט שמעוני, שערים שטבעו

נִכְחוּ ממול המקום שבא **יֵצֵא** [י] (מ"ד): **וְהַנְּשִׂיא** גם הוא **בְּתוֹכְכֶם** בתוך העם ילך
וּבְבוֹאֵם יָבוֹא עמדם **וּבְנִצְאָתָם** מן העזרה **יֵצֵאוּ** עמו ולא יצא דרך אותו שער שבא
(רש"י): **יָא וּבְהֶגְנִים** בחג השבועות שנקרא חג שמביאים בו שלמי חגיגה **וּבְמוֹעֲדֵי** ובראש השנה

עיונים והארות

שייך רק בעם הארץ שהערכתו למקום היתה רק מצד הדמיון בלבד, ולכן התפעלותו רבה בפעם הראשונה ואחר כך תמעט, אבל הנשיא שהוא מורם מעם והשגתו מצד השכל ולא מצד הדמיון, ככל שיוסיף להתמיד תגדל הערכתו ואהבתו, ולכן יצא מדרך השער אשר בא בו".

ביאור הדברים הוא, שבתכונת נפשו של האדם טבועה מדת ההסתגלות, ולפעמים יש לאדם התעוררות לקדושה, ובשעה הראשונה היא כאש יוקדת בערה בו, אבל עם הזמן החולף הולכת ודועכת קמעה קמעה, ועל כן מוטל על האדם לשמור שלא תשקוט האש, ותוסיף ללהט כאשר בתחילה.

והנה חרדת קודש אופפת את העולה בית ה' בעת הכנסו בשער הבית, וכדי לשמור על אותה חרדה שלא תפוג, הקפיד הקדוש ברוך הוא שלא יצא דרך אותו השער, שאם יראה את אותו שער שתי פעמים, תסור החרדה ממנו, עד שישיבה בעיניו כשער ביתו, וקירות הבית כקירותיו.

ומכאן שעל עובד ה' ליתן דעתו על כך, שכל התעוררות של קדושה לא תדעך, והרבה הרבה יש לאדם לעמול כדי לשמור על רעננותה של התעוררות, שתשאר תמיד במידתה הראשונה, וכך יעלה מעלה מחיל אל חיל (שיחות מוסר חיי שרה תשל"ג).

הערב, ומזה ידעו מתי שבת ומתי ראש חודש.

אפשר לפרש בדרך רמז, כי צריך כל אדם ללכת בדרך הממוצע, כיון שהרבה עשו כרבי שמעון בר יוחאי שלא לעבוד כלל ולא עלתה בידם (כמבואר במסכת ברכות דף ל"ה:), והנה דרום רמז לחכמה וצפון לעשירות, ולפי זה יש לומר, כי אם יכנס האדם בתחילת היום בשער דרום דהיינו בשער התורה והחכמה, יכול לצאת משער צפון שהוא שער עולם הזה, (דהיינו שמותר לו להתעסק בפרנסתו), ואם יכנס בשער צפון, דהיינו שבתחילת היום עסק בפרנסתו, צריך לצאת משער דרום, שלכל הפחות בסוף היום יעסוק בתורה. אבל הנשיא שעליו נאמר "יורו משפטיך ליעקב", צריך כל היום לעסוק בתורה, באותו שער שנכנס צריך לצאת, אבל במועדים שגם הנשיא צריך לקיים "חציו לכם", מותר לעשות ככל אדם, דהיינו להכנס בשער התורה, ולצאת בשער שכנגדו (מסגרת השער).

י. ובבוא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב והבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא. הטעם שצריך לצאת מדרך שער אחר, כתב החסיד יעב"ץ (בספרו על אבות א, ד): "הקפיד הקדוש ברוך הוא שלא יראה השער שתי פעמים פן ישוה בעיניו לשער ביתו, וקירות הבית לקירותיו, וזה

ויהי כ"פ שבתוך המאה ותשעים יום של ימי החינוך **תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה לֶפָר** האחד
וְאֵיפָה למנחה **לְאֵיל** האחד **וְלִכְבָּשִׁים** כפי **מִתַּת יָדוֹ** נדבת ליבו שהם ששה כבשים
 כמו בר"ח (מלבי"ם) **וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה:** יב **וְכִי-יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂא** בששת ימי המעשה
נִדְבָה עוֹלָה אֶו־שְׁלָמִים נִדְבָה לִיהוָה וּפְתַח לוֹ אֶת-הַשֶּׁעַר
הַפְּנִי קָרְיָים המזרחי לבא דרך שם **וַעֲשֶׂה** הכהן העובד **אֶת-עֹלֹתוֹ וְאֶת-שְׁלָמָיו**
 בהיות הנשיא עומד שם **כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בַיּוֹם הַשַּׁבָּת** ובראש חודש **וַיַּעַא וְסָגַר**
אֶת-הַשֶּׁעַר מיד **אֶחָרֵי צֵאתוֹ** כי בימי החול לא יבואו העם להשתחוות כמו בשבת
 ור"ח (רש"י): יג **מִלֶּבֶד הַתְּמִידִים שְׁעוֹשִׁים כָּל יוֹם עוֹד יבִיא** **וְכִבֵּש בֶּן-שָׁנָתוֹ תָמִים תַּעֲשֶׂה**
עוֹלָה לַיּוֹם לִיהוָה בַּבֶּקֶר [יא] בַּבֶּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ בשביל המילואים
 (מ"ד): יד **וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה עָלָיו** על הכבש הנוסף שבא למילואים **בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר**
שְׁשִׁית הָאֵיפָה סוּלַת **וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הֵהֵן לָרֶם** לרכך **אֶת-הַסֹּלֶת**
 ולבלול בו את הסולת בשמן הרבה, וזה יהיה **מִנְחָה לִיהוָה** מלבד מנחת התמיד של שחר שהיא
חֲקוֹת עוֹלָם תָּמִיד יעשו את עולת התמיד ומנחתו כדלקמן (מ"ד): טו כי מלבד קרבן המילואים

עיונים והארות

ליל' אלא לגירסא אך לעתיד יקויים והי' לעת
 ערב יהיה אור ולא יוצרכו לתמיד של בין
 הערבי' רק לתמיד של שחר לכפר על הציצם
 בשכינה שזה יהי' חטאם לעתיד כנ"ל וק"ל
 (אהבת יהונתן).

יא. **וכבש בן שנתו עולה ליום לה' בבקר וכו'**
 - רבים מקשים למה לא נאמר ג"כ תמיד
 של בין הערבים. ונרא' דהנה תמיד של שחר
 מכפר על הרהורי הלב ותמיד של בין הערבים
 על טעותו בגירסא שלמד בלילה דלא איברא

יֵעָשׂוּ אֶת־הַכֶּבֶשׂ הַתָּמִיד וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר

בכל בוקר יקריבו, והיא עולת תמיד כפי שציותה התורה (מיד):

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאֵי וְהָאָרֶץ רַגְלֵי אִי־זָה בַּיִת
 אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאִי־זָה מְקוֹם מִנוּחָתִי: וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ
 וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָּל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמַר
 יְהוָה:

